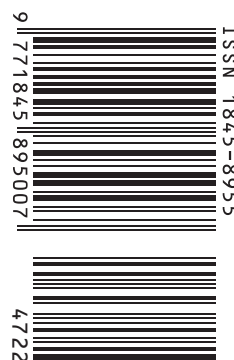

NOVOSTI HOBOTIJA

#1197

Samostalni
srpski
tjednik

Petak 25/11/2022
10 kn / 1.33 € / 100 din

Nadesno ukrug

Dio građana Škabrnje okrenuo je leđa potpredsjednici Vlade Anji Šimpragi, nositelj općinske vlasti njezinu stranku nazvao je 'zločinačkom', a gradonačelniku Vukovara odjednom je sporno polaganje vijenaca za sve civilne žrtve rata. Kako prekinuti dugogodišnje parazitiranje desnice na dehumanizaciji pripadnika srpske manjine? str. 2-3.

Okrenuli leđa budućnosti

Na komemoraciji u Škabrnji grupa građana okrenula je leđa članovima Vlade zato što je među njima bila i potpredsjednica Anja Šimpraga iz SDSS-a. O tome zašto desnica podriva politiku tolerancije i pomirenja, a većina ostalih političara i javnost na to preblago reagiraju, za Novosti govore Dragan Bagić, Bojan Glavašević, Jaroslav Pecnik i Ranko Britvić

TKO to ne želi mir? I što Srbi u Hrvatskoj trebaju staviti na stol pomirenja da im ruka bude uzvraćena? Tko je to uopće od Srba podoban, poželjan za pružiti ruku mira u Hrvatskoj 31 godinu od početka ratnih sukoba devedesetih? Pitanja su to koja su se između novinarskih redaka nametnula nakon ovogodišnjeg obilježavanja nekih od najtežih stradanja i ratnih zločina nad hrvatskim narodom u Domovinskom ratu, u Vukovaru i Škabrnji. Iako su se politički zvaničnici, pa čak i sam premijer ANDREJ PLENKOVIĆ i predsjednik ZORAN MILANOVIĆ, trudili politički suzdržati od svakodnevnih podbadanja, na površinu su isplivali incidenti u režiji dijela desnice.

Prvo je predsjednik Domovinskog pokreta, vukovarski gradonačelnik i saborski zastupnik IVAN PENAVA poručio da će sljedeće godine predstavnicima Srpskog narodnog vijeća na čelu sa saborskim zastupnikom SDSS-a MILORADOM PUPOVCEM u Vukovaru biti zabranjeno polaganje vijenaca za sve civilne žrtve rata, zatim su potpredsjednicu Vlade, SDSS-ovu ANJU ŠIMPRAGU koja je u društvu premijera Plenkovića došla izraziti pijetet mještanima Škabrnje ubijenima 1991., dočekala okrenuta leđa manjeg dijela okupljenih građana. Potpredsjednica Vlade je na to odgovorila da je u Škabrnju došla iskrenog i čistog srca, da je 'tolerancija vrlina koja omogućuje mir, doprinosi zamjeni kulture rata kulturom mira' te da vjeruje da će 'okrenuta leđa donijeti zdraviju budućnost sutra'. Premijer Plenković u Škabrnji je izrazio razumijevanje za 'teške traume i osjećaje obitelji stradalih', poručio da se 'isto tako moramo kao društvo predati međusobnom povjerenju i pomirbi' i podsjetio da dolazak potpredsjednice Vlade iz redova SDSS-a nije 'ništa što bi odudaralo od politike koju vode proteklih godina'. I zaista nije. Podsjetimo, značajan iskorak u pravcu međusobnog povjerenja, pomirbe ili pomirenja, zbio se prije dvije godine, kad je na centralnoj proslavi četvrt vijeka hrvatske vojno-redarstvene operacije 'Oluja' u Kninu sudjelovao i tadašnji potpredsjednik Vlade BORIS MILOŠEVIĆ.

Poslije njegovog dolaska u Knin nakratko je izgledalo da će međunacionalne tenzije postati prošlost, a umjesto njih prevladati neophodno pomirenje i okretanje ka budućnosti, no nakon incidenta u Škabrnji jasno je da se to ne događa. Čak nisu toliko bitna okrenuta leđa najvjerojatnije izmanipuliranih 15-ak građana Škabrnje, koliko nejasne i neodlučne reakcije javnosti na taj čin. Osim toga, dok su se mediji bavili onim što je potpredsjednica Vlade doživjela u Škabrnji, dotle je skoro ispod radara prošla mnogo oštrija i društveno opasnija izjava predsjednika tamošnjeg Općinskog vijeća, nezavisnog ANTE DRAŽINE, koji se nakon polaganja vijenaca obratio u ime mještana okupljenim novinarima. 'Obećali su nam da neće biti nitko iz te stranke. Anja Šimpraga je nepoželjna u Škabrnji! Ne samo ona nego cijeli SDSS i to će tako biti vječno. To je zločinačka stranka', ustvrdio je Dražina, a da nije dodatno pojasnio zašto je izrekao takvu kvalifikaciju. Jedan od rijetkih koji je javno

Nadesno krug u Škabrnji
(Foto: Dino Štanić/
PIXSELL)

IMPRESSUM

Godina xxiii / Zagreb | petak, 25/11/2022

NOVOSTI #1197

Samostalni srpski tjednik

IZDAVAČ
Srpsko narodno vijeće
ZA IZDAVAČA
Milorad Pupovac
GLAVNA UREDNICA
Andrea Radak

ZAMJENIK GLAVNE
UREDNIČE
Boris Postnikov

IZVRŠNI UREDNICI
Goran Borković (Portal
Novosti), Petar Glodić
(Kronika), Tihomir Ponoš

REDAKTORICE Ana Grbac,
Darija Mažuran-Bučević

KOLUMNISTI
Marinko Čulić, Boris
Dežulović, Viktor Ivančić,
Sinan Gudžević,
Boris Rašeta
REDAKCIJA
Paulina Arbutina, Jerko
Bakotin, Dragana Bošnjak,
Milan Cimeša, Zoran
Daskalović, Ivica Đikić,
Tena Erceg, Milan Gavrović,

Dragan Grozdanić,
Mima Jasić Gašić, Nenad
Jovanović, Vladimir Jurišić,
Anja Kožul, Igor Lasić,
Bojan Munjin, Tamara
Opačić, Lujo Parežanin,
Ivana Perić, Srećko Pulig i
Hrvoje Šimićević

TAJNICA REDAKCIJE
Irena Bosnić

GRAFIČKI UREDNICI
Ivica Družak,
Darko Matošević

DIZAJN
Parabureau / Igor
Stanišević & Damir
Bralić, Nikola Đurek

ILUSTRACIJA NASLOVNICE
Luka Duplančić

ŠTAMPA Tiskara 'Zagreb', Zagreb
TIRAŽA 6500
Novosti su financirane
sredstvima Savjeta za
nacionalne manjine Vlade
Republike Hrvatske i sredstvima
Ureda za ljudska prava i prava
nacionalnih manjina Vlade
Republike Hrvatske.
REDAKCIJA
Gajeva 7, 10 000 Zagreb
T/F 01/4811 198, 4811 281
info@portalnovosti.com
www.portalnovosti.com

Premijer Plenković
i Anja Šimpraga na
komemoraciji (Foto: Dino
Štanin/PIXSELL)

upozorio na krajnje zabrinjavajuću i iracionalnu konstataciju predstavnika općinske vlasti bio je profesor sociologije sa zagrebačkog Filozofskog fakulteta DRAGAN BAGIĆ. — To više nije izjava, čin par ljudi, to je vrlo problematična, sasvim neprihvatljiva izjava iz ustavne perspektive predsjednika Općinskog vijeća, i to potpuno neutemeljena, potpuno suluda, radikalna i iracionalna konstrukcija koja izaziva daljnje širenje mržnje. Taj čovjek je vlast u toj općini i kaže da jedna politička stranka nije dobrodošla na njegovo područje, što znači ograničavanje temeljnih ustavnih načela i sloboda političkog djelovanja. Da li to znači da je bilo koji srpski politički akter iz Hrvatske sam po sebi odraz neke velikosrpske politike samo zato što je to hrvatskoj desnici politički isplativa poruka? Zanimljivo da je ta izjava, koliko god problematična i opasna, ostala bez odgovarajuće kritike javnosti – kaže Bagić za Novosti, napominjući da je SDSS važan politički akter koji je na konstruktivan način inkorporirao srpsku zajednicu u hrvatsko društvo u vrlo nestabilnom poslijeratnom vremenu.

— SDSS ima svojih mana, kao i svaka politička stranka, ali zasigurno se ne može dovesti u vezu sa zločinačkom politikom SLOBODANA MILOŠEVIĆA i njegovih suradnika. Niti je SDSS u to doba postojao, niti je relativizirao ratne zločine počinjene nad Hrvatima, niti zagovara bilo što izravno povezano s velikosrpskom politikom. Da li je za radikalnu desnicu jedina definicija dobrog Srbina samo hrvatski nacionalist, što je, na kraju krajeva, po njima jedino mjerilo i za dobrog Hrvata? Svatko tko odstupa od tih kriterija definira se kao loš Srbin, loš Hrvat – ocjenjuje Bagić.

Dodaje da državni vrh ovog puta treba pohvaliti za obzirnost prema žrtvama, kao i reakciju premijera Plenkovića koji nije popustio pod pritiscima dijela građana Škabrnje te je onamo došao s Anjom Šimpragom. — To je važan element u ‘odgoju’ obitelji žrtava, jer se nikome ne može dopustiti da na destruktivan način iskazuje svoje osjećaje patnje i gubitka. Obiteljima žrtava treba pomoći kako bi kultivirali svoje osjećaje u konstruktivnom smjeru, za bolje sutra. Ta grupa mještana okrenula je leđa osobi koja je u vrijeme počinjenja ratnih zločina u Škabrnji i Vukovaru imala samo četiri godine i koja u svom javnom djelovanju stalno, čak pomalo i naivno i pretjerano, šalje poruke pomirbe, suživota i tolerancije. Naravno da to nisu napravili zbog nje same, nego zbog onoga koga ona predstavlja – zaključuje Bagić.

Nezavisni saborski zastupnik BOJAN GLA-VAŠEVIĆ smatra da hrvatska desnica parazitira na tuđoj traumi, što prerasta u antagoniziranje, dehumanizaciju i pokušaj da se većina okrene protiv manjine.

— Hrvatskoj desnici nije odgovarao VOJISLAV STANIMIROVIĆ kao ratni gradonačelnik Vukovara, ne valja MILORAD PUPOVAC koji je za vrijeme rata politički djelovao u Zagrebu, ne odgovara ni Anja Šimpraga koja je tada bila dijete. Jedna gorka i otrovna istina mora se reći: za hrvatsku desnicu nema dobrih Srba. Hrvatska bi desnica bila sretna jedino da u Hrvatskoj nema Srba, a da je ikako drugačije, postojao bi nekakav artikulirani zahtjev što Srbi trebaju uraditi. Ali tog zahtjeva nema. Ta istina mora se reći i na taj način suprotstaviti takvom narativu koji ima vrlo snažnu tradiciju u hrvatskom javnom prostoru. Za desnicu, Srbi u Hrvatskoj nikad ne mogu napraviti ništa dobro. Da Šimpraga nije otišla u Škabrnju, bila bi napadnuta – gdje je, neće se pokloniti hrvatskim žrtvama; kad je otišla, napada je se da vrijeđa žrtve, kako se usuđuje doći. Nacionalni narativi o stvaranju država postigli su svoj kanonski oblik i sada se svako sjećanje na nešto drugačije smatra blasfemičnim – govori Glavašević za Novosti i upozorava da hrvatska desnica mora

uvijek, po svaku cijenu, stvoriti problem sa srpskom zajednicom.

— Godinama predstavnici Srpskog narodnog vijeća i SDSS-a polažu vijence u Dunav za sve civilne žrtve rata. Godinama ni Penava ni ČIPE, nitko od te desničarske ekipe, nije to problematizirao u javnom prostoru. Zašto? Zato što im je problem u Vukovaru bila čirlica. Sad kad je nakon popisa stanovništva izbijen taj kvaziargument, hitno treba pronaći novi problem. Interesantno je da moj saborski klub zeleno-lijeve koalicije već tri godine polaže vijenac u Dunav, isto za sve civilne žrtve rata, ali naš vijenac nije problem, nego jedino vijenac koji polažu Srbi – dodaje Glavašević.

— Nije mi jasno što bi hrvatski ekstremisti htjeli, jer su Zakonom o abolíciji koji je na snazi i koji su donijeli FRANJO TUĐMAN i HDZ Srbi koji su učestvovali u oružanoj pobuni, a koji nisu počinili ratni zločin, ekskulpirani. Prije dvije godine tadašnji potpredsjednik Vlade Boris Milošević nazočio je proslavi ‘Oluje’ u Kninu, za što vjerujem da mnogi Srbi u Hrvatskoj, s obzirom na tragediju koju su proživjeli u ‘Oluji’, nisu dobro primili. I opet nije dovoljno. Istovremeno je odnos hrvatske države prema nedužnim civilima srpske

**Jedna gorka
i otrovna istina
mora se reći:
za hrvatsku desnicu
nema dobrih Srba.
Hrvatska bi desnica
bila sretna jedino
da u Hrvatskoj
nema Srba, a da
je ikako drugačije,
postojao bi nekakav
artikulirani zahtjev
što Srbi trebaju
uraditi – kaže Bojan
Glavašević**

nacionalnosti zapravo zastrašujući. Od dužnosnika hrvatske države jedino je TOMISLAV TOMAŠEVIĆ kao gradonačelnik Zagreba bio na komemoraciji za ALEKSANDRU ZEC i njenu obitelj – ističe Glavašević, dodajući da političke elite u Hrvatskoj i Srbiji tijekom posljednjih 30 godina odbijaju ući u konstruktivan proces pomirenja, a ratne traume pretvaraju u političke poene.

— Najveće žrtve tog procesa su građanke i građani Hrvatske koji su prošli ratne traume, a kao posebna kategorija su Srbi u Hrvatskoj prema kojima je Srbija bila okrutna nakon ‘Oluje’, a Hrvatska im je na razne načine, uglavnom preko umjereno konzervativnog HDZ-a, pokušavala osporiti pravo na povratak. Generacije mladih Srba u Hrvatskoj, kojima pripada i potpredsjednica Vlade Šimpraga, prošle su strašne tragedije devedesetih. No u Hrvatskoj je izgrađen narativ da te generacije nemaju suosjećanje prema hrvatskim žrtvama, što naprosto ne odgovara istini – zaključuje Glavašević.

Politički analitičar JAROSLAV PECNIK smatra da bi do pomirenja došlo kad bi za to postojale političke snage.

— Snage za pomirenje u hrvatskom društvu su nedostatne, a i one koje postoje nisu dovoljno odlučne ni glasne. Moraju doći političke elite koje bi otvoreno i iskreno pristupile pomirenju. No ja ih ne vidim čak ni na ljevici. Proces pomirenja mora voditi većinski narod. Plenković je iz Škabrnje trebao poslati jaču i odlučniju poruku pomirenja, da obitelji žrtava moraju biti veće od tragedija koja im se dogodila. Ta odlučnost za mirom mora postojati i kod Hrvata i kod Srba, i u Vukovaru i u Škabrnji, bez obzira na to gdje se i kome tragedija dogodila – kaže Pecnik za Novosti.

Prema njemu, Plenković se jasnije trebao odrediti i prema vukovarskom gradonačelniku Penavi i njegovim izjavama o zabrani polaganja vijenaca u Dunav za SNV.

— Penavine poruke su vrlo opasne jer on kao gradonačelnik Vukovara ima izvršnu moć. Čelnik je parlamentarne stranke i na izborima je osvojio određene glasove za saborskog zastupnika. Začuđujuće mi je da nema reakcija na njegove izjave, koje se moraju osuditi. Nije Vukovar neki zaštićeni entitet u kojem se može raditi što tko hoće, a pokazalo se da je upravo tako. Ipak, Ustav je jači od ingerencija lokalne samouprave na koje se Penava poziva. Za krajnju desnicu, sve što je srpsko je i četničko. Naprosto za njih ni jedan Srbin nije dobar ni poželjan, što god da učini neće biti dobro. Jedan dio Hrvata, a to nije zanemariv broj, bio bi naj sretniji

kad u Hrvatskoj ne bi bilo Srba, za njih su oni nacionalni višak. Mnogi su još uvijek pod utjecajem priča o srpskoj agresiji, stereotipa kako su Srbi za sve krivi... Međutim, puno više kulturnih i povijesnih sadržaja spaja Srbe i Hrvate nego što ih razdvaja, ali se stalno inzistira na razlikama – ističe Pecnik, upozoravajući da u dosadašnjim pokušajima hrvatsko-srpskog pomirenja nije bilo iskrenosti vladajućih.

— Politika je jedina koja treba dati signal pomirenja, ali za to nije dovoljno biti deklaratoran kao što je Plenković. Staviti u Vladu nacionalne manjine jer još uvijek donose političke poene u Bruxellesu, a raditi im iza leđa, vrsta je trulih kompromisa na koje manjinci moraju pristati jer samo uz većinu mogu pomoći svojoj nacionalnoj zajednici. Ne mogu se oteti dojmu da bi predstavnici nacionalnih manjina, u prvom redu srpske, trebali dosta oštrije i žestće postavljati svoje zahtjeve pred premijera i na taj način djelovati – zaključuje Pecnik.

Ubrzo nakon incidenta u Škabrnji oglasila se udruga Veterana Domovinskog rata i antifašista (VeDRA) koja je pozdravila dolazak potpredsjednice Vlade Šimprage i poručila da okretanje leđa nije mjerilo domoljublja i čuvanja uspomena na Domovinski rat. Predsjednik te udruge RANKO BRITVIĆ za Novosti ističe da incidentne grupe treba što više ignorirati u javnom prostoru jer im pažnja koju im poklanjamo ‘predstavlja dnevno-političku hranu’.

— Nažalost, nije više bio bitan taj dan sjećanja, nego grupa ljudi koji su okrenuli leđa, što je krajnje nepristojno. To je bila grupa, ja ću ih nazvati besprizornih ljudi, koji na taj način liječe svoje komplekse. Okretanje leđa legalno i legitimno izabranoj vlasti, a potpredsjednica Šimpraga je dio te vlasti, okretanje je leđa svima nama koji živimo u Hrvatskoj – smatra Britvić, dodajući da je grupa Škabrnjana sebi priskrbila publicitet i nanijela štetu državi i svim građanima koji poštuju različitost i toleranciju.

— Ne zaslužuju nikakvu pažnju javnosti. Svim je apsurdno o tome pričati 30 godina poslije. Mislim da ne treba pridavati važnost ni samom vukovarskom gradonačelniku Penavi koji je pronašao svoju publiku i sad pere savjest i ‘sramotu’ jer je partizanski unuk. Nas je napao režim Slobodana Miloševića koji je zloupotrijebio kao prvo zvijezdu, kao drugo ime Jugoslavije, a kao treće i najviše osramotio je srpski narod koji jest i mora biti zajedno s nama, Hrvatima, ravnopravno tkivo naše hrvatske domovine – poručuje Britvić. ■

Klopka za HEP

Već u prvom polugodištu ove godine HEP radi s 1,5 milijardi čistog gubitka likvidnosti, a sezona kriznih mjera još nije ni otpočela. HEP-u ostaju dvije opcije: potraga za novcem po kojoj god cijeni ili neplaćanje dobavljačima

HRVATSKA elektroprivreda nedavno se na sva zvana pohvalila uspješnom otplatom dospjelih obveznica, izdanih prije sedam godina, u vrijednosti 550 milijardi američkih dolara. 'Ovime dajemo snažan pozitivan signal investicijskoj javnosti', poručeno je tad iz ove državne firme koja inače predstavlja raritetno pouzdano ekonomsko sidro Vlade RH. Ipak, ni za takva moćna sidrišta nije uputno zakačiti bilo što. Naročito kad prijete nešto poput epohalne oluje svih oluja, inflacija i recesija i stagflacija i depresija, ili kako se već ne zovu sva ta realna strašila u nacionalnoj te globalnoj ekonomiji.

Oslanjajući se na monopolistički siguran prihod HEP-a, vlada je tako proljetos na nj prebacila glavninu tereta ove krize. Propisano je da će građani tj. kućanstva i dalje plaćati razmjerno jeftinu struju, bez obzira na rast cijena energenata na međunarodnom tržištu, a takav aranžman koštao će ovo poduzeće ukupno 5,9 milijardi kuna. I sve u redu, pokrenut je novi režim poslovanja, pa je zatim došlo toplije razdoblje godine uz manju potrošnju energije, i opet veoma uspješna turistička sezona, da bismo lagano zaboravili na HEP. Barem dok nije stigao polugodišnji izvještaj o njegovu poslovanju.

Ni tad se nije bogzna tko pretjerano uznemirio, mada je ispalo da nam elektroprivreda već bilježi 1,1 milijardu kuna minusa. No jedan ekonomist, NEVEN VIDA KOVIĆ, a znamo

ga u Novostima odranije, prihvatio se malo detaljnije analize stanja i o tome snimio jedan video. Objavljen je na YouTubeu prije mjesec i pol dana, može ga se naći pod: 'HEP – može li potencijalna (ne)likvidnost dovesti do još većih problema?' Vidaković je trgovac na burzi i publicist, te je predavao financije na više poslovnih škola u Zagrebu, a ovdje ćemo predstaviti njegovu prezentaciju, da ne morate sami, ili da baš to poželite.

Započinje tumačenjem da u poslovanju postoje likvidonosne i nelikvidonosne transakcije, pa nema veze što HEP ima temeljnu imovinu u vrijednosti 20 i kusur milijardi kuna. Reklo bi se da, ukoliko želi redovno poslovati, mora imati značajan protok živog novca, naročito kad ga se optereti s onih 5,9 milijardi duga unaprijed. Taj planirani trošak je upravo likvidonosan, i 'netko ga mora platiti', strpljivo obrazlaže Vidaković, pa dodaje da likvidnost u polugodišnjem izvještaju naoko izgleda dobro. 'Izgleda fascinantno', pojačava nadalje dojam, jer ispada da je HEP usred krize povećao zalihe za 1,6 milijardi.

No već iza prvog ugla čuči neugodno iznenađenje, bacimo li pogled na dugoročne obaveze, gdje stoji da su povećane za tri milijarde. 'Ups', izustit će Vidaković, i sve nakon toga više podsjeća na John Oliverovski satirički rollercoaster iliti vlak smrti, s vrištanjem i povraćanjem, ali samo zamišljeno, dok naš prezenter sve to izvodi basterkitonovski pribrano. HEP se naime već morao zadužiti da održi likvidnost, i u međuvremenu su mu

obaveze prema dobavljačima narasle za 300 milijuna kuna. Nije mnogo, ali 'nelikvidnost u HEP-u je već postala problem', s tim da je, evo, neki dan uzeo nove kredite od 1,8 milijardi.

Račun dobiti i gubitka u izvještaju otkriva za dotični period 9,9 milijardi prihoda i 11,4 milijardi troška, što znači da javna elektroprivreda već posluje po neodrživom modelu. Kupuje po 11,4, a prodaje po 9,9 i uvaljuje se u sve veću rupu. Novac iz poslovnih aktivnosti iskazan je neznatnom svotom od 19 milijuna kuna – koliko novca uđe, toliko izađe, što ukazuje na problem s likvidnošću. Novčani tok od investicija je minus 1,4 milijarde, jer HEP nema sredstava iz poslovanja da obnavlja postojeću djelatnost. Tok financijske aktivnosti s vrijednošću tri milijarde pokazuje, ovaj, da bez zaduživanja dalje ne ide.

Ta tri toka zajedno kao ukupna količina novčanih ekvivalenata otkrivaju nam da HEP već u prvom polugodištu ove godine radi s 1,5 milijardom čistog gubitka likvidnosti, a sezona kriznih mjera još nije pravo ni otpočela. Dobro, shvaćamo polako da i suhoparna matematika u ekonomiji, a primijenjena na uzorak poput ovog, garantira daljnja uzbudjenja, pa grabimo dalje. 'Sad dolazimo do one fantastične prilike za ulaganje', kazuje Neven Vidaković, jer on postavlja ovo predavanje iz rakursa burzovnog mešetara pod egidom svoje organizacije Trading Club. Odnosno, kako iskoristiti ponuđenu šansu za čerupanje države.

'Nagradno pitanje jest', glasi izazov s obzirom na utvrđenu nelikvidnost, 'biste li vi posudili novac poduzeću koje će garantirano izgubiti 5,9 milijardi u idućih pola godine?' Pa, neizbježan je odgovor, možda i 'biste, ali po jako velikoj kamatnoj stopi'. Banke će zatvoriti gubitaka u klopku, znajući da prodaje po cijeni nižoj od proizvodne, s vladinim teretom za vratom i obveznicama čija ga dospjela isplata dodatno guši. HEP-u ostaju dvije opcije: potraga za novcem po kojoj god cijeni se nudio ili neplaćanje dobavljačima, a to je na duži rok nemoguće s likvidnošću koja nastavlja ponirati unedogled.

Opasnost od blokade ili čak stečaja ukazuje na mučnu potrebu rasprodaje imovine koja u stanju prinude znači nemogućnost realizacije iole povoljne cijene otkupa. 'To je ono što mi u Trading Clubu radimo', sarkastično Vidaković pojačava ritam i daje primjer slučaja da HEP ponovno izda obveznice koje bi, dakle, bile 'sjajne za zauzimanje kratke pozicije'. A to u brokerskoj terminologiji predstavlja ulaganje s očekivanjem da će vrijednost imovine poduzeća ubuduće padati. 'Doduše, mogli bismo zaraditi', slijedi ovdje ključna ekonomsko-politička pouka, 'i kad bi vlada kreirala radna mjesta i rast poduzeća.'

To pak hoće reći da nekakva kreativna alternativa definitivno postoji. Burzovni trgovci to jednostavno prevode kao mogućnost tzv. duge pozicije: tad bi se kladili na rast vrijednosti temeljem vladine politike kakva potiče razvoj ekonomije. Odgovornost je adresirana bez ikakve rezerve, lokalno i šire, jer 'loše vladine politike proizlaze iz loših europskih i uzrokuju pad burze tj. vrijednosti poduzeća'. Štoviše, takve političke odluke 'koje uništavaju poduzeća su izvorsne za nas', ne oklijeva Vidaković u ime tradera, 'zato što zarađujemo', te zatim poantira širenjem perspektive radi boljeg razumijevanja.

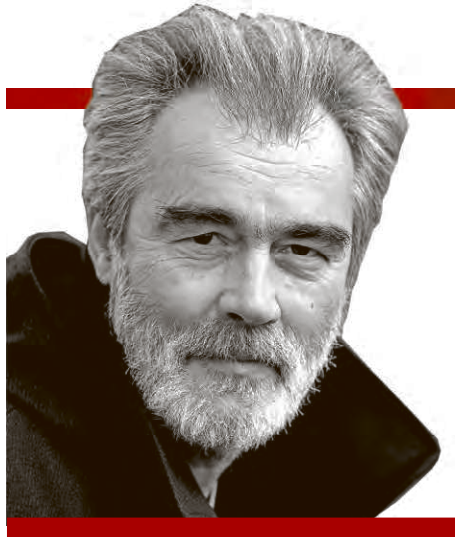
'Pozdravljamo eklatantan slučaj državnog slanja monopolističkog javnog poduzeća u stečaj (...) Veselimo se i njemačkom paketu od 200 milijardi eura', neuvijeno još obilježava pamet od koje potječe hrvatski krizno-politički refleks, 'jer će dodatno financijski destabilizirati Europu i oslabiti euro i učiniti da državne obveznice Njemačke padnu još i više, a kamatna stopa naraste.' Umjesto pozdrava, za kraj dobivamo informaciju kako se u viđenom izlaganju radilo o spoju makroekonomije s razumijevanjem postupaka centralne banke te stanja na tržištu obveznica i mikroekonomije s fundamentalnom analizom poduzeća.

Ostaje nam suočiti se s upropaštavanjem HEP-a koji je prošlu godinu, inače, završio s 1,3 milijarde kuna dobiti. No ove se sudario sa skupljim ulaznim troškovima, obaranjem cijene svog proizvoda i sušom koja je dodatno spustila ionako već nisku razinu vodnih akumulacija na kojima zasniva golem udio svoje proizvodnje. Nametnuti teret kriznog paketa ima smisla kao socijalna mjera. Ipak, ne u slučaju da prouzroči još teži efekt koji će se potom nužno preliti na iste najšire slojeve kojima se navodno željelo pomoći. Kad vlada bude sanirala gubitak HEP-a, osnovana je bojazan da će ga rasporediti na sve nas.

Takvo stajalište je već zauzimala npr. poraznom politikom u kojoj je PDV-u namijenjeno središnje mjesto, a ponajviše na teret niže klase, radnika i nezaposlenih. Ako bude izložila HEP do te mjere da se obistini pretpostavka Nevena Vidakovića o jeftinoj prodaji dijelova tog poduzeća, imat ćemo posla s klasičnim raspletom kriznih nedaća u kojima špekulantski kapital otima javnu vrijednost zahvaljujući političkoj vlasti. U protivnom, vlada bi morala odigrati jedan nasuprotni manevar. Značajno unaprijediti proizvodnju, ne samo HEP-ovu, i stvoriti puno novih radnih mjesta, ali na to će se danas okladiti malo tko. ■

Gubitak će vjerojatno sanirati građani – HEP
(Foto: Lovro Domitrović/
PIXSELL)

UVREDE
& PODMETANJA

PIŠE Viktor Ivančić

*Vlast navlači sve
deblji oklop, jer
je more sve veće
brige zbog mogućih
izljeva ljubavi s ulice.
Jedna od američkih
krstarica koje
plutaju Jadranom,
s cijevima raketnih
bacača okrenutim
prema žiteljima
na kopnu, bila bi
sasvim dovoljna da
se u nju smjeste sva
ministarstva Vlade
RH s popratnim
službama*

Oklopna vlast

KAKO vrijeme prolazi, ulaže se sve više mašte, energije i sredstava u zaštitu hrvatske vlasti od razdraganih stanovnika. Činjenica da ovdašnji građani, potaknuti uzornim funkcioniranjem države i radom vladajućeg aparata, sve češće pucaju od sreće, postaje urgentno sigurnosno pitanje. Ima li oklopa koji bi zadovoljio potrebe takva progressa?

Čini se dobrom zamišlju da vlada ANDREJA PLENKOVIĆA što prije otvori razgovore sa svojim američkim partnerima i nalogodavcima – čije čelične ratne grdosije zadnjih mjeseci intenzivno plutaju pred hrvatskom obalom, zagađujući plavi Jadran enormnom količinom govana, naftnih derivata i plastične ambalaže – o rentiranju jedne od plovećih pokretnina za potrebe upravljanja Republikom Hrvatskom.

Krstarica srednje veličine, s cijevima topova i raketnih bacača okrenutim prema žiteljima na kopnu i okolnim otocima, bila bi sasvim dovoljna da se u nju smjeste sva vladina ministarstva s popratnim službama, uključujući do zuba naoružane sigurnosne trupe. Nosač aviona bio bi još bolji, mada i nešto skuplji, jer bi odatle mogli uzlijetati redovni putnici za Bruxelles, da se izbjegne rizični zagrebački aerodrom, kao i helikopteri koji će odabrane odvoziti do omiljenih ljetovališta i lovišta. Da ne spominjemo prostrane hale za kulturni, rekreativni i parlamentarni život.

Nekoliko milja morske distance od matičnoga stanovništva, plus bojeve glave, uvelike bi povećali osjećaj zbrinutosti, a time i ukupan radni učinak. Posao ne pati tek kada čovjek zna da mu je glava na sigurnome. A Hrvati, koji se brzo naviknu na sve, naviknuli bi se i na prijestolnicu kod Palagruže. Krajnji je čas da premijer Plenković o tome povede računa, jer sadašnje su prilike sve samo ne zadovoljavajuće. Naime:

Audi sa specijalnom sigurnosnom opremom neće ga spasiti.

Da je vlada Andreja Plenkovića lani kupila četiri luksuzna Audiya A8 L50 TDI QUATTRO, s posebnom sigurnosnom opremom, za transport zaštićenih njuški (predsjednika Vlade, države i Sabora, te ministra unutrašnjih poslova), saznalo se tek kada je to nedavno otkrio novinar Indexa ILKO ČIMIĆ (pišući, doduše, o dvije novonabavljene limuzine). No ni jedna od institucija kojima se Čimić gotovo mjesec dana obraćao nije mu htjela otkriti koliko su prometala koštala, iako su plaćena sredstvima iz državnog proračuna. Potrošnja javnoga novca tretirana je kao državna tajna. Iz MUP-a su mu tek saopćili da su nova vozila nabavljena zbog toga što ona stara ‘više ne ispunjavaju sigurnosni standard’. Šoping je obavljen zbog ‘sigurnosne prosudbe’, odnosno ‘procjene sigurnosnog rizika’, odnosno ‘provođenja mjera osiguranja šticećenih osoba najviše kategorije’.

‘Sigurnosni standard’, kad je riječ o premijeru i drugim licima iz njegove ‘kategorije’, ovdje treba shvatiti kao čistu iluziju, jer:

Audi sa specijalnom sigurnosnom opremom neće ga spasiti.

Informativni nered dobio je na ljepoti kada je novinar Jutarnjeg lista DUŠAN MILJUŠ, nekadašnji portparol MUP-a, u članku čija je skrivena ambicija demantirati Indexov tekst, objavio da nije riječ o blindiranim vozilima, nego o serijskim modelima Audiya, ‘koji doduše imaju dodatne pakete opreme’, a da

Obnova voznog parka – Markov trg 2014. (Foto: Patrik Macek/PIXSELL)

svaki od ta četiri (ne dva) luksuzna primjerka košta nešto više od 800.000 kuna, što je podatak kojemu se može i ne mora vjerovati, a pametnijim se čini zaigrati na drugu (skuplju) opciju. Miljuš ga je doznao ‘od izvora koji je sudjelovao u nabavi navedenih automobila’, dakle od dubokog grla. Službeno, međutim, institucije i dalje postojano šute. Čuvaju tajnu i tek preko posrednika pobijaju neprecizne elemente novinarskog otkrića. Drže se načela da hrvatski građani ne smiju znati koliko vladitoga novca izdvajaju za zaštitu hrvatskoga premijera od hrvatskih građana.

Duboko grlo, opet, ne špijunira samo u slobodno, nego i u radno vrijeme, jer je iz MUP-a puštena obavijest da su Audiye kupile sigurnosne službe, i to ‘koristeći zakonom propisanu mogućnost nabave vozila potrebnog sigurnosnog standarda’, tako da se nitko ne upita zašto za nabavku limuzina za guzonje nije raspisan javni natječaj. Eto kombinacije: tajne službe troše javni novac u tajnim iznosima, a onda taj iznos tajnim kanalom doturaju javnosti. Što se premijerove sigurnosti tiče, uostalom, sasvim uzaludno, jer:

Audi sa specijalnom sigurnosnom opremom neće ga spasiti.

Priča postaje interesantnija ima li se u vidu da je 2018. vlada Andreja Plenkovića za ‘šticećene osobe najviše kategorije’ kupila i dva blindirana Mercedesa S-klase, koji su koštali čak 13 milijuna kuna (svaki po šest i pol!). Šoping je tada obavio MUP, a u uvjetima natječaja stajalo je da svaki automobil mora biti opremljen ‘nosačima za strojnice, senzorima za suzavac, specijalnim pneumaticima i naplaticima koji omogućuju kretanje bez tlaka’. Također da mora imati 460 konjskih snaga. Također i ‘minimalnu balističku zaštitu razine VR9’, što u prijevodu znači da ga meci ne mogu izbušiti.

Nakon što je DANIJELE BEZUK rafalima iz kallašnjikova poškopio Banske dvore, Plenković se redovno vozio u blindiranom Mercedesu, pa se postavlja pitanje zašto mu sada trebaju novi Audi. Je li Mercedes kupljen 2018. izašao iz mode? Jesu li se pokvarili nosači za strojnice ili senzori za suzavac? Je li crko karburator? Ili suvozač? Ništa o tome ne možemo znati, jer je zaštita koju građani plaćaju da bi se premijer zaštitio od građana u zoni državne tajne. Jedino što o skupocjenim crnim limuzinama, putujućim oazama premijerove sigurnosti, pouzdano znamo je sljedeće:

Audi sa specijalnom sigurnosnom opremom neće ga spasiti.

Paranoja je prirodno stanje duha autoritarne vlasti. Prvotimci vladajuće oligarhije navlače sve deblje oklope, jer ih more sve veće brige zbog mogućih izljeva ljubavi s ulice. Hrvatska nikada nije spadala među zemlje gdje državni dužnosnici odlaze na posao tramvajem, biclom ili osobnim autom: takve se šminkerske

tradicije drže još samo u nordijskim vukojebinama poput Finske ili Švedske. Ovdje dominiraju običaji kakvi važe u Belgiji, Luksemburgu, Rusiji i Sjevernoj Koreji. Ministri se ne pojavljuju na otvorenom prostoru bez čopora izbrijanih zaštitara sa sunčanim naočalama u obliku slonovskih suza. Vozni park najsporednijeg ministarstva kakvoćom parkirana čelika nadmašuje bolje opremljene vojarne i samo je pitanje dana kada će, umjesto Pirellijevih guma, asfaltnu podlogu strugati gusjenice.

Opasnost, naime, vreba iza svakog ugla. Plenkovićeve gorile bez pardona su hapsile čovjeka koji ga je na Korčuli dočekaao pozdravom ‘Dobrodoša Čaća’. Plenkoviću su puna usta terorista i njihovih ‘inspiratora’. Plenkoviću su puna usta ruskih agenata i plaćenika. Što drugo da radi vlast koja stalno proizvodi neprijatelje nego da se stalno brani od neprijatelja? Ali uzalud, uzalud:

Audi sa specijalnom sigurnosnom opremom neće ga spasiti.

Zanemarimo li kriterij ‘sigurnosnog standarda’, u igri je demonstracija moći o tuđem trošku. S koliko se konjskih snaga vozi, to vladajućoj marvi nikada nije bilo svejedno. Kad čovjek bolje razmisli, šest i pol milijuna kuna za oklopni Mercedes, to nije cijena, nego psovka, kao što – recimo – ni mjesečni prihod od blizu trideset tisuća eura DUBRAVKE ŠUICE nije plaća, nego je psovka. Razlika nije vrijedna spomena: blindirana limuzina je uvreda na četiri kotača, dok je Dubravka Šuica uvreda na dvije noge.

‘Sigurnosni standard’ tu ima, što bi rekao predsjednik HDZ-a, dvostruku konotaciju: on je i privilegija i izlika. Dobro je prisjetiti se stambenog objekta gdje je (prije rođenja Hrvatske) bio smješten dom FRANJE TUĐMANA, a koji je (nakon rođenja Hrvatske) zbog ‘sigurnosnih razloga’ očišćen od ostalih stanara, da bi se u otete stambene jedinice potom uselili sinovi, kćerka, unuci... i učas posla je bivša stambena zgrada preobražena u pomno šticećenu rezidencijalnu tvrđavu.

Ipak, dok se vozi u elitnoj crnoj limuzini, hrvatski premijer nema razloga za spokoj. Sigurno je da neće voditi brigu o tome što vozila hitne pomoći ne dolaze po starce, pošto se, za razliku od fizičke zaštite vladara, na zdravstvenoj zaštiti građana štedi, no bilo bi nesmotreno da se previše opusti.

Jer:

Audi sa specijalnom sigurnosnom opremom neće ga spasiti.

Jer:

Naši pogledi, ispunjeni prezirom, prodiru kroz gvožđe. ■

Pod šengenskim krilom

Na ulicama Zagreba, Rijeke i Buzeta na stotine osoba u pokretu, kojima se izdaju tzv. rješenja o povratku, spava pod otvorenim nebom. Zagrebačka uprava zasad je za njihove dnevne potrebe podigla dva šatora i jedan sanitarni kontejner ispred ruševnog Paromlina. Iz MUP-a ne otkrivaju hoće li nakon pridruženja Hrvatske Schengenu nastaviti izdavati ta rješenja

Šator kraj Paromlina, koji je svojedobno proglašen jednom od najopasnijih zgrada u Hrvatskoj (Foto: Tamara Opačić)

UNATOČ milijunima europskog novca koji su ulupani u visokotehnološku opremu namijenjenu ovdašnjoj policiji, kao i sustavnom nasilju koje, kao sastavni dio cijene ulaska u Schengen, već godinama provodi na svojim granicama, proces pridruženja Hrvatske tom prostoru ne prolazi glatko. Račune vladajućima, koji pristupanje Schengenu ističu kao jedan od svojih prioriteta, nenadano je pomrsio austrijski ministar unutarnjih poslova GERHARD KARNER. Iz njegovih novijih izjava se naime dalo iščitati kako Austrija u tom procesu planira stati na put Hrvatskoj, Bugarskoj i Rumunjskoj, i to zbog sve većeg broja migranata koji u posljednjem periodu preko Balkana dolaze do srednje i zapadne Europe.

Otkako je Karner objelodanio svoje stavove, HDZ-ova vlada je na različite načine pokušala omekšati službenu Austriju, što im je zahvaljujući naklonosti kancelara KARLA NEHAMMERA, inače poznatog po antiimigrantskim stavovima, izgleda pošlo za rukom. U periodu neizvjesnosti mikrofona se brže-bolje primio prvi čovjek hrvatskog MUP-a, DAVOR BOŽINOVIC, a u tom nevjешtom pokušaju PR-a sklepanog od mnoštva statističkih podataka pokušao je udobrovoljiti i ponešto liberalnije članice EU-a. Tako je nonšalantno izjavio da je Hrvatska 'jedna od rijetkih zemalja koja poduzima sve što se tiče sigurnosti i zaštite ljudskih prava migranata'. Da biste se uvjerali kako to 'dobročinstvo' funkcionira u praksi, dovoljno je iščitati izvještaje međunarodnih organizacija – koje i dalje gotovo svakodnevno bilježe nasilne policijske progone izbjeglica, muškaraca, žena i djece, s hrvatskih granica, i to uz upotrebu vatrenog oružja, palica i suzavca – ili se pak prošetati ulicama Zagreba, Rijeke i Buzeta, gdje ih na stotine već mjesecima spava pod otvorenim nebom.

Hrvatska policija je, kako su Novosti već pisale, od proljeća ove godine počela masovno izdavati tzv. rješenja o povratku. Riječ je o dokumentu kojim se privremeno regulira boravak u zemlji, a prema kojem je osoba dužna napustiti Hrvatsku i Europski gospodarski prostor u roku od sedam dana. U pravilu bi se takvo rješenje trebalo izdavati osobama u pokretu koje ne zatraže azil, a otkako je riječ o učestaloj pojavi, u Zagrebu i Rijeci sve je više migranata, koji se pokušavaju ukrcati za vlak ili autobus prema Istri, i od tamo dalje nastaviti svoj put za zapad Europe.

MARIJANA HAMERŠAK, znanstvenica s Instituta za etnologiju i folkloristiku te voditeljica projekta 'Europski režim iregulariziranih migracija na periferiji EU' (ERIM), objašnjava da je do promjene prakse došlo i u drugim zemljama okruženja. U Unsko-sanskom kantonu Bosne i Hercegovine tako je ljudima u pokretu neformalno ukinuta zabrana korištenja javnog prijevoza, a otežano se provode i readmisije iz Slovenije u Hrvatsku.

— Umjesto objašnjenja što se točno događa, iz hrvatskog MUP-a stižu tek najave da će najavljeno pristupanje Schengenu donijeti i promjenu policijskog postupanja na granicama. I to kao da se iz istog ministarstva još od 2017. nisu pozivali upravo na Zakonik o schengenskim granicama, kad su isticali da se u Hrvatskoj ne radi o masovnim protjerivanjima, pušbekovima, nego o postupanjima policije na samoj graničnoj crti i primjeni 'instituta odvrćanja' – govori Hameršak.

Istovremeno dolazi i do ponovnog porasta broja migranata duž cijele balkanske rute. Prema podacima Frontexa, Agencije za europsku graničnu i obalnu stražu čiji su pripadnici proljetos također uhvaćeni u nezakonitom protjerivanju izbjeglica, tom rutom je u prvih devet mjeseci ove godine stiglo 106.396 osoba u pokretu, što je za 170 posto više nego u istom razdoblju lani. Što se pak Hrvatske tiče, prema podacima MUP-a u

nju je od početka 2022. ušlo 36.000 migranta, što predstavlja povećanje za 145 posto. Budući da je mahom riječ o osobama koje su ovdje u tranzitu, te im za vrijeme boravka u Hrvatskoj nije osiguran smještaj niti pristup osnovnim životnim uvjetima, većina ih je osuđena na beskućništvo, socijalnu isključenost, a nalaze se i u riziku od siromaštva i izloženosti različitim oblicima nasilja.

Situacija se posebno pogoršala zadnjih dana, s dolaskom zimskih temperatura, pa ih se većina smrzava u napuštenim objektima smještenima nedaleko od gradskih kolodvora. Iz zagrebačke gradske uprave ranije su najavljivali kako će se aktivnije uključiti u rješavanje tog problema. No njihovi potezi zasad su se sveli na podizanje dva šatora i jednog sanitarnog kontejnera na izoliranoj lokaciji, ispred ruševne zgrade Paromlina, gdje će se, prema najavama iz Grada, migranti moći okupati, okrijepiti, napuniti svoje mobitele, ali ne i prenoćiti. U ponedjeljak popodne, za vrijeme našeg posjeta toj lokaciji, nije im bio omogućen ni najavljeni minimum jer je infrastruktura, podignuta iza zahrđale žice i na maloj čistini okruženoj glomaznim otpadom, bila opasana metalnom ogradom.

— Mjesto je izabrano pažljivo, nezamjetno je i izvan glavnih gradskih tokova, a ipak je blizu mjesta na kojima se migranti okupljaju. Ne vidim prijepor, to je naše temeljno poslanje, da budemo humani jedni prema drugima. To su migranti koji imaju MUP-ovu sedmodnevnu dozvolu boravka u Hrvatskoj. Činilo nam se da im treba nekako olakšati muku – rekao je zamjenik zagrebačkog gradonačelnika LUKA KORLAET, odgovarajući na kritike desnog dijela gradske oporbe.

Ljudi u pokretu nemaju osnovne higijenske uvjete
(Foto: Tinka Kalajžić)

Spavanje na otvorenom u Rijeci, novembar ove godine (Foto: Tinka Kalajžić)

Na naš upit planiraju li u dogledno vrijeme širiti postojeću infrastrukturu, iz ureda gradonačelnika TOMISLAVA TOMAŠEVIĆA odgovorili su nam kako ‘gradska uprava – u koordinaciji s MUP-om, Policijskom upravom zagrebačkom te Gradskim društvom Crvenog križa i humanitarnim udrugama – pokušava učiniti humanijima uvjete privremenog boravka stotinama migranata koji prolaze kroz naš grad, a među kojima su i ranjive skupine, žene i djeca’. Oglušili su se i na pitanje planiraju li postupiti u skladu s apelom koji im je krajem listopada uputio ‘Zagreb grad-utočište’. Ta inicijativa zatražila je uspostavu koordinacije koja će pratiti događanja na terenu i prevenirati kršenja ljudskih prava, mobilnih timova sastavljenih od zdravstvenih, socijalnih i drugih radnika zaduženih za rješavanje hitnih slučajeva na terenu te otvaranje utočišta za one kojima

su potrebni privremeni krov nad glavom, topli obroci i pravna pomoć.

Još u svibnju, kada su do nje doprle prve informacije o promjeni policijske prakse u Hrvatskoj, a zatim i o sve većem broju ljudi u tranzitu, Gradu se ispred tima okupljenog oko ERIM-a obratila i Marijana Hameršak. Od tada do danas postojale su različite inicijative i najave same gradske uprave, ali bez konkretnih, vidljivih rezultata, što je vezano uz cijeli niz faktora o kojima se, kako kaže, u ovom trenutku može samo više-manje nagađati. Dodaje kako zasad iz različitih izvora dolaze i različite informacije o sadržajima koji će biti dostupni u objektima postavljenima u blizini Glavnog željezničkog kolodvora.

— Što se tiče lokacije i vrste tih objekata oni, nažalost, puno govore sami za sebe. Radi se naime o dva šatora i kontejneru koji tek treba spojiti na komunalije, o potpuno prekarnoj i za rješavanje strukturnih pitanja neadekvatnoj infrastrukturi. Ona se podiže na zabačenom i zapuštenom zemljištu na par koraka od samog centra glavnog grada, a istodobno je okružena novopostavljenom i zatečenom ogradom te podignuta u sjeni ruševine koja je svojedobno proglašena jednom od najopasnijih zgrada u Hrvatskoj – ističe Hameršak.

U Rijeci je briga o migrantima, koji su zbog prenatrpanih autobusa za Istru osuđeni da danima borave u blizini kolodvora, sve donekadno isključivo bila svedena na volonterski rad aktivista. Nakon njihovih apela, govori nam aktivistkinja TINKA KALAJŽIĆ, Grad Rijeka osigurao je prostor od par kvadrata na obližnjem parkingu na koji su uz kante za otpad i kemijske wc-e postavljena dva kontejnera, osigurana od strane Riječke nadbiskupije: jedan za prihvati i skladištenje donacija koji je nadbiskupiji na korištenje ustupila Zaklada Solidarna, te drugi sanitarni za potrebe tuširanja migranata koji su unajmili. Još uvijek pregovaraju s lokalnim KBC-om o uspostavi mobilne jedinice za medicinske konzultacije. Vjeruju u pozitivan ishod priče koja bi promrznutim ljudima pomogla u zacjeljivanju rana i izlječenju kožnih bolesti, uzrokovanih boravkom u lošim uvjetima.

— Na terenu i dalje svakodnevno djeluje oko 25 samoorganiziranih volontera koji u svoje slobodno vrijeme rade posao koji Grad sa svim svojim resursima nije u stanju organizirati već mjesecima. Grad koji se predstavlja kao ‘luka različitosti’ trebao bi biti utočište svima. Svi koji se u Rijeci zateknu trebali bi moći biti zaštićeni od progona i beskućništva. Svima treba osigurati minimum minimuma: hranu, vodu, zaklon, medicinsku skrb. Gradovi imaju priliku napraviti to kroz trajnu infrastrukturu koja bi se mogla koristiti i nakon što ova situacija splasne. Hoće li, to ćemo tek vidjeti – govori Tinka Kalajžić za Novosti.

Promrznuti u Rijeci
(Foto: Tinka Kalajžić)

Na naš upit planiraju li uskoro širiti postojeću infrastrukturu, iz ureda gradonačelnika Tomaševića odgovorili su nam kako gradska uprava, u koordinaciji s drugim tijelima, ‘pokušava učiniti humanijima uvjete privremenog boravka stotinama migranata koji prolaze kroz naš grad...’

Daleko najgora situacija vlada u Buzetu, gdje se migranti osim nepostojanja osnovne infrastrukture susreću i s medijskim napadima gradonačelnika DAMIRA KAJINA. Uz spornu konstataciju kako ‘zna da Hrvatska mora odraditi svoj posao kada su u pitanju migranti upitnog legaliteta’, Kajin je nedavno izrazio nadu da će ‘sve prestati s ulaskom Hrvatske u schengenski režim’.

Iz MUP-a zasad ne otkrivaju hoće li nakon pridruženja Schengenu, o čemu će se 8. prosinca odlučivati u Bruxellesu, nastaviti izdavati rješenja o povratku. No izvjesno je da Hrvatska kao čuvarica vanjske granice Europske unije neće prezati od daljnje upotrebe nasilja. S obzirom na geopolitičku poziciju BiH i Srbije, za očekivati je da će se i te države aktivnije priključiti progonu ljudi u pokretu i tako na svojevrsan način naslijediti aktualnu poziciju Hrvatske. U tim procesima zasad prednjači Srbija, čiji je predsjednik ALEKSANDAR VUČIĆ nedavno s mađarskim premijerom VIKTOROM ORBANOM i spomenutim austrijskim kancelarom Nehammerom potpisao sporazum o suradnji na zaštiti granica, odnosno provedbi sustavnih deportacija. Dok je Orban obećao osigurati ‘ljudstvo i opremu potrebnu za zaštitu južne granice u Srbiji’, Nehammer je Vučiću ponudio ‘cjelovitu platformu za deportaciju migranata u zemlju njihovog porijekla’. ■

Prljavi postovi

Prošlotjedni primjer objave oglasa Zagrebačkog holdinga na Tportalu o odvajanju otpada najbolje ilustrira tzv. *native* oglašavanje, rijetko besprizoran bastard marketinga i žurnalizma koji ide na štetu potonje profesije jer je riječ o plaćenim tekstovima. Osim što zavarava čitatelje, involviranost javnih financija u toj raboti dodatno produbljuje problem

NEKAD je lakše doći na vlast, nego poslije znati što napraviti s njom. Posebno ako ti namjera nije pokrasti što se još može, nego cijeli dotadašnji lopovski sistem preurediti, preokrenuti i postaviti ga na noge da bude barem – pristojan. Da to nije lak zadatak dokazuje primjer

platforme Možemo! koja godinu i pol dana nakon pobjede na lokalnim zagrebačkim izborima još uvijek preuzima vlast. I nije kriva za to samo opstrukcija donedavnih moćnika čiji su pipci duboko proželi gradske strukture, nego i vlastiti problemi koji se protežu od manjka kvalitetnih kadrova do neiskustva u javnim poslovima.

Prošlotjedni primjer objave oglasa Zagrebačkog holdinga na Tportalu najbolje ilustrira o čemu govorimo. Radi se, ako slučajno ne znate, o tzv. *native* oglašavanju, odnosno o tekstu edukativne kampanje o odvajanju otpada koji je platio Zagrebački holding, a nastao je posredovanjem marketinške agencije Real grupe i u produkciji

Tnative tima Tportala i uz suradnju Zagrebačkog holdinga. Premda je tekst-oglas uredno objavljen uz naznaku da je plaćen – što često nije slučaj, nego se čitaocima promotivne objave često serviraju kao novinarski tekstovi – njegov je sadržaj daleko od 'najviših profesionalnih standarda', kao što piše ispod objave. Dapače, tekst tako obilu-

je rodnim stereotipima da ispada kao da je nastao u radionici neke ultrakonzervativne udruge: glavna junakinja je fiktivna Ana, koja je nakon deset godina vođenja bankarske poslovnice dala otkaz da bi postala kućanica, bavila se s obitelji (stariji sin, mlađa kćerka), psom mješancem i – razdvajanjem otpada. Nakon što cijeli dan provede radeći za porodicu, oko 17 sati, kada djeca dođu iz škole, a suprug nakon posla ostane na druženju s prijateljima, pronađe malo vremena za sebe pa od praznih boca radi svijećnjake i vaze. Dakle sve ono protiv čega se platforma Možemo! deklarativno bori inzistirajući na rodnoj ravnopravnosti i suprotstavljanju stereotipima, stalo je u nekoliko kartica teksta koji je platio Zagrebački holding na čijem su čelu kadrovi izabrani u toj stranci. Nakon što je na društvenim mrežama pukla bruka, oglas je izbrisan, a Zagrebački holding se ispričao objašnjavajući da je došlo do nesporazuma u komunikaciji i da oglašni članak ‘ni u kom slučaju ne predstavlja vrijednosti tvrtke’. Objavili su cijenu: 10 tisuća prikaza na Tportalu Holding plaća 15 tisuća kuna. Objasnili su i da je tekst prošao provjeru Zagrebačkog holdinga na operativnoj razini, ali bez znanja i suglasnosti uprave društva. Prema neslužbenim informacijama za oglas je ‘zaslužna’ Holdingova podružnica Čistoća koja je to napravila na svoju ruku. I inače u gradskim strukturama nisu bili najsretniji s time kako je protekla edukativna kampanja. Kako je cijeli proces kasnio, tako se kasnilo i s odabirom agencije koja je na kraju izabrana preko otvorenog postupka nabave male vrijednosti za usluge planiranja oglašavanja i zakupa medijskog prostora. Iz Zagrebačkog holdinga odgovorili su nam da je procijenjena vrijednost nabave bila 1,3 milijuna kuna. Na natječaj su stigle tri ponude, a najnižu od 1,1 milijun kuna dala je spomenuta Real grupa.

Holdingov seksistički tekst, koji je nastao u radionici *native* odjela Tportala, pati od mnogih sadržajnih problema. No barem im se ne može prigovoriti da se nisu pridržavali osnovnih pravila produkcije takvog tipa oglasa. Tekst je, naime, bio vizualno jasno odijeljen od ostatka portala, uz jasnu naznaku da je riječ o plaćenom sadržaju. Takvu konstataciju nije moguće izreći za stotine *native* oglasa koji se svake godine objavljuju u ovdašnjim medijima. A taj dio priče, kojem ćemo posvetiti ostatak teksta, puno je veći problem za hrvatsku javnost i samo novinarstvo.

PR članak u Jutarnjem ove godine košta osam do 12 tisuća kuna. Native prilog, u kojem se oglašivačima u paketu nudi i novinar, prodaju za 40 do 45 tisuća kuna. Večernji pak nudi PR tekst za tri do pet tisuća, a za native 15 do 20 tisuća

Ilustrativan primjer takve sveprožimajuće prakse je i tekst koji je 15. studenog objavljen na portalu Večernjeg lista. ‘Hrvatsko zdravstvo je preskupo, ograničeno učinkovito i potpuno nekonkurentno’, glasi naslov, uz podnaslov sljedećeg sadržaja: ‘Neobično je slušati česte javne rasprave s tezama da ne želimo ‘privatizaciju zdravstvenog sustava’ i da smo ponosni na ‘besplatnu’ zdravstvenu skrb. Iako je jasno da je postojeći sustav javnog zdravstva sve, samo ne besplatan’.

U samom tekstu autor veli da je u domaćim medijima nedavno objavljena vijest o tome da ugledna američka institucija University of Pittsburgh Medical Centre u partnerstvu sa Specijalnom bolnicom Sv. Katarina u Hrvatskoj pokreće izgradnju najmodernijeg Centra za liječenje malignih bolesti te da će pacijenti u Hrvatskoj imati ‘američki standard po cijenama HZZO-a’.

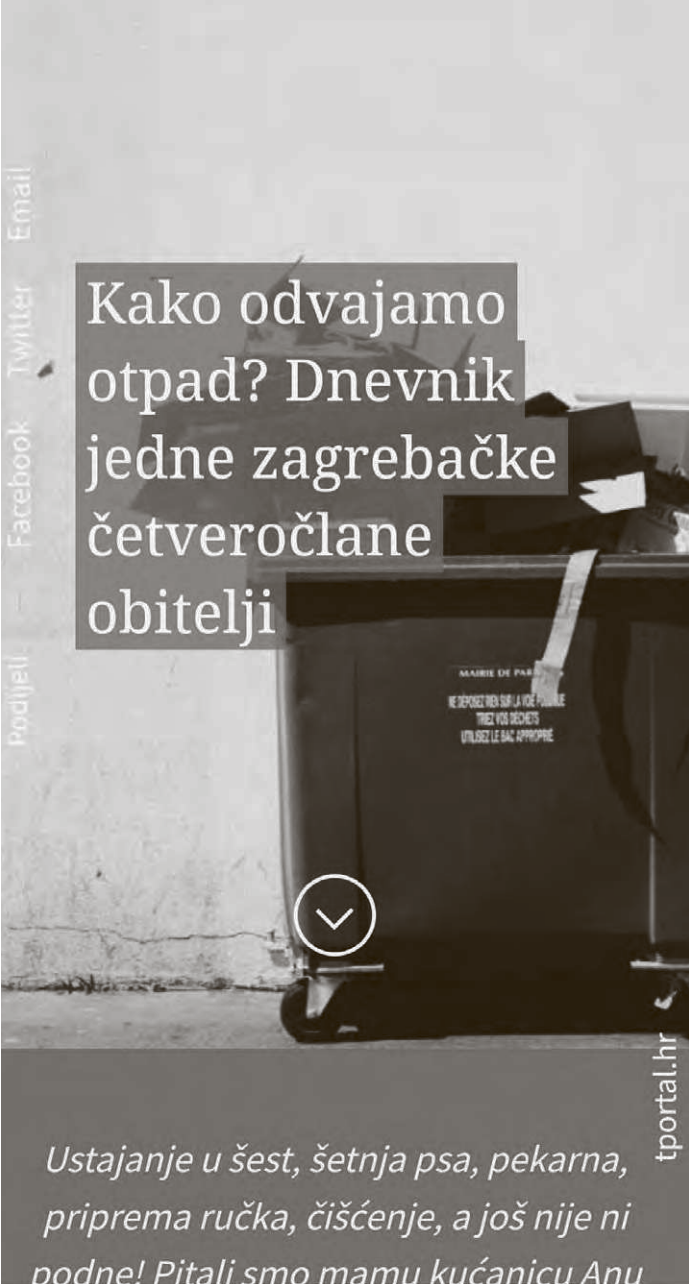
Autor potom sivim tonovima opisuje javno zdravstvo u Hrvatskoj. Kao lijek za njegovo ozdravljenje samouvjereno nudi privatnu inicijativu poput navedene, zato što su ‘takvi oblici suradnje i projekti glavni pokretač investicija u zdravstvu’. Autor se ljuti što vlast u Hrvatskoj ne dijeli njegov recept za uspjeh; veli da Hrvatska potpuno i sustavno ignorira poduzetničku inicijativu u zdravstvenom sustavu. ‘Privatni investitori na sebe preuzimaju rizik ulaganja, a na državi je da investitora usmjeri da ulažu u ono što je u tom trenutku potrebno zdravstvenom sustavu po unaprijed poznatim uvjetima korištenja, što jamči transparentnost postupka i kontinuitet u razvoju zdravstvenog sustava. Takav pristup za državu znači smanjenje izdataka za kapitalna ulaganja, a istovremeno jamči razvoj zdravstvenog sustava’, stoji u tom tekstu. Premda se na prvu čini da bi autor mogao biti jedan od onih sociopatskih bezveznjaka koji se zalažu za privatizaciju svega, istina je nešto drugačija. Na mjestu autora tu je navedeno nešto što se zove Native tim VL. Tekst koji je smješten u rubrici Hrvatska po ničemu se ne razlikuje od ostatka sadržaja portala. Tek naziv autora daje naznačiti da se radi o najsirovijoj propagandi. Je li stupidnu neoliberalnu kampanju platila ugledna američka institucija University of Pittsburgh Medical Centre? Je li možda financijer Specijalna bolnica Sv. Katarina u Hrvatskoj? Ili je sve financijski aranžirala neka lobistička organizacija, poput Hrvatske udruge poslodavaca. Taj podatak nije javno poznat, zato što on nije objavljen. Što, uostalom, većini čitatelja ovog portala znači ime autora Native tim VL? Sigurno je da dobar dio njih isključivo na temelju te informacije ne zna da je riječ o oglasu.

U samo jednom *native* tekstu Večernji je prekršio većinu strukovnih i zakonskih propisa Republike Hrvatske koji se odnose na medijsku promidžbu.

Prema Zakonu o nedopuštenom oglašavanju, zabranjeno je ‘bilo koje oglašavanje koje na bilo koji način, uključujući njegovo predstavljanje, dovodi u zabludu ili je vjerojatno da će dovesti u zabludu osobe kojima je upućeno ili do kojih dopire pa je vjerojatno da će zbog toga utjecati na njihovo ekonomsko ponašanje, odnosno da zbog toga povređuje ili je vjerojatno da će povrijediti konkuren-te’. Tu je i krovni Zakon o medijima prema kojem nije dopušteno ‘prikriveno i prijevarno oglašavanje’. ‘Prikrivenim oglašavanjem smatrat će se svaka novinarska forma (pisani tekst, fotografija, slika, crtež i dr.) koja je na bilo koji način plaćena, a nije jasno označena kao oglašavanje’, stoji u tom zakonu.

Usput su temeljito pregaženi opći medijski principi, sadržaji internih redakcijskih statuta ili Kodeksa časti prema kojem se ‘plaćeni ili neplaćeni oglasi, kao i sve plaće-

Plaćeni oglas Zagrebačkog holdinga zbog kojeg je pukla bruka (Foto: Native. tportal.hr/Screenshot)

Bivša ministrica gospodarstva Martina Dalić na konferenciji ‘Digitalna revolucija’ (Foto: Borna Filić/PIXSELL)

ne informacije, moraju jasno i nedvojbeno razlikovati od novinarskih priloga’.

Ako će neka liberalna glava, možda u tipu one koja je pisala tekst o blagotvornim učincima privatizacije zdravstva, prigovoriti na potencijalno restriktivna pravila koja u Hrvatskoj reguliraju industriju oglašavanja, istina je da se ona po malo čemu razlikuju od njihovih zapadnih uzora.

Trend *native* oglašavanja na naš je prostor uvezen iz najvećih zapadnih zemalja. Suočeni s prelijevanjem oglašivačkih prihoda na internet, vlasnici najvećih medija negdje su morali naći kompenzaciju za stanjene bilance. Jedan od kreativnih načina bio je koncept *native* produkcije, rijetko besprizoran bastard marketinga i žurnalizma koji ide na štetu potonje profesije. Radi se o plaćenom tekstu koji po izgledu i sadržaju simulira novinarstvo. Cilj mu je da što više izgleda kao novinarski rad, a što manje kao reklamna kampanja i da na kreativan način privuče

pažnju čitatelja. Prije kojih osam godina, New York Times, Boston Globe, a potom i CNN, BBC, The Guardian i drugi najveći zapadni mediji počeli su formirati odjele za *native* oglašavanje. Oglašivač, ukratko, zakupljuje prostor, a radnici u medijskim kućama u dogovoru s financijerima proizvode tekstove i opremu. Koliko god kontroverzna, praksa je u tim medijima ipak uvedena uz određene preduvjete. U navedenim i brojnim drugim medijskim kućama novinarima je, naime, zabranjeno pisanje *native* tekstova. Takvi se tekstovi moraju jasno vizualno razlikovati od ostatka stvarnog medijskog sadržaja. Logo oglašivača mora biti vidljiv uz takav sadržaju+ i mora biti navedeno da je sadržaj plaćen.

Spomenute razlike između *nativea* i novinarstva u Hrvatskoj često ne postoje. U dijelu najčitanijih hrvatskih medija novinari pišu takve reklame, a prosječni čitatelj teško ili nikako ne može prepoznati da je riječ o oglasu.

Brojna pravna tijela koje je osnovala država od marketinških agencija u natjecajima redovito traže native sadržaj. Hrvatska lutrija, Hrvatska narodna banka i Hrvatska turistička zajednica samo su neke od takvih primjera

Spomenuti Večernji.hr vrvi neadekvatno označenim *native* oglasima. Cijela koncepcija, a riječ je o desecima ili stotinama tekstova što su ih platile razne kompanije, napisana je na gotovo identičan način kao i spomenuti primjer, tek uz sporadične opaske na samom kraju teksta da je on nastao 'u suradnji' s nekim državnim tijelom ili korporacijom. Tekstovi znaju biti naoko nepovezani s poslovanjem financijera oglasa. U njima poduzeća promoviraju svoje 'društvene vrijednosti', pa ih se suptilno ubaci u tekst, ali ne i u opremu. 'Gradnja pametne kuće ne počinje od temelja, nego od pametnog izbora operatera', piše u tekstu koji je platio operater A1. Teško je, opet, znati da je riječ o njihovom ili bilo čijem oglasu. Informacija da ga je Večernji izradio 'u suradnji' s nekim – umjesto da je, recimo, naznačeno da je tekst 'plaćen' – doprinosi zavaravanju čitatelja.

IAKO ima primat u nelijepoj praksi, Večernji list nije jedini. Svaki veći medij u Hrvatskoj zadnjih godina proizvodi *native* vijesti, i u tom procesu često se približavaju krunskom dragulju Styrije.

Jutarnji list 2018. godine sudjelovao je u kampanji Hrvatske udruge poslodavaca pod nazivom Digitalna Revolucija. Objavili su niz tekstova koje je 'donio HUP'. Preko njih su reklamirali konferenciju istog naslova i iste organizacije, uz napomenu da će se održati pod pokroviteljstvom Ministarstva gospodarstva. Tekstovi su, stoji ispod nekih, 'nastali u produkciji Native Ad Studija i HUP-ICT, u skladu s najvišim profesionalnim standardima Jutarnjeg'. U povodu navedenog događaja, u jednom od njih, nalazi se autorski rad tadašnje ministricе gospodarstva MARTINE DALIĆ, resora koji je pokrovitelj konferencije. U sljedećem pak tekstu stoji da je Dalić tamo održala 'povijesni govor', a u nekom drugom hvali se njena odlučna politika. Opet, prosječni čitatelj teško će razabrati što znači 'produkcija Native Ad studija', a još teže da ona kolumna ministricе Dalić ima određenu interesnu, ako ne i financijsku pozadinu.

Portal Nove tv, Dnevnik.hr, također je objavljivao *native* tekstove s autorskom oznakom Nova Studio i ničim drugim, što je također klasičan slučaj prikrivenog oglašavanja. Portal Telegram jednu svoju nagradivanu kampanju koju je financirao Hrvatski Telekom najavljivao je tvrdnjom da 'Telegramovi urednici, reporteri, snimatelji i fotografi putuju Hrvatskom i donose priče o ljudima i kompanijama koji guraju društvo

naprijed'. Premda urednici i reporteri ne bi smjeli sudjelovati u proizvodnji propagande, osim ako nisu dio marketinškog odjela.

Za odgovor na pitanje zašto su *native* tekstovi postali popularniji od klasičnih PR i marketinških produkata, dovoljno je pogledati cijene oglasa u najvećim medijima. PR članak u Jutarnjem ove godine košta osam do 12 tisuća kuna. *Native* prilog, u kojem se oglašivačima u paketu nudi i novinar, prodaju za 40 do 45 tisuća kuna. Večernji pak nudi PR tekst za tri do pet tisuća, a za *native* 15 do 20 tisuća.

Takvi su oglasi jednako popularni i kod oglašivača. Danas kompanije u pravilu od medija potražuju takve proizvode. U tome nisu iznimka ni javne firme, državne agencije i drugi neprivatni entiteti. To je, u kontekstu javnog interesa, dodatan problem.

Brojna pravna tijela koje je osnovala država od marketinških agencija, koje posreduju u raspršivanju oglasa po medijima, u natjecajima redovito traže *native* sadržaj. Hrvatska lutrija, Hrvatska narodna banka i Hrvatska turistička zajednica samo su neke od takvih primjera. U promociji skorašnjeg uvođenja eura, HNB je u raspisanom natjecaju kao važan uvjet stavio izradu takvih članaka. U tendencijama za promociju različitih projekata tijela javne vlasti gotovo redovito navode i medije u kojima žele reklame, pa i takvog tipa. Imena medijskih kuća uvijek se ponavljaju.

Krajem prošle godine Hrvatska agencija za malo gospodarstvo, inovacije i investicije HAMAG BICRO tražila je od agencija na natjecaju da im osiguraju *native* članke u Jutarnjem, Večernjem, Slobodnoj Dalmaciji, Glasu Slavonije, Novom listu, Lideru, Poslovnom Dnevniku, Listu Međimurje, Zadarskom listu, Vinkovačkom listu, Međimurskim novinama i Podravskom listu. Isto je zatražila za portale Direktno.hr, Dnevnik.hr, Jutarnji.hr i Večernji.hr.

Državna tijela u tom postupku određuju medije i traže *native* produkciju, a na agencijama koje se natječu je da osiguraju najpovoljnije cijene prema svakom, uključujući i iznose za svaki *native* tekst. Konkretni prošlogodišnji natječaj agencije HAMAG BICRO inače je dobila agencija za PR i marketing Millenium promocija, u suvlasništvu BOŽE SKOKE, koji se često pojavljuje kao 'nepristrani' stručnjak za komunikaciju u većini navedenih medija.

Kako često, ali ne i uvijek, izgleda finalni proizvod u medijima, vidjeli smo na temelju nekoliko navedenih primjera. Zato involviranost javnih financija u toj raboti dodatno produbljuje problem. S jedne strane država godinama uništava neprofitno novinarstvo, a s druge osigurava sredstva za srozavanje komercijalnog novinarstva zahvaljujući inzistiranju na krnjim *native* kampanjama.

Dodatni problem tog državnog kursa nalazi se u činjenici da je *native* oglašavanje samo jedan u nizu spornih načina usmjeravanja javnih sredstava prema medijskom sektoru. Drugi, financijski puno izdašniji, odnosi se na redovite dotacije iz ministarstava, državnih institucija, gradova i općina.

Zadnjih godina zaživjela je, naime, praksa da se u Večernjem listu, Slobodnoj Dalmaciji, Novom listu, Jutarnjem listu i drugim medijima objavljuju prilozi i čitavi tekstovi o radu javne uprave na lokalnoj i državnoj razini. Sve ih mahom pišu novinari. Javnost ni u tom slučaju ne zna da sve plaćaju načelnici, gradonačelnici i ministri, najčešći sugovornici u tim istim tekstovima. Ili genijalni subjekti takvih priča. Takvim skandaloznim odnosnom političara i medija, lokalni i državni proračun godišnje se pustoši za desetke milijuna kuna. Za nedovoljno regulirani žanr nativea može se reći da je reklama koja postaje novinarstvo, dok je ovo drugo novinarstvo koje se pretvara u reklamu. ■

Poluprazni arsenali

Zelenski i njegovi suradnici shvaćaju da se na Zapadu – bez čije se vojne i financijske pomoći Ukrajina ne može braniti, a kamoli oslobađati svoj teritorij – rađa zasićenje ratom koji nije jeftin i bezopasan, i čiji se potpuno pozitivan ishod ne nazire u doglednoj budućnosti

GENERAL MIKE MILLEY, načelnik Združenog stožera vojske Sjedinjenih Država, stao je pred novinare prije dva tjedna, nakon što se ruska armija povukla iz južnog ukrajinskog grada Hersona, odnosno nakon što je vojska Ukrajine vratila taj grad pod vlast Kijeva. 'Ukrajinska vojska ovim je postigla otprilike ono što se moglo očekivati prije početka zime. Bilo bi pametno da Ukrajina što prije potvrdi i utvrdi za pregovaračkim stolom te svoje uspjehe.

U ovom ratu ne može biti pobjednika. Potpuna pobjeda nad Rusima ipak nije moguća', izjavio je Milley. Ni jedan zapadni državnik ili visokorangirani vojni zapovjednik nije dosad javno izišao s tako 'defetističkim' razmišljanjem u pogledu ruske agresije i ukrajinskih oslobodilačkih težnji. S obzirom na to da njegova izjava nije dobro primljena u

Obraćanje Zelenskog sudionicima Krimске platforme u Zagrebu (Foto: Damir Sencar/HINA/POOL/PIXSELL)

Bijeloj kući, a naročito ne u Kijevu, Milley se četiri dana kasnije opet pojavio pred novinarima, no ovaj put u društvu ministra obrane LLOYDA AUSTINA: smisao je bio ublažavanje i relativiziranje ranijeg Milleyevog istupa, ali prvi čovjek najmoćnije vojske na svijetu ponovio je da Rusija, unatoč pretrpljenim porazima i velikim gubicima, još uvijek ima respektabilnu vojnu moć u Ukrajini. ‘Vjerojatnost ukrajinske vojne pobjede – definirane kao izbacivanje Rusa iz cijele Ukrajine, uključujući Krim – u skorije vrijeme nije velika, vojno’, rekao je Milley.

Šezdeset četverogodišnji Mike Milley general je s četiri zvjezdice, načelnik Združenog stožera od ljeta 2019. godine. Diplomirao je na Princetonu, vojnik je već više od četrdeset godina i završio je najviše ratne škole: služio je i zapovijedao u specijalnim snagama i elitnim kopnenim trupama. Imenovao ga je predsjednik DONALD TRUMP, ali Milley ni u jednom času Trumpovog mandata nije odustao od vlastitog ljudskog i profesionalnog integriteta u korist političkog poltronstva i povlađivanja predsjedničkom šarlatanstvu. Milleyevo nepopustljivo držanje za Ustav, zakone i zdrav razum bilo je ključni faktor u obeshrabrivanju Donalda Trumpa da pokrene rat protiv Irana u razdoblju između poraza na izborima i ulaska JOEA BIDENA u Bijelu kuću te da još vatrenije i otvorenije podupre svoje pristaše u nasilnom izazivanju političkog kaosa u siječnju prošle godine. Mišljenje generala Milleya, dakle, nije mišljenje politički ili ideološki svrstanog čovjeka koji ima bilo kakvog razloga da bude naklonjen Rusiji ili da se obijesno suprotstavlja politici Bidenove administracije i NATO-saveza, nego je riječ o procjeni generala najvišeg ranga koji spada u krug od nekoliko najupućenijih ljudi na svijetu u ratna zbivanja u Ukrajini, kao i u vojne potencijale Rusije i Ukrajine te u stanje armijskih skladišta u NATO-zemljama. Ta procjena zasad nema naročitu težinu u stvarnosti, mada je svakome jasno da je riječ o vrlo utemeljenom i vrlo objektivnom zapažanju, jer odluke donose političari, a dominantni politički stav Zapada – barem na deklarativnoj razini – i dalje jest da će se Ukrajini pomagati koliko god bude trebalo i da nitko nema pravo siliti Ukrajinca da se okrenu pregovorima prije nego što oni sami zaključe da je došlo vrijeme za pregovore.

No general Milley sigurno nije slučajno i spontano kazao ono što je kazao, pa onda to i ponovio u nešto blažoj formi. Nije bila slučajna ni onako rezolutno negativna američka reakcija na tvrdnje ukrajinskog predsjednika VOLODIMIRA ZELENSKOG da je na teritorij Poljske, prije nekoliko dana, pala ruska a ne ukrajinska raketa koja je usmrtila dvojicu poljskih građana; naravno, nije slučajno ni što je ta tema brzo iščezla iz zapadnog medijsko-političkog fokusa, jednako brzo kao što je nestala i priča o dronu što je u ožujku pao na Zagreb. Nije slučajno ni to što vodeći američki mediji sve učestalije izvještavaju o ukrajinskim ratnim zločinima nad zarobljenicima, iako još uvijek ne raspolažu nepobitnim dokazima o tome. Nije se ni JENSU STOLTENBERGU, glavnom tajniku NATO-a, baš omaklo ono što je rekao u ponedjeljak: ‘NATO je iscrpio veliki dio vlastitih zaliha oružja i streljiva. Morat ćemo suradivati s industrijom da se pojača proizvodnja.’ I potom dodao: ‘Države Saveza moraju biti spremne platiti određenu cijenu, u obliku viših troškova energije i drugih ekonomskih posljedica, kako bi ojačale obranu Ukrajine.’ To su, inače, riječi čovjeka s plaćom od više desetaka hiljada eura mjesečno, čovjeka koji ne izlazi ni na kakve izbore.

Zelenski i njegovi suradnici shvaćaju da se na Zapadu – bez čije se vojne i financijske pomoći Ukrajina ne može braniti, a kamoli oslobađati svoj teritorij – rada zasićenje ratom

Mike Milley, Lloyd Austin
i Jens Stoltenberg (Foto:
NATO/Newscom/PIXSELL)

koji nije jeftin i bezopasan, i čiji se potpuno pozitivan ishod ne nazire u doglednoj budućnosti. Stvari dodatno komplicira činjenica da je Republikanska stranka osvojila većinu u Zastupničkom domu Kongresa, što će u najmanju ruku otežati i usporiti isporuku oružja, oruđa i novca Kijevu, kao što i nastavak vojne i financijske pomoći Ukrajini neće proći bez novih podjela i nesuglasica unutar NATO-a i Europske unije, mimo tradicionalno rezerviranih Turske i Mađarske, odnosno na unutrašnjopolitičkom nivou većeg broja članica rečenih asocijacija. U Hrvatskoj, primjerice, opozicija glasno negoduje zbog toga što Vlada, zajedno s vladama ostalih članica EU-a, kani dati jamstvo za kredit od 18 milijardi eura, kredit koji bi Europska komisija prosljedila kao pomoć Ukrajini, dok predsjednik Republike ZORAN MILANOVIĆ, ujedno i vrhovni

Budući da predsjednik Milanović ne namjerava supotpisati još uvijek vrlo nejasnu odluku Vlade o sudjelovanju HV-a u obuci ukrajinskih vojnika, premijer će, ako je to uopće proceduralno izvedivo, morati za to u Saboru dobiti dvotrećinsku većinu

zapovjednik Hrvatske vojske, ne namjerava supotpisati još uvijek vrlo nejasnu odluku Vlade o sudjelovanju Hrvatske vojske u nejasnoj obuci ukrajinskih vojnika, bilo da Ukrajinci dođu u Hrvatsku, bilo da određeni broj pripadnika HV-a bude poslan u kampove za obuku u Poljskoj ili Njemačkoj, pa će premijer PLENKOVIĆ – ako je to uopće proceduralno izvedivo – morati u Saboru dobiti dvotrećinsku većinu za realizaciju te ideje. Što vrijeme bude dalje odmicalo, u tom pogledu ne treba očekivati umanjivanje razlika u državama NATO-a i EU-a, već baš suprotno.

Političko vodstvo Ukrajine nastoji osujetiti zgušnjavanje negativne atmosfere inzistiranjem na dvjema točkama. Prva je teza da bi bilo kakvo ukrajinsko popuštanje rezultiralo nastavkom ruskog agresivnog širenja na neke druge europske zemlje i trajnom opasnošću za mir i političku stabilnost Europske unije: to je, međutim, samo pretpostavka, o čijoj se utemeljenosti može razgovarati argumentima koji nisu jednostrani i jednodimenzionalni. Druga točka jest čvrsto stajalište, koje podržava i velika većina Ukrajinaca, prema kojem bi pristanak na pregovore bio kapitulacija, a taj oblik kapitulacije bio bi bizaran, s obzirom na to da je Ukrajina u posljednje vrijeme izvojevala neke važne pobjede na ratištu. No jesu li ti recentni vojni uspjesi – među kojima je najkrupnije oslobađanje Hersona – dokaz da ukrajinska armija može osloboditi cijeli teritorij Ukrajine, a trenutno je pod ruskom okupacijom otprilike jedna petina te zemlje? General Milley, vidjeli smo, ne misli da je to moguće, a predsjednik Zelenski još nije iznio iole opipljive vojne argumente na kojima bazira oslobodilački optimizam. Osim toga, svako ukrajinsko razmišljanje o punoj i nedvosmislenoj ratnoj pobjedi podrazumijeva nove i nove količine zapadnog oružja, municije, opreme i novca te nemale troškove zbrinjavanja ukrajinskih izbjeglica u europskim zemljama, a to nas vraća na Stoltenbergovu izjavu o iscrpljenosti zaliha

i na unutrašnja politička razilaženja u Sjedinjenim Državama i u zemljama – i među zemljama – Europske unije. Začarani krug.

Sadašnja ruska ratna strategija i taktika u Ukrajini sastoji se u raketno-artiljerijsko-dronovskom udaranju po objektima energetske infrastrukture, u utvrđivanju dosegnutih borbenih linija te u sporom i minimalnom napredovanju u Donjeckoj oblasti. Prema službenim ukrajinskim izvorima, sada je izvan funkcije oko 50 posto elektroenergetske mreže, što znači da je s hladnoćom i mrakom suočeno oko 10 milijuna ljudi. Rusi su način ratovanja prilagodili svojim mogućnostima, a svakome je jasno da je njihova ključna i teško premostiva slabost u nemotiviranoj i nedovoljno brojnoj pješadiji. To je teški limit kad je riječ o ofenzivnom djelovanju, ali za čuvanje utvrđenih položaja potrebno je mnogo manje vojnika, dok vojska koja napada mora računati na velike ljudske žrtve i na enormnu potrošnju municije. Na tako postavljenom bojištu nisu izvjesni brzi i veći teritorijalni pomaci ni s ukrajinske ni s ruske strane, pogotovo tokom zimskih mjeseci. ‘Ukrajinci zaslužuju svu moguću pomoć liberalnih demokracija i nitko ih nema pravo siliti na mirovne pregovore bez zadovoljenja preduvjeta koje su sami postavili ili će tek postaviti ruskoj strani. To nije zalaganje za produženje rata, to je njegovo jedino moguće pravedno i pravično okončanje’, piše ovih dana GORANKO FIŽULIĆ, bivši ministar i poduzetnik, na portalu Telegram. Teško je ne složiti se s ovim mišljenjem na razini načela i proklamacija, ali u realnom svijetu postoje konkretna ograničenja: na primjer, iscrpljenost vojnih zaliha u ‘liberalnim demokracijama’, kao i ekonomska kriza kojoj se predviđa razbuktavanje, što znači, između ostalog, da se poluprazni arsenali neće popuniti ni lako, ni brzo. ■

Tablice dijeljenja

Nakon neuspješnih pregovora Vučića i Kurtija u Bruxellesu i pogoršanja situacije oko registarskih tablica, visoki predstavnik EU-a za vanjsku politiku kosovskog je premijera javno prozvao za propast predloženog europskog rješenja najnovije krize na Kosovu te je dodao da se time stvara 'opasan bezbednosni vakuum u veoma krhkoj situaciji'

KOSOVSKI premijer ALBIN KURTI čitavu je jesen potrošio pokušavajući nametnuti registarske tablice Republike Kosovo (RKS) umjesto onih koje su Srbima na kosovskom sjeveru izdavale vlasti Srbije s oznakom KM (Kosovo i Metohija). A kada je na prijedlog Europske unije srpski predsjednik ALEKSANDAR VUČIĆ pristao da srpske vlasti prestanu izdavati KM tablice Srbima na Kosovu, Kurti je odlučio odustati od kažnjavanja vlasnika automobila koji ih još uvijek imaju i sačeka da one do sljedeće registracije same od sebe prestanu važiti na Kosovu.

Prihvatanjem europskog prijedloga Vučić je Kurtiju oduzeo zadovoljstvo da odmah i sada RKS tablicama zakuca još jedan dokaz kosovske samostalnosti i suverenosti na čitavom teritoriju bivše srpske pokrajine. Kada mu je ta igračka oteta iz ruku, Kurtiju odjednom registarske tablice više nisu bile važne, nego se sjetio tražiti da Europska unija i njezin visoki predstavnik za vanjsku politiku JOSEF BORRELL na srpsko-kosovski pregovarački stol odmah stavi MACRON-SCHOLZOV prijedlog sveobuhvatnog sporazuma o normalizaciji odnosa i njegovo prihvatanje orochi do ožujka sljedeće godine. Umjesto da još jednom Kurtiju pođe niz dlaku, Borrell ga je ovaj put javno označio glavnim krivcem za propast predloženog europskog rješenja najnovije krize na Kosovu, ali i najodgovornijim za eventualnu njezinu daljnju eskalaciju. Kurtija je po povratku iz Bruxellesa i kod kuće sačekalo iznenađenje. Kao mnogo puta u prošlosti, kosovski premijer je podršku za odbijanje zahtjeva Europske unije zatražio od američke diplomacije, ali ovaj put je nije dobio u mjeri u kojoj je očekivao. Američki ambasador u Prištini JEFFREY HOVENIER zatražio je od njega da odgodi kažnjavanje vlasnika KM tablica makar na 48 sati, a Kurti tvrdi da je na to pristao jer će u tom roku američka administracija pritisnuti Borrella da 'postigne dogovor kako bi se pronašlo rješenje za punu normalizaciju odnosa do marta 2023. godine, što je bio cilj razgovora u Briselu, a ne da se ograničavamo na stvari kao što je rad sa tablicama'.

No Kurtiju je promaklo da je američki ambasador u Beogradu CHRISTOPHER HILL istoga dana, nakon 'dobrog razgovora s Vučićem', poručio da su 'Sjedinjene Države veoma zadovoljne naporima koje preduzima EU, i njenim pristupom'. I dok Kurti očekuje da Amerikanci slome Borrella, Hill mu iz Beograda odgovara: 'Smatram impresivnim da se čovek takvog ranga i statusa, Josep Borrell angažovao osam sati u rešavanje spornog pitanja. Nastavljamo da podržavamo EU u njenim naporima.' Kurtiju i inače promiču poruke koje Christopher Hill uporno ponavlja kao neformalni koordinator američkih ambasadora na zapadnom Balkanu. Među ostalim, Kurti je prečuo da Hill stalno ponavlja da 'postoje mnoga pitanja koja treba da se reše u okviru dijaloga Beograda i Prištine, uključujući i pitanje tablica, ali i precizira da je ključno pitanje oko kojeg su se strane dogovorile da razgovaraju, zapravo budućnost srpske zajednice na Kosovu, odnosno sporazum o Zajednici srpskih opština'. Hill ne krije da 'SAD kao krajnji cilj pregovora želi uzajamno priznanje', ali dodaje i da je američka administracija svjesna da 'postoji čitav niz pitanja koja treba da se prethodno reše. Nisam siguran kakva je svrha skakanja na 'kraj igre' kad nismo stigli ni do sredine.'

Za razliku od Kurtija, izgleda da Aleksandar Vučić pažljivo sluša što Hill govori. Pogotovo nakon što je postalo jasno da se Hillov poučak da je 'ključno pitanje pregovora zapravo

budućnost srpske zajednice na Kosovu' poklapa sa srpskim zahtjevom da se prije bilo kakvih novih dogovora mora realizirati prije desetak godina potpisani Briselski sporazum, odnosno osnivanje Zajednice srpskih općina. I nakon najnovijeg Kurtijevog miniranja briselskih pregovora i zahtjeva da se 'skoči na kraj igre', Hill je opipao Vučićev puls i poručio: 'Imao sam dobar razgovor sa predsednikom Srbije Aleksandrom Vučićem. Razgovarali smo o Briselskom procesu.' Pojasnio je da je od Vučića tražio da 'nastavi sa konstruktivnim angažovanjem u ovom procesu' te je 'izrazio nadu da će biti pronađeno rešenje, ali i dodao da je za to potrebno da se obe strane angažuju'.

Hill je ponovio da 'EU radi odličan posao', ali je i dodao 'da se ne sme dozvoliti da hitni problemi zasene važna pitanja'. No odmah je poručio i da Kurtijeva 48-satna suspenzija kažnjavanja Srba s krivim tablicama nije rješenje jer je 'Unija jasno stavila do znanja da je potrebno više od 48 sati za rešenje aktuelnog pitanja. EU je jasno rekao da bi želeo da vidi daljih 365 dana'. Hill je na kraju zaključio: 'Način da se dođe do rešenja je fleksibilnost uz napore posrednika EU-a'.

Ambasador Christopher Hill zapravo je gotovo ponovio ono što je europski inoministar Josep Borrell rekao poslije 8-satnih neuspješnih pregovora Vučića i Kurtija u Bruxellesu. Obraćajući se novinarima poslije propalih pregovora, Borrell je ponajprije naglasio: 'Našli smo se u još jednoj kriznoj situaciji, i to se dešava samo tri meseca od poslednje krize. Idemo iz krize u krizu. Ovo ga puta je još gore nego u avgustu. Ovako se ne može nastaviti. Krize moraju prestati.' Potom je nastavio: 'Predložili smo na koji način da izbegnemo kriznu situaciju. Vučić je prihvatio predlog, ali nažalost Kurti nije'. Unatoč Kurtijevom odbijanju, Borrell kaže: 'Pozvao sam jasno Prištinu da odmah suspenduje odluku o preregistraciji vozila na severu Kosova', a od Vučića je zatražio da realizira ono što je prihvatio – da Srbija prestane izdavati KM tablice kosovskim Srbima. Vučić je u Beogradu potvrdio da će tako i biti.

Srpskom predsjedniku to i nije teško palo nakon Borrellove najave da će 'o današnjim razgovorima informisati svoje kolege u EU-u i međunarodne partnere. Informisaću ih o ponašanju strana u razgovorima i nedostatku poštovanja međunarodnih pravnih obaveza, što se posebno odnosi na Kosovo. To je posebno negativan politički signal'. Borrell pritom nije bacio koplje u trnje. 'Dijalog će ostati prioritet mog rada. Podržavam nemačko-francuski predlog, jer je to jedini put', javno je obećao Borrell i dodao: 'Situacija oko tablica pogoršala se jer je Priština odlučila da od 21. novembra uvede kažnjavanje za sva vozila koja nisu pre-registrovana na RKS tablice, a posledica toga je povlačenje Srba iz kosovskih institucija. Na taj način se stvara opasan bezbednosni vakuum u veoma krhkoj situaciji.'

Borrell je na kraju ponovio: 'Postignuti dogovori tokom dijaloga, pod pokroviteljstvom EU-a, moraju da se poštuju'. Albin Kurti pak iz Prištine poručuje da 'očekuje da se ispravi greška koju je načinio šef diplomatije EU-a Borelj tokom sastanka u Briselu'. Dodaje i da nakon propalih pregovora u Bruxellesu s Borrellom nije razgovarao jer je 'sada SAD u kontaktu sa Briselom'. Uvveren je pritom da će se rješenje naći u roku od 48 sati jer američki ambasador u Prištini, Jeffrey Hovenier, 'daje sve od sebe u razgovorima sa Briselom'. Jurišajući na sjever Kosova sa srpskom većinom kako bi je po svaku cijenu stavio pod kontrolu Prištine, Kurti se sam stjerao u kut i sada očekuje da ga netko iz američke administracije uhvati za ruku i ponovo dovede za pregovarački stol. Sam iz kuta ne zna ili ne želi izaći, iako su mu i američki diplomati nacrtali kako iz njega može izaći umjesto što stalno pokušava 'skočiti na kraj igre'. ■

Kosovski premijer Albin Kurti (Foto: Valdrin Xhemaj/PIXSELL)

SRPSKA
POSLA

PIŠE Boris Dežulović

Vasceo pravoslavni svet danas tako gleda srpske 'orlove', stotinu dvadeset miliona ruskih pravoslavni vernika i svih dvesta pedeset miliona svetske pravoslavne braće i sestara, četvrt milijarde vernika od Đevrsaka do Krasnojarska sva svoja nadanja i sve istorijske ambicije uložilo je u fudbalsku reprezentaciju Srbije

Katarski zavet

KAKVA je to bitka bila, poštovani gledaoci, godinama i vekovima koji su pred nama, šest stotina godina od danas pričaće se o njoj! Jedanaest srpskih div-junaka, jedanaest vitezova SVETOGA SAVE, jedanaest braće JUGOVIĆA predvođenih selektorom JUG BOGDANOM STOJKOVIĆEM izašlo je na široko kosovsko polje Lusail Stadiona usred turske zemlje Arabije, na brdima oko polja kosovskoga osamdeset, bezmalo sto hiljada, možda i celih dvesta, idemo na petsto, na brdima oko polja kosovskoga pet stotina hiljada ljudi iz celog sveta okupilo se da svedoči majci svih bitaka, a nasuprot jedanaestorici Srbalja stalo stotinu i četrdeset miliona krvožednih Papinih vitezova križara iz daleke zemlje Brazilije predvođenih arhangelom Gavrilom i samim Isusom Hristom, ali čekajte malo poštovani gledaoci to nisu arhangel i Gospod naš Hrist, to su brazilski Latini povelili u svoju konkvistu nekog crnog Barabu i dali mu sveto ime GABRIEL JESUS neverovatno čime se služe svetske vatikanske agenture.

Tako će se ogled Srbije i Brazila, prva utakmica srpske reprezentacije na Svetskom fudbalskom prvenstvu u Kataru, pamti u istoriji sveta. Ili barem istoriji kakvu su počeli da pišu beogradski tabloidi, senzacionalno i ekskluzivno otkrivši da je – nakon neuspeha u kvalifikacijama selekcija Gruzije, Belorusije, Grčke, Rumunije i Bugarske te krvavog baraža u kojemu su ispale Ukrajina, Severna Makedonija i sama Majka Rusija – Srbija ostala jedina pravoslavna zemlja na Mundijalu u Kataru, jedna jedina između trideset dva učesnika na pravoj strani istorije, poslednja koja je ostala da brani Svetsko Pravoslavlje.

‘Srbija u Kataru brani pravoslavlje!’, urlali su tako ove nedelje srpski tabloidi, ‘Srbija na braniku pravoslavnog sveta!’, vrištali su naslovi sa trafika, ‘Sveti Savo, ti pomoz!’, zazivali su ulični prodavci novina, ‘Notr Dama zvona zvone da pozdrave šampione!’, pevali su Srbi ispraćajući svoje Jugoviće u Katar i Metohiju, ‘Ko večni plamen u našim srcima, Katarskog boja ostaje istina’, pevali su navijači ispraćajući selektora Piksija na blagoslov u manastir Ostrog, ‘kud god da krenem tebi se vraćam ko sanjar, ko da mi uzme iz moje duše moj Katar!’

Odveo je tako Jug Bogdan srpske junake, ol-star selekciju pravoslavnog sveta, u sveti rat protiv svetskog krivoslavlja, gde ih čekaju križarski vitez Kristijano Besni Orlando i zloglasni Mesi Kesedžija, poveo je Piksi nakon blagoslova u Ostrogu svoje sinove Jugoviće u pustinju u daleki Katar baš kao što je Gospoda našeg Isusa Hrista nakon krštenja u reci Jordan Duh Sveti odveo u pustinju kraj grada Jerihona. Pa čekaju naše pravoslavne junake u katarskoj pustinji tri iskušenja Đavolova, jednako kako je Đavo u pustinji iskušavao Hrista.

A onda je Piksijeve svetosavske vitezove na širokom Katarskom polju odmah na početku Mundijala, u četvrtak, na dan Svetog kralja STEFANA DEČANSKOG, sačekalo prvo Đavolovo iskušenje, ni manje ni više nego moćna armija peterostrukog svetskog šampiona Brazila, selekcija najveće katoličke države na svetu, zemlje sa ravno stotinu i četrdeset miliona katolika! Stotinu i četrdeset miliona svirepih katoličkih konkvistadora, sunce ti jebem, naspram šačice od jedanaest neustrašivih vitezova na straži svetskog pravoslavlja!

Mirno spavaj, pravoslavni svete (Foto: Dušan Milenković/ATAImages/PIXSELL)

Kako je ovo, razumeli ste, srpski Srednji vek, i vesti sa istoka sporo pristižu, u času kad sastavlja ove redove piscu hronike još nije poznat rezultat boja na Kataru, ali kad čovek ovako gleda jedanaest neustrašivih srpskih div-junaka braće Jugovića naspram stotinu i četrdeset miliona crnih brazilskih križara, ko je mogao i smeo da sumnja, kako je drugačije uopšte i moglo da završi?

Zvone zvona pariskog Notr Dama, slave veličanstvenu, istorijsku pobedu pravoslavnog Srpskog Sveta protiv brazilске katoličke alijanse na Kataru Polju, a već u ponedeljak, na dan Svetih mučenika GURIJA, SAMONA i AVIVA, preživele stražare svetosavlja na stadionu Al Janub u dalekoj Al Vakri, u srcu Katara i Metohije, čeka drugo Đavolovo iskušenje, megdan i veličanstvena pobeda protiv mrkog Kameruna, Bezbožne alijanse i same reprezentacije svetske nevere, države sa sedam miliona katolika, sedam miliona protestanata, sedam miliona muslimana i sedam miliona afričkih pagana, u svemu dvadeset osam miliona svega i svačega sem čestitih pravoslavaca!

I tek šta poseku afričke krivoslavce, samo četiri dana kasnije, u petak, na dan Prepodobnog PORFIRIJA KAVSOKALIVITA, eto iscrpljenih i izranjanih Piksijevih mučenika u Dohi pred trećim Đavolovim iskušenjem, da veličanstveno pobeđu i u boju protiv selekcije Šiptarske, bezbožnog švajcarskog trokatnog Vavilona u kojemu su trećina stanovnika katolici iz Papine Švajcarske garde, trećina povampireni protestanti, a trećina, poštovani gledaoci, uopšte i ne veruje u Boga – selekcije Troroge jevropske alijanse kojoj je, šta dalje da pričamo, najbolji strelac bosanski musliman HARIS SEFEROVIĆ, a kapiten i dokapiten su GRANIT ĐAKA i ĐERDAN ŠAĆIRI, obojica katarski Albanci!

Da, pardon, kosovski.

Kako god završile bitke Piksijevih vitezova u Kataru i Metohiji, završiće – razumeli ste do sad – pobedom, jer ni 1389. ni 1999. niti ikad pre ili posle nije srpski pravoslavac izgubio bitku: bitku može da izgubi vojnik, policajac ili političar, može da je izgubi i fudbaler, ali ne može pravoslavac. Pravoslavac čovek ne vodi bitke, već on vodi pobeđu.

Onaj Piksijev orao iz spota Fudbalskog saveza Srbije, tek sad ste shvatili, zapravo je mitski soko koji je iz Jerusalima sleteo caru LAZARU pred kosovsku bitku, preneviši mu poruku i izbor između Zemaljske Srbije – one u kojoj za pobeđu treba da se odseče glava i zabije gol više – i one druge, Nebeske, u kojoj je svaki rezultat veličanstvena pobeđu.

To je Katarski zavet: Katar je nova najskuplja srpska reč.

Vasceo pravoslavni svet danas tako gleda srpske ‘orlove’, stotinu dvadeset miliona ruskih pravoslavni vernika i svih dvesta pedeset miliona svetske pravoslavne braće i sestara, četvrt milijarde vernika od Đevrsaka do Krasnojarska sva svoja nadanja i sve istorijske ambicije uložilo je u fudbalsku reprezentaciju Srbije. Zvone tako zvona saborne crkve svetog VASILIIJA BLAŽENOG u Moskvi, zvoni sa zvonika Petropavlovskog sabora u Sankt Petersburgu, zvone hramovi Svetoga Duha u Minsku i Blagovesti Presvete Bogorodice u Atini, zvone i Aleksandar Nevski u Sofiji i Sveti Kliment Ohridski u Skopju i Sveta Sofija u Kijevu, pozivaju zvona svetskog pravoverja ljude da se pomole za srce junačko i mirnu nogu pravoslavne braće Jugovića iz mučeničke Srbije, koja u Kataru brani samo suštastvo i žiće pravoslavlja.

I šta će biti poštovani gledaoci ja ne znam šta se dešava evo javljaju mi iz režije da je upravo stao rat u Ukrajini, VLADIMIR PUTIN i VOLODIMIR ZELENSKI potpisali su primirje dokle god je Srbija u Kataru, neverovatne slike stižu sa južnog fronta, ukrajinska i ruska pravoslavna braća položila su oružje i zagrljeni bez daha gledaju prenos sa Lusail Stadiona, ali šta to vidimo, da li je to položila oružje i Gruzija, jeste, evo vidimo zasela i pravoslavna Gruzija na kauč sa pravoslavnom braćom iz Abhazije i Južne Osetije, išarala braća sa Kavkaza lica u bojama srpske zastave, čekajte to nije sve, javljaju da su oružje položili i braća Makedonci i Grci i Bugari, a eno tamo dole kraj kornier zastavice trobojčice gledamo istorijsko pomirenje crnogorske pravoslavne braće sa srpskom, pomirili se i crnogorski Srbi sa crnogorskim Crnogorcima, eno bogumi vascela Crna Gora položila oružje, ceo omanji lovčen pušaka, revolvera, kalašnjikova, uzija, džeferdara i kubura u dolini BJELOPAVLICA, svih dvesta pedeset hiljada dugih i kratkih cevi iz crnogorskih štekova leži pod slavnim Ostrogom, a izmirena pravoslavna braća, dva oka u glavi, pred televizorom pevaju ‘Orlovi lete preko sveta’.

Ceo pravoslavni svet poštovani gledaoci pomiren sam sa sobom u Gospodu našem Isusu Hristu gleda u Srbiju, svoju poslednju uzdanicu, plaču od sreće Vasilije Blaženi i VASILIIJE OSTROŠKI, plaču ACA NEVSKI, SOFIJA i KLIMENT, plače Sveti Sava posmatrajući idilični šizmilend na Kataru polju.

Mirno spavaj, pravoslavni svete, čuvaju te fudbaleri Nebeske Srbije. ■

INTRIGATOR

Zoran protiv
Milanovića

Milanović je prije dvije godine rekao da Orbanu ne treba vjerovati i da nisu dobre njegove provokacije s kartom Velike Mađarske, a danas su mu one smiješne

N AKON što je mađarski premijer VIKTOR ORBAN na Instagramu objavio video u kojem nosi navijački šal s kartom 'Velike Mađarske', na novinarska pitanja o još jednom Orbanovom posezanju za hrvatskim teritorijem odgovarali su premijer ANDREJ PLENKOVIĆ i predsjednik ZORAN MILANOVIĆ koji u tome ne vide problem. Plenković se ne stigne baviti tuđim šalovima, a Milanoviću je sve skupa smiješno. 'Ja ću se na to nasmiјati. Njegove aspiracije prema Hrvatskoj se svode na to da mjesec dana krstari Jadranom u kolovozu i nademo se na večeri. Ne bih tome pridavao ozbiljniju pozornost. Kakve susjede imamo, Mađarska je još najbolji', rekao je Milanović, ne pojašnjavajući tko je gori od Mađara.

Nije ovo Orbanu bio prvi ovakav ispad. Prije dvije godine, u svibnju 2020., na Facebooku je maturantima poželio sreću na ispitima fotografijom 'Velike Mađarske' s dijelovima današnje Hrvatske, Srbije, Slovenije, Slovačke, Austrije, Rumunjske i Ukrajine koji su do 1920. bili u sastavu mađarskog dijela Austro-Ugarske, iako uglavnom nikad nisu imali mađarsko stanovništvo. Milanović je tada rekao da se radi o provokacijama onih 'koji dobro znaju da će te karte ostati samo u ormarima'.

'U našim ormarima i arhivama nalaze se brojne povijesne karte i mape koje našu Domovinu prikazuju mnogo većom nego što je danas. Ormari većine europskih država

kriju slične sadržaje. Nemojte ih 'šerati' i stavljati na svoje profile. Nisu danas nimalo aktualne ili ostvarive, a, još važnije, beskraino iritiraju naše susjede. Otprilike onako kako nas iritiraju, ali i svaki puta iznova začude 'povijesne' karte koje kao mračni fetiš prigodno i predviđivo izranjaju sa stranica nekih 'voda' u komšiluku', poručio je tada Milanović hrvatskim maturantima.

Još konkretnije bilo je u lipnju iste godine, kad je Orban otkrio spomenik 'Mađarske kalvarije' povodom 100. godišnjice potpisivanja sporazuma kojim je Mađarska izgubila taj zapasani teritorij. Milanović je Orbanu tada žestoko napao kazavši da mu ne treba vjerovati kad tvrdi da nema pretenzija prema dijelovima Hrvatske. 'I mene je kao Plenkovića uvjeravao da je sve u redu, ali ako te jednom prevari – on je kriv, a ako te prevari drugi put – ti si budala. Znamo tko je Orban i što zagovara, to nije ništa dobro. Srećom, to nije velika i moćna država, koja je doduše bila na našoj strani, ali to je bilo jako davno i to se više ne računa. Ako bi netko trebao kukati jer je nakon izgubljenog rata ostao stiješnjen na malom prostoru, to su Nijemci, njih stvarno ima jako puno na malom prostoru. Ali ne čujete to iz Njemačke. To čujete od ove posluge koja sanjari o mađarskoj Rijeci, Transilvaniji...', dodao je hrvatski predsjednik.

Hrvatska je zbog toga izrazila prosvjed Budimpešti, a Plenković je kasnije rekao da ga je Orban uvjerio kako nema nikakvih pretenzija prema Hrvatskoj, nego valjda on to svako malo vadi 'Veliku Mađarsku' za unutrašnjopolitičku upotrebu, baš onako kako to rade i naši političari kad se nađu u nevolji.

Orbanu je to, osim toga, temelj politike koju vodi otkad je preuzeo vlast – zagovara

nacionalno jedinstvo svih Mađara nakon što su im 'iskomadali zemlju', pa se ne može reći da nije dosljedan. Za razliku od Milanovića, koji je prije dvije godine 'znao tko je Orban i što zagovara'. Današnjem Milanoviću, koji je istog tog Orbanu – da podsjetimo – ljetos ugostio na Paklinskim otocima na Hvaru, sve skupa je 'smiješno'. U međuvremenu, Ukrajina je objavila da će pozvati mađarskog ambasadora kako bi mu uložila protestnu notu zbog Orbanovog ispada.

■ Goran Borković

Fan-zone
u školama

I ZJAVA ministra obrazovanja RADOVANA FUCHSA da će djeca u školama moći gledati nogometne utakmice hrvatske reprezentacije na Svjetskom prvenstvu u Kataru, 'ako će većina biti za to', izazvala je brojne reakcije, od sarkastičnih dobrog dijela nastavničkog kadra do jedinstvenog učeničkog odobravanja.

Nakon burnih reakcija javnosti, sam ministar je pokušao ublažiti nesvakidašnji pedagoško-odgojni potez obrazloženjem da je 'to samo bila njegova poruka, ako se ravnatelj i učitelji tako dogovore, uz uvjet da se ne gubi gradivo'. E sad, zaista treba biti pripadnik tvrdog soja ravnatelja i odlučiti suprotno od ministrove poruke. Predsjednik sindikata zaposlenih u školstvu Preporod ŽELJKO STIPIĆ pita se da li je dimenzija odgoja – stvaranje potencijalnih alkoholičara ili ovisnika o kladionicama.

— Ako učenike pitamo hoće li radije matematiku ili nogomet, naravno da će svi izabrati nogomet, ali da taj isti odgovor, odnosno čak ničim izazvana odluka stiže od samog ministra obrazovanja, e to baš nije normalno. Možemo svi slobodno obući kockaste majice, čips u ruke, učenicima od 18 godina dati pivo i od učionica stvoriti fan-zone. Učenici odmah mogu glasati za HDZ. Da li ministar time regrutira buduće HDZ-ove glasače? Kakva matematika i razlomci – komentirao je Stipić ministrovu izjavu, ironično dodajući da se sad 'ispričava svojim učenicima kojima je davao neopravdane izostanke kad bi odlazili iz škole gledati utakmice'.

— Naše učenike moramo štiti od raznih siledžija, polupismenih političara i tajkunčića, ali nisam očekivao da ćemo ih morati štiti od same prosvjetne vlasti. Ministrova odluka nema baš nikakve veze sa sportom. Umjesto ulaganja u rekreativne sportove i izgradnju dječjih igrališta, naš ministar dozvoljava televizijski sport za vrijeme nastave. Nije jasno što ćemo s neobrađenim nastavnim gradivom. Hoćemo li ga obrađivati naknadno, što je klasični primjer prekovremenog rada koji treba platiti, uopće nećemo obrađivati to gradivo ili će biti ono najgore: da se piše kako se radilo nešto što se nije radilo, jer toga u školama ima sve više i nitko ne diže glas protiv toga – kaže Stipić.

■ Paulina Arbutina

Njegova sreća što nije
velikosrb – Viktor Orban

Nasilje nije
prestalo

Kako komentirate tzv. rješenja o povratku za migrante koja vrijede sedam dana, a koja hrvatska policija izdaje od proljeće ove godine?

Rješenja se obično izdaju osobama koje se zateknu u iregularnom prelasku državne granice, a ne iskažu namjeru za traženje azila u Hrvatskoj. Osobe mogu boraviti u Hrvatskoj najduže sedam dana, država im je dužna garantirati ljudska prava iz Europske konvencije, a u navedenom roku su dužne napustiti Europski gospodarski prostor. U suprotnom mogu biti prisilno udaljene, iz Hrvatske, naravno, ako takvo udaljenje ne ugrožava načelo *non-refoulementa*.

Poboljšava li takav dokument situaciju migranata?

Njegovo izdavanje nije rješenje za vrlo heterogenu skupinu osoba. Europske politike ne pružaju adekvatan odgovor na trenutnu situaciju, a države članice koriste priliku za izbjegavanje odgovornosti. Naime, kad se uspoređi s batinama, mučenjem i ponižavajućim postupanjem, ovaj dokument svakako ispada bolja opcija. Međutim, postoje svjedočanstva osoba kojima je pristup azilu bio uskraćen, a u zamjenu uručen ovaj dokument, kao i onih koji su nakon izručenja rješenja o povratku nezakonito protjerani preko zelene granice.

Kakvo je sada ponašanje policije prema migrantima na granici?

Iako su broj nezakonitih protjerivanja i intenzitet nasilja ove godine manji, i dalje svakodnevno svjedočimo sustavnoj, nezakonitoj i nasilnoj praksi. Samo u prvim osam mjeseci ove godine Dansko vijeće za izbjeglice zabilježilo je 2.600 nezakonitih protjerivanja u BiH. Imamo saznanja o slučajevima teškog fizičkog nasilja i zatvaranjima ljudi, čak i male djece, u policijske kombije na šest do osam sati, bez vode, hrane i mogućnosti vršenja nužde.

Kako će biti od 1. siječnja, s ulaskom Hrvatske u šengenski prostor?

Bojimo se da će se, kad Hrvatska i službeno preuzme ulogu 'čuvara' vanjske granice EU-a, nezakonita i nasilna praksa intenzivirati. Dodatno zabrinjava generalni smjer europske migracijske politike, pa će na praksu u Hrvatskoj svakako utjecati i izmjene Šengenskog zakonika i usvajanje pojedinih prijedloga Pakta o migracijama i azilu.

■ Mirna Jasić Gašić

Riječka neonacistička krpica

BIRN piše da je poveznica između neonacista u Hrvatskoj i Mađarskoj posebno snažna i da je susjedna zemlja postala redovno odredište za okupljanje krajnjih desničara

NOVINARSKA Balkanska istraživačka mreža (BIRN) identificirala je više hrvatskih građana povezanih s aktivnostima organizacije Krv i čast (Blood & Honour), neonacističke skupine koja je zabranjena u Njemačkoj i Španjolskoj, dok je u Kanadi proglašena terorističkom organizacijom. Na zatvorenim profilima društvenih mreža i komunikacijskim kanalima članovi i pobornici hrvatske podružnice ove organizacije zazivaju 'čistu Hrvatsku' i šire mržnju prema migrantima. Ondje se povezuju s istomišljenicima iz drugih evropskih zemalja, a koncerti na kojima se izvodi njihova varijanta punka centralno su mjesto njihova okupljanja.

BIRN piše da je poveznica između neonacista u Hrvatskoj i Mađarskoj posebno snažna i da je susjedna zemlja postala redovno odredište za okupljanje krajnjih desničara za vrijeme aktualnog mađarskog premijera VIKTORA ORBANA. Njihovi redovni susreti dešavaju se i kod nas. Hrvatski mediji ovog su ljeta objavili vijest o dva muškarca koji su se na plaži u Rijeci fotografirali s tetovažama posvećenima ADOLFU HITLERU i nacističkom pokretu. Stranica Antifascist Courier, koja prati aktivnosti desnih ekstremista, tada je objavila da je 'jedan od njih član mađarskog benda Feher Vihar'. BIRN u svome tekstu navodi da se drugi, također Mađar, zove ADAM TOTH. Fotografije su, navode dalje, nastale svega nekoliko dana nakon što je na tome području Hrvatske održan koncert posvećen 'buđenju Evrope'. Izvjesno je da je dvojac bio na tom događaju, koji se redovno održava u sjećanje na GORANA DESPIČA DESPU, strada-

Ovako se neonacisti zabavljaju na koncertima Krv i časti (Scr: Telegram)

log u prometnoj nesreći 2014. godine, kojeg je hrvatska podružnica Krv i časti nazvala 'svojim bratom'. Na komunikacijskom kanalu Telegram hrvatski su članovi napisali da je ovoga ljeta na koncert došlo 'oko 70 ljudi iz Hrvatske, Njemačke, Engleske, Mađarske, Slovenije i Švicarske'.

S tog tradicionalnog okupljanja krajnjih desničara 2015. godine objavljene su i fotografije posjetitelja s nacističkim pozdravima. Redovno se tamo veliča i pokret Krv i čast. Dolaskom na jedan od koncerata pohvalio se i BOJAN MOHORIĆ, navodno također iz Rijeke, koji je na sada ugašenom profilu imao fotografiju iz 2020. sa zastavom hrvatske filijale ove organizacije. Mohorić je 2021. godine osnovao kulturno-identitetsko društvo Nevera, s ciljem 'promicanja hrvatskoga, europskoga i primorskoga identiteta među građanima'. Iz Nevere su krajem travnja u riječkom Narodnom učilištu organizirali predavanje nešto poznatijeg hrvatskog nacionalista TOMISLAVA SUNIČA na temu 'Identitet u vremenu političke korektnosti'.

Odlaskom na navedeni koncert na internetu se hvalio i izvjesni HRVOJE PAVLIČIĆ koji je u mrežnim objavama širio mržnju prema migrantima i drugim manjinama te promovirao simbole bjelačke nadmoći. BIRN navodi da je on član udruge Red srebrnog zmaja, koja statutarno promovira 'promicanje starovjekovne i srednjovjekovne povijesti', 'practiciranje viteškog kodeksa', 'suzbijanje asocijalnog ponašanja' i tome slično. U tekstu je imenovan i JOSIP MUJČINOVIĆ, vlasnik studija za tetoviranje Mad Arts u Osijeku. Prema tvrdnji BIRN-a, u toj radnji nudi se i izrada 'crnog sunca', poznatog nacističkog simbola. Nakon što ih je BIRN zamolio za komentar, Pavličić i Mujčinović su obrisali sporne fotografije i objave.

U Rijeci je novinarka BIRN-a razgovarala s osobom u prisutnosti desetak drugih istomišljenika, koja se identificirala kao Patrik. Iako je sugovornik BIRN-a negirao članstvo u organizaciji Krv i čast i odbio reći kako se preziva, novinarka je na jednoj ruskoj društvenoj mreži, okupljalištu hrvatskih članova i pobornika spomenute organizacije, našla osobu imena PATRIK VIDMAR. Patrik je novinarki rekao da nosi majicu s oznakama Krv i časti samo zbog 'patriotizma'. 'To vidim više kao neku vrstu provokacije i izraza protivljenja komunizmu. Volio bih biti policajac', rekao je BIRN-u.

■ Hrvoje Šimičević

FRAGMENTI GRADA

Ferhadija

NAKON stoljetne blagosti, 7. maja 1993. iskusila je krutost; baš kao podneblje koje krasi. Ova rečenica dio je posvete na ploči postavljenoj povodom obnove i ponovnog otvaranja čuvene banjalučke i bosanskohercegovačke Ferhad-pašine džamije, svima poznatije kao Ferhadija. Na ploči su navedene tri godine: 1579. kada je izgrađena pod pokroviteljstvom otomanskog vladodržca FERHAD-paše, 1993. u kojoj je do temelja srušena tokom bosanskohercegovačkog rata i 2016., kada je konačno otvorena nakon dugih godina obnove koju su pratile brojne opstrukcije.

Pažnju nam pritom privlači spomenuta jezična formulacija po kojoj je džamija Ferhadija 'iskusila krutost'. Zanimljiv je to i neobičan, no kontekstualno razumljiv eufemizam. Znamo da su eufemizmi primarno u službi ublažavanja diskurzivnih iskaza zbog nekih postojećih društvenih okolnosti. U ovom konkretnom slučaju riječ 'krutost' eufemizam je za razaranje, rušenje, nasilje... Zamjena za ono što službeno ne može i ne smije biti zapisano, kako u tadašnjoj, tako i u sadašnjoj Republici Srpskoj. A ono nezapisano naprosto je gola historijska istina koju znamo svi koji to želimo znati.

Pa evo mali podsjetnik u prilog istini. Sedmog maja 1993. Ferhadija je planski i sistematično, zajedno s većinom ostalih banjalučkih džamija, u jednoj noći brutalno dignuta u zrak i srušena sa zemljom. Od tih eksplozija popucala su stakla na stotinama prozora u Banjoj Luci. Tone kamenja ostalog od rušenja danima su kamionima prevožene do okolnih gradskih deponija. U toj akciji sudjelovali su stotine ljudi s desecima vozila teške mehanizacije. Bilo je to više od obične krutosti, bila je to klasična fašistička okrutnost. Bila je to banjalučka kristalna noć. Kao što nam je sve to poznato, jednako tako znamo i zašto isto ne može biti jasno izrečeno i zapisano. Neodređena formulacija 'iskusila krutost' – sparena s još nejasnijom 'blagošću' u funkciji kontrapunkta – očito je svojevrstan kompromis Islamske zajednice BiH s lokalnim gradskim i entitetskim vlastima. Vrlo vjerojatno i uvjet kako bi spomen-ploča uopće mogla biti postavljena u dvorištu Ferhadije. U redu, dozvolit ćemo vam da ponovno podignete džamiju, ali vam ne dopuštamo da jasno zapišete što se s njome dogodilo. Jer da je drugačije, na ploči bi stajalo otprilike sljedeće: u noći 7. maja 1993. Ferhad-pašina džamija u Banjoj Luci brutalno je srušena s pomoću stotina kilograma eksploziva koji je precizno postavljen u njenom podnožju. Bio je to radikalni čin nasilja u funkciji kulturocida, izveden u sklopu realizacije velikosrpskog ideološkog projekta koji je u konačnici rezultirao fašističkim politikama etničkog čišćenja, otvaranja logora, ubijanja, protjerivanja i silovanja, te krajnjeg zločina genocida. No ta puka istina neće biti zapisana sve dok je nakaradna dejtonska BiH na životu.

■ Hajrudin Hromadžić

Kolinda revival

INTERNETSKI mediji posljednjih su mjeseci fascinirani već samom pojavom bivše predsjednice KOLINDE GRABAR-KITAROVIĆ. U skladu s tim, učestalo objavljuju fotografije s njezinog profila na društvenim mrežama, kao i komentare pratitelja koji su oduševljeni njezinom linijom, odjećom i izgledom. Nevažno je pritom da li fotografije bivše predsjednice, koja je inače članica Međunarodnog olimpijskog odbora i upravnog vijeća Concordia grupe, neprofitne organizacije koja promišlja 'kako rješavati izazove u svijetu', dolaze iz Latvije, gdje je prošlog mjeseca sudjelovala na panelu o ponovnom buđenju NATO-a, ili s nedavnog Međunarodnog sigurnosnog foruma u Halifaxu – svi su složni da je predsjednica najljepša ikad, dok neki komentatori zavide stanovnicima Hrvatske što su imali takvu divnu lidericu.

No oni trezveniji među nama sjećaju se i dalje nebrojenih skandala koje je Kolinda Grabar-Kitarović uspjela producirati u samo jednom mandatu, od veljače 2015. do veljače 2020. godine. Evo samo nekih: osim što je kampanju započela intervjuima i gostovanjima u krajnje desnim i proustaškim emisijama i medijima poput 'Bujice' i 'Hrvatskog tjednika', njezin stav prema antifašizmu bio je razvidan i iz izjave da je ustaški pozdrav ZDS zapravo stari hrvatski pozdrav, za što se poslije ispričala riječima da je 'bila loše savjetovana'. Na pismo predstavnika srpske manjine MILO-RADA PUPOVCA kojim je u veljači 2016. iskazao zabrinutost zbog dramatičnog porasta govora mržnje i konkretnih prijetnji Srbima, aktivistima i kulturnjacima, javno je odgovorila da među 'njima ima i onih koji svojim javnim djelovanjem godinama provociraju, iritiraju, pa i vrijeđaju najveći dio hrvatske javnosti, neistinito prikazuju i čak izruguju Domovinski rat (...)', opravdavajući time navedene pojave.

U prosincu iste godine ustvrdila je da u BiH 'živi 5.000 do 10.000 radikaliziranih osoba, koje su sigurnosni rizik za regiju', sugerirajući da je susjedna država 'leglo terorizma'. Smetali su joj migranti i izbjegličke rute preko Hrvatske, pa je zazivala žicu i slanje vojske na granicu. Ipak, naknadno je priznala da je 2015. godine vlada ZORANA MILANOVIĆA zbrinjavanje i transport gotovo 700.000 migranata i izbjeglica obavila s velikom dozom humanosti.

■ Dragan Grozdanić

Други живот у Косници

Прошла су непуна четири мјесеца откако су Роми из Струга, гдје су задњих неколико година живјели без струје, воде и канализације, страхујући од учесталих пожара, смјештени у Прихваталишту за бескућнике у Великој Косници. ‘Јеси видео гдје смо становали и живјели? Не желим се више ни присјећати, то треба заборавити’, у даху нам каже Нермин Хусејновић

Од гета у загребачким Стругама до Прихваталишта за бескућнике Црвеног крижа у Великој Косници, наомак Велике Горице. О томе размишља 61-годишња Ђула Шарић, сједећи на кревету са штаком у руци, за случај да се пожели подићи на несигурне ноге, ослушкујући у соби Павиљона 1 на одјелу за старије и немоћне особе кишу како ромиња све јаче. Прошла су тек непуна четири мјесеца, помислила је Ђула, откако су снагом судског праворијека она и још неколико обитељи почетком коловоза деложирани с адреса 3. Струге 40е и Чулинечка 283 из својих трошних кућа, гдје је живјела читав свој живот и гдје још јасно памти рзање коња и весеље Ђурђевдана. Ондје гдје су одрасле генерације Рома, који су задњих неколико година живјели без струје, воде и канализације, страхујући од учесталих пожара изнад гомиле смећа и отпада што су га наносили, посебно ноћу, њима непознати људи, испод које су се котили штакори. Те њихове куће сада су савијена хрпа бетона и цигли – као што су, уосталом, хрпа биле и док су стајале усправно – откако је нафтна компанија Ина, као власник земљишта, одлучила на том мјесту вјеројатно изградити нешто много профитабилније.

О недаћама Рома из Струга писали смо у липњу ове године, а сада смо их поновно обишли након што су започели нови живот у привременом смјештају Прихваталишта за бескућнике. Тај нови живот Ђуле Шарићеве, покрај које сада пролазе бројне судбине корисника тог отужног мјеста, захтијева усвајање нових навика, прије свега помирљив суживот с циме-рицом НАДОМ, која се такођер једном ру-

ком ослања о штаку. И она отежано хода, а како и не би јер та 57-годишњакиња има утврђену, како нам каже, 140-постотну инвалидност. ‘Ех, што ти је болест’, уздахне и потиштено дода, ‘досад сам прошла 27 већих операција, још ме чекају двије – кичме и десног кука.’ У прилог краткој скици о њој забиљежили смо следеће: некоћ су Надине подстанарске ноћи на загребачкој Љубљаници биле звјездане; задовољна с нешто хране и кровом над главом, идила је трајала док се одједном њезин станодавац није заситио најмопимаца. Оптерећеној инвалидношћу, друге опције становања биле су јој прескупе (такођер болесна кћи има гарсонјеру једва довољну за своју обитељи с двоје дјеце), па није имала избора осим да се као бескућница пријави у Прихваталиште.

Двије жене, обје болесне, које су раније друговале искључиво с властитим самачким навикама, тешко се прилагођавају једна другој: на врхунцу цимерских препуцавања и задиркивања, каткад и свађа у којима падне и покоја груба ријеч, Ђула ирационално страхује да ће је избацили из Прихваталишта, а Наду трауматизирају ријечи које доживљава као скику на себе, дословно као наредбе, јер доста су њој у животу наређивали. Живци јој се затим напрегну до тачке у којој страхује да би усилијед таквог стреса могла завршити у болници.

Дани иду, а оне се дакле свађају и мире; арбитрирају међу њима и запосленице Прихваталишта и социјалне раднице. Помаже им савјетима и социјална педагогиња МАТИНА ХОРВАТ, која је већ дуго добро упућена у проблеме Рома са Струга. Но чини се да разлог њихових трвеза лежи у чињеници да због својих дијагноза тешко могу помоћи једна другој, примјерице у одређеним тренуцима придржати једна другу – како би и могле кад и њихове климаве ноге осим штаке мало што придржавају?

Па ипак, соба празних зидова, с купатилком које је прилагођено инвалидима боље је од свега што је Ђула досад искусила. Задовољна је и смјештајем и храном која се служи у Прихваталишту, у којем би, нема ништа против, могла остати и дугорочно. — Нема више ничега мога у Стругама, гдје сам живјела од 1962. Каква су то времена била. Кад би мој отац иза запреге повикао ‘Сакупљамо старо жељезо, старе акумулаторе’, знали би му домаћини напунити пун кар тога. Чак је имао раднике који су за њега сакупљали жељезо. А сада, након што су срушили насеље, ондје је остало прилично секундарне жељезне сировине за продају – прозбори Ђула, више за себе.

Једном или двапут тједно сестрина кћи пошаље по њу такси који је доведе к њима на ручак у насеље Козари бок. Но није то кућа њезине нећаке, одговара на питање зашто дугорочно не би живјела ондје. Од социјалне помоћи, која износи 920 куна, трећину троши на купњу неопходних лијекова.

Двије жене остају иза нас с мутном сликом како да побољшају своје односе. Свјесне су да је лакше с проблемима бродити удвоје. Јер самоће се ондје сви клоне, она је уза сиромаштво које те прати додатна пртљага. Ваља се такођер удружити и заштитити од тог страног свијета који обитава у Прихваталишту, свијета бескућника са својим ђудљивим карактерима и обрамбеним опнама, њих више од стотину, углавном средње доби, колико их је тренутно у третману те установе.

У трећем павиљону на првом кату за-тичемо жамор и вику дјеце, коју нитко не

И у Прихваталишту се сјећа Струга, гдје је живјела од 1962. године – Ђула Шарић

Puste kuće Korduna

Najbolje smo godine uložili u izgradnju ove kuće. Počeli smo ni od čega i išli iz kredita u kredit. Grdno smo se prevarili, a ona ostala zanaovijek nedovršena i pusta, priča Ranka Hrštić iz Loskunje

NEMA nikakve evidencije banijskih i kordunskih kuća čija je gradnja započela potkraj 1980-ih ili početkom 1990-ih a onda, s razbuktavanjem ratnih sukoba, bivala naglo prekinuta. U gotovo svakom selu i zaselku tog dijela Hrvatske moguće je vidjeti te nedovršene objekte, mahom u vlasništvu ljudi koji su u kolovozu 1995. naprasno napuštali svoja ognjišta, imanja i djedovine.

Sada već odreda zapuštena zdanja, bez prozora i vrata, gorka su svjedočanstva o sudbinama onih koji su ih gradili kroz mukotrpn rad, nemala odricanja i izdvajanja za kredite, građevinski materijal i majstore. Taj san o svom krovu nad svojom glavom brutalno je prekinut ratom i Olujom, pa sada nikad dovršene kuće i neuređene okućnice poput nekakvih grotesknih spomenika podsjećaju na iznevjerena očekivanja boljeg života. Tako i 76-godišnja Ranka Hrštić iz Loskunje, zaselka Knežević Kose kraj Vojnića, samuje u starom drvenom kućerku. Ni pedesetak metara dalje, nasred livade, u punom 'sjaju' kočoperi se natkrivena, no nikad dovršena dvokatnica bez prozora i

vrata. Podsjeća je svakodnevno to žalosno zdanje na pokojnog supruga PETRA i njihova zajednička snatrenja da sebi i svojoj djeci osiguraju vedrije dane na čvrstim temeljima.

— Najbolje godine života uložili smo u izgradnju ove kuće. Nije bilo lako, počeli smo od ničega, išli polako iz kredita u kredit da bi rasla, a s njom i snovi da ćemo u novom prostoru provesti ostatak života sa svojom djecom, potom i unucima. Grdno smo se prevarili. Udarila je Oluja, mi pobjegli spašavajući glave, a ona ostala zanaovijek nedovršena i pusta. Djeca se skrasila u Srbiji, a nas dvoje nakon povratka nismo više imali snage ni materijalnih mogućnosti da je dovršimo, pa sad stoji nasred ove livade kao da smo jučer prestali s gradnjom — priča nam naša domaćica.

Stotine takvih nedovršenih zdanja rasuto je po Baniji i Kordunu; slaba su meta pljačkašima, jer iz njih lopovi više nemaju bogznašto odnijeti. Većina njihovih vlasnika danas živi u Srbiji ili drugdje izvan Hrvatske i zavičaj rijetko posjećuje. Pokušaji da se nedovršena kuća proda uglavnom propadaju, jer ionako rijetki zainteresirani

kupci nisu spremni platiti čak ni cijenu cigle uložene u gradnju. Mnogi se, možda i iz tog razloga, ponadaju da će im se potomstvo jednoga dana poželjeti vratiti zavičaju svojih predaka, no i to mahom ispadnu tek pusta očekivanja bez čvrstih temelja.

— Od udaje 1965. živim ovdje, na muževoj djedovini. Nije to nikad bio lagodan život. Puno se radilo, ali je sve nekako bilo i lijepo i dobro, što tek sada shvaćam. Imali smo dvije krave, dva konja, svinje i živad, obrađivali njive i vrtove, pa se dalo dobro živjeti. U braku su nam se rodila i djeca, prvo kći DRAGICA, a onda sin NIKOLA. Oboje danas žive u Srbiji, kraj Pančeva, gdje su zasnovali svoje porodice i gdje rade; dođu ovamo jednom godišnje i to bude to. A meni su, računajući i ovo danas, tri godine izbjeglištva bile najgore od svih — tumači nam Ranka.

Tijekom neželjene putešestvije do Srbije ostali su bez svog traktora i novca, pa goli i bos završili u nekakvoj pančevačkoj potleušici. Preživljavali su od mršave humanitarne pomoći i mukotrnog nadničarenja po tuđim njivama. Nije im trebalo dugo da shvate kako nisu najbolje

prihvaćeni od dijela lokalnog stanovništva koje ih je nazivalo 'dodošima'.

— Prvo ljeto i zimu nekako smo izgurali, a o povratku na Kordun počeli smo razmišljati čim nam je jedan lokalni gazda na vrlo osebujan način poručio da će nam s dolaskom novog proljeća biti lakše: kazao nam je da 'možemo posoliti i pasti travu, jer ništa bolje nismo ni zaslužili'. Ta me njegova rečenica, evo, i dan-danas progoni! A kad je nedugo iza toga moj djever, mužev brat koji je otprilje živio u Beogradu, ukorio Petra što nije ostao na Kordunu i borio se za SAO Krajinu, prelila se čaša žuči, što je učvrstilo našu odluku o povratku. Tako su djeca ostala u Pančevu, a mi se vratili u ovaj zaselak Knežević Kose — prisjeća se naša sugovornica.

KAD su se vratili, staru kuću, onu u kojoj Ranka danas sama živi, zatekli su bez unutarnje i vanjske stolarije, temeljito ogoljenu dok na nedovršenoj nije bilo štete, jer se nije imalo što ukrasti. Sredili su potrebne papire, zasukali rukave i krenuli u novu etapu života. Tri godine kasnije Rankin muž Petar umro je od moždanog udara i od tada, već više od 20 godina, Ranka živi sama s skromnom poljoprivrednom mirovinom od 1000 kuna. Koliko joj preostane kad poplaća sve režijske i druge obavezne troškove, možda nije lako točno izračunati, ali je lako zamisliti — toliko da za osnovne životne potrebe, poput hrane, malo toga ostane.

— Kako se godine nižu, tako i boleštine sve više stežu. Od visokog tlaka do raka pa nekako više nisam svoja: nemam snage za bašču ni za držanje stoke i živinčadi. Jedino mi je društvo pas i ovih par mačaka, premda im, da oproste, ni broja ne znam. Pa iako teško živim i jedva spajam kraj s krajem, ne bih odovud više otišla ni za sva blaga svijeta. Jednom sam to učinila i požalila, pa sada neka bude što biti mora — odlučna je Ranka. Nekako najviše pati upravo radi nedovršene kuće posred njezine livade; ipak su u njezine temelje i zidove ugrađivani najvažniji dani njezina porodičnog života.

— Sad uzmite olovku i polako zapisujte, da nam tkogod ne promakne. Imam dvoje djece i četvero unučadi: Aleksandra, Kristinu, Draganu i Milenu. Tu su i praunuci Sara, Luka, Nikolina, Mina i Miljan, sve skupa jedanaestero. Sve nekako mislim da nitko od njih neće dovršiti ovu našu kuću, no voljela bih da se varam — zaključila je razgovor naša domaćica.

■ Vladimir Jurišić

Iza leđa Ranke Hrštić
zjapi nedovršena
porodična kuća

Венци за све жртве

Одаваћемо и убудуће поштовање свим жртвама у Вуковару. И неће нас у томе омести, рекао је Милорад Пуповац

Уочи Дана сећања на жртву Вуковара, представници српских организација у Републици Хрватској одали су почаст свим несталим и убијеним Вуковарцима 1991. године. Делегација у којој су били председник Српског народног већа, СДСС-а и саборски заступник Милорад ПУПОВАЦ, председница Удружења породица несталих, убијених и насилно одведених 'Против заборав' МАРИЦА ШЕАТОВИЋ и саборски заступник БОРИС МИЛОШЕВИЋ, положила је венце у Дунав код Веслачког клуба и на Овчари, а у храму св. Николаја за све жртве запалила свеће.

— У дунавску воду смо положили два венца као и ранијих година, један за грађане српске националности који су пре избијања и током ратних сукоба скончали у водама Дунава, а други за жртве хрватске националности које су завршиле у водама Дунава. Венац смо положили и на Овчари за све који су тамо мучки убијени – рекао је Милорад Пуповац у изјави медијима након што је у храму Светог оца Николаја у присуству епископа осечкопољског и барањског ХЕРУВИМА и старешине храма САШЕ КУЗМАНОВИЋА, заједно са представницима Срба у Вуковару и околини запалио свеће за све убијене, погинуле и страдале у Вуковару. Подсетио је да је овај храм пре месец дана освештао патријарх српски ПОРФИРИЈЕ и да је том приликом изразио жаљење за страдање овог града и његових

становника, Хрвата и Срба те позвао на уважавање жртава и изградњу међусобних односа.

— Греше они који сматрају да одавањем поштовања било према жртвама које су завршиле у Дунаву, било према жртвама које су завршиле на Овчари, било према свим жртвама у граду Вуковару које су страдале у ратним годинама неовисно о томе с које стране долазили, имамо неку другу намеру или помишао осим сећања на жртве и њихово признавање. То ћемо чинити и убудуће. И неће нас у томе омести ништа, нити попреки погледи једних, нити попреке речи других. Сматрамо ово јединим исправним путем, јединим начином

Делегација снв-а на Овчари
(Фото: Давор Јаворовић/
PIXSELL)

како можемо створити мир и у граду и у Хрватској и једини начин како можемо показати истински хумани осећај сућути према људима који су страдали, а то је и смисао онога што чинимо – поручио је Пуповац.

У данима пада Вуковара 1991. године, 16. и 17. новембра страдали су и многи српски цивили, на пример они који су спас потражили у склоништу Борово комерца одакле су извођени и убијани у близини железничке станице у Борову насељу попут АНЕ ЛУКИЋ, ВИДЕ ЈАКОВЉЕВИЋ или МИЛИЦЕ ВРАЧАРИЋ

чији је супруг Драгољуб пуким случајем преживео стрељање и касније био у прилици да о томе посведочи. Иако је до сада више пута била у колони сећања, делегација Снв-а на челу с Пуповцем се ове године на то није одлучила.

— Наше данашње присуство овде је као да смо у колони. Начин на који се овде и на другим местима односи према заступницима СДСС-а и Срба кад су посреду политике сећања, није такав да га можемо добро разумети. Данас сам овде да бих се сећао жртава и нећу допустити да се уведем у било какав простор у којем ће се сећање на жртве скривати – нагласио је Пуповац. Говорећи о несталима, рекао је да је то заједничка брига свих у Хрватској и изван Хрватске.

— Неопходно је да све оно што се зна или постоји као могућа информација која би помогла да се утврди шта се догодило са људима које се траже без обзира да ли су Хрвати или Срби, стави на располагање и да се покуша доћи до места где су њихови остаци. Радимо на томе да Хрватска и Србија обнове разговоре о томе, али за сада нема воље ни са једне ни са друге стране. Политичке препреке су превише узете у обзир, а хуманитарне и људске премало и то је главни разлог – рекао је Пуповац.

МАРИЦА ШЕАТОВИЋ, председница Удружења породица несталих, убијених и насилно одведених 'Против заборав' неколико пута је долазила у Вуковар како би одала почаст свим жртвама. За њу су дани око 18. новембра посебно тешки јер је у Новској 1991. године убијен њен супруг заједно са још троје комшија и рођака.

— Мој супруг је убијен 21. новембра, као чин освете за Вуковар. Мени је јако тешко доћи, али у име свих оних који траже своје, ја долазим да одам почаст на Дунав и на Овчари. На Овчари сам била пет-шест пута и више, што многи Хрвати нису, а била сам и на многим стратиштима у Хрватској и изван Хрватске јер жртве не делим – поручила је Марица Шеатовић.

■ Д. Бошњак

Спасити спомен-плочу

Хасан Кикић био је књижевник, револуционар, народни херој и учитељ у Горњем Сјеничаку

СЈЕНИЧАРЦИ поријеклом с Кордуна, из сва три Сјеничака, Ласињског, Доњег и Горњег, ових су дана покретали нову иницијативу.

Ради се о спасавању спомен плоче народном хероју ХАСАНУ КИКИЋУ (1905. – 1942.) и њеном премјештању на сигурно мјесто. Кикић је био књижевник, револуционар, народни херој и учитељ у Горњем Сјеничаку четири године, од 1932. – 1936. године. Познаваоци његовог књижевног дјела кажу да су управо те четири године биле најплодније у његовом књижевном раду.

О Кикићевом боравку у Горњем Сјеничаку свједочи спомен-плоча која је 1966. године била постављена на мјесној основној школи која је тада и добила његово име. Зграда школе или

боље речено, оно што је од ње остало, ту је и данас, међутим 1995. године

школа није у функцији и напуштена је. Неодржавање и пожар који се у међув-

Зграда бивше основне школе

ремену десио, учинили су да се зграда сама од себе, зид по зид, урушава. Зид на којем се налази спомен плоча још увијек одолијева, али по свој прилици неће задуго. То је био главни мотив да Сјеничарци покушају спасити спомен плочу те сјећање на народног хероја и учитеља.

Иницијатори имају два приједлога: да спомен плоча буде премјештена на фасаду код улаза у Друштвени дом, а некадашњи Спомен дом 13. пролетерске бригаде Раде Кончар. Сјеничак административно спада у састав Града Карловца па је за то је потребна дозвола садашњег власника Дома – градских власти. Други је приједлог да буде постављена уз споменик 13. пролетерској бригади.

■ М. Ц.

Петсто изгубљених Срба је у Великој Горици сада свега 630, а прије нас је било 1.100

Какво је тренутачно стање у српској заједници у Великој Горици: што се збива и какве активности проводи ВСНМ?

Стање унутар наше, великогоричке заједнице је задовољавајуће: на располагању нам је простор у близини Главне поште, па ондје редовито одржавамо састанке и проводимо друге активности без потребе да користимо градске просторије. Што се финансирања тиче, ми смо на тзв. ризници, а то значи да углавном редовито и у одређеном року добивамо кроз годину око 35.000 куна, с чиме углавном успијевамо реализирати планиране активности.

Свеједно, суочавате ли се с каквим већим проблемима и притисцима, у самој заједници или изван ње? Или је и ту стање задовољавајуће?

Не биљежимо експесе. Прије смо користили простор у склопу стадиона некадашњег НК Радника, данас НК Горице; стадионом је пролазило мноштво људи и сви су знали да се ту окупљају припадници наше заједнице, но никад није било неких испада који би се могли повезати с националном припадношћу иако смо редовито имали састанке и организирали прославе попут дана Вијећа, вјерских празника или крсних слава. Тако ћемо и предстојећег 19. децембра, сада у ресторану Пастух, прославити своју славу, дан и Светог Николу. Придружићу ће нам се пуно особа које по националној припадности нису дио заједнице, али проблеме не очекујемо као ни досад. То је врло важно и врло позитивно, поготово с обзиром на то да је Велика Горица ипак близу дијела Купе на којем је током сукоба 1990-их била тзв. црта раздвајања. Волио бих да је у цијелој држави тако као овдје, да нема трвења и експесе те да наша заједница добро сурађује с градским и жупанијским структурама. Иначе, код нас власт тренутачно држи хдз, а из те је странке и градоначелник КРЕШО АЧКАР, млад, отворен и сусретљив човјек с којим је могуће разговарати о сваком питању и проблему јер врло добро разумије позицију наше заједнице. Морам рећи да у том смислу ни његов претходник ДРАЖЕН БАРИШИЋ није заостајао.

Што је изњедрио лањски попис становништва, какви су подаци везани уз великогоричко подручје, тј. грађане и грађанке који се осјећају припадницима српске заједнице?
Резултати су, нажалост, поражавајући, баш као и у највећем дијелу Републике Хрватске. За илустрацију, припадника

српске заједнице сада је у Великој Горици свега 630, а прије нас је било 1.100, што значи да смо замало преполовљени. Губитак од пет стотина људи је тешко разумљив, јер сумњам да је толико особа напустило ово подручје. Но морат ћемо провести озбиљнију и помнију анализу да бисмо могли доносити закључке о томе што се догодило; имам све пописе бирача с пријашњих избора и биралишта, па ћемо можда моћи закључити ради чега је толико оних који су се прије изјашњавали као Срби сада сведено ‘само’ на православце. Наиме, нисам докраја увјерен да је приликом пописивања баш све урађено поштено и по законској регулативи, јер немам спознаја да је кроз десет година толико припадника заједнице умрло или напустило ово подручје из других разлога. Но, понављам, без детаљнијих анализа нема ни ваљаних закључака, унаточ негативном изненађењу након објаве резултата пописа становништва 2021. Иначе, у Великој Горици поред нашег дјелују још два мањинска вијећа на градској разини; у пријашњем је сазиву дјеловало само наше, а сада су у Градском вијећу још албанско и бошњачко. Нажалост, та вијећа, за разлику од нашег, још немају своје радне просторе који би служили и за окупљање чланова тих заједница.

Вијеће у Горици ће се ипак одржати, но какви су вам планови?

Припремамо се за идуће мањинске изборе, који ће бити у мају сљедеће године. За разлику од Запрешића и Самобора, у Великој ћемо Горици и даље, након тих избора, имати право на вијеће, а ондје ће заједница бити заступљена путем представника. Како ћемо ми, дакле, бити једини ВСНМ унутар Загребачке жупаније, имамо бројне планове. Стога ћемо и даље врло уско сурађивати око свих стратешких питања са Вијећем српске националне мањине, чији сам актуални потпредсједник. Наравно, међу плановима је и наставак сурадње с Републиком Србијом, поготову приликом обиљежавања значајних датума и заједничких празника.

■ М. Ц.

МАЊИНСКИ ЗАСТУПНИК

Како унаприједити пољопривреду?

ТРЕНУТНО важећи Закон о пољопривреди примјењује се од почетка 2019., а до овогодишњих измјена и допуна у новембру, мијењан је већ три пута. То је једном учинио и Уставни суд Републике Хрватске када је корисницима мјера пољопривредне политике осигурао могућност подношења правног лијека на одлуке Агенције за плаћања у пољопривреди, рибарству и руралном развоју.

Саборски заступници расправљали су о најновијим измјенама Закона и о мјерама пољопривредне политике у програмском раздобљу од 2023. до 2027. На дневном реду био је и Закон о обитељском пољопривредном господарству којем је циљ, како се наводи,

ова није се могао јавити на мјере Натјечај за provedбу подмјере 5.2. за потпора за улагања у обнову пољопривредног земљишта и производног потенцијала нарушеног елементарним/природним непогодама. Осим тога, на Банији је пољопривредна механизација стара преко 40 година, недостаје откупних станица и нема готових пољопривредних производа који се могу пласирати на тржиште, већ се углавном продају полупроизводи и сировине.

У источној Славонији и Барањи нема довољно површина пољопривредног земљишта. Ниска је откупна цијена млијека, а висока цијена сточне хране. Због иселавања становништва и све већих демографских проблема, пати и пољопривреда јер се млади слабо одлучују за бављење сточарством и повртларством. Јецков наводи да у овој области нема старт-упова у пољопривреди и да има мали број натјечаја за тзв. средње пољопривредника, односно за ОПГ-ове преко 10.000 еура.

Мале и уситњене пољопривредне

Млади се тешко одлучују за бављење пољопривредом (Фото: Томислав Милетић/PIXSELL)

допринијети остваривању начела опће сигурности хране и очувања природних пољопривредних ресурса унапређењем и повећавањем конкурентности ОПГ-а те јачањем друштвене, господарске и еколошке улоге ОПГ-а.

СДСС-ова саборска заступница ДРАГАНА ЈЕЦКОВ казала је да ће се путем измјена и допуна осигурати прилагодба хрватског законодавства увођењу еура као надолazeће службене валуте у Хрватској. У контексту увођења еура, навела је Јецков, потребно је измијенити дефиницију самоопскрбног пољопривредног gospodarства те прописати износе у еурима за износ потпоре изузет од оврхе.

Када је ријеч о обитељским пољопривредним господарствима, Јецков је рекла да би малверзације око формирања фиктивних ОПГ-ова зарад повлачења средстава, требале постати ствар прошлости. Наиме, у Закону су јасније уређене претпоставке оснивања два или више ОПГ-а на истој адреси сједишта ради спречавања стварања умјетних увјета приликом пријаве за кориштење мјера пољопривредне политике, и то јасним раздвајањем ресурса и обављањем пољопривредне дјелатности.

Она је навела најважније проблеме с којима се суочавају ОПГ-ови. На подручју Сисачко-мославачке жупаније су након потреса уништене господарске зграде, смањена је производња и смањен је број стоке. Највећи број ОПГ-

површине до три хектара у Далмацији не пружају потенцијал за озбиљно и профитабилно бављење пољопривредном производњом. Јецков сматра да су главни недостатак неријешени имовинско-правни односи, без којих није могуће провести окрупњавање пољопривредне производње. Сваки појединачни имовинско-правни поступак захтијева ангажман одвјетника и геодета, односно судске процесе који одузимају вријеме и новац, појашњава заступница. Рјешење наведеног проблема захтијева усклађен рад стручних институција.

— Садашњим оквиром руралног развоја и мјера Министарства пољопривреде за подручја насељена националним мањинама је ипак начињен оквир који је позитиван, али нажалост није довољан. Развој пољопривреде се мора гледати као демографска, господарска, али и социјална мјера на потпомогнутим подручјима. Рјешење видимо у сређивању земљишних књига, повећању нивоа знања и информирања ОПГ-ова, развоју дистрибуцијских канала и откупних станица, даљњим улагањима у најнеразвијеније општине у погледу друштвене и социјалне инфраструктуре, транспарентности додјеле државне земље и олакшавању развоја јавног пријевоза. Исто тако, запосленицима Савјетодавне службе треба омогућити да више буду на терену – закључила је Драгана Јецков.

■ Ања Кожул

Svjetsko prvenstvo u prijateljstvu

Ovakvi događaji pokazuju da Srbi i Hrvati mogu surađivati i baviti se sportom. Ne moraju stalno vladati tenzije koje političari puštaju u javni prostor. Ovim turnirom pokazujemo da možemo normalno surađivati, rekao je u Vrbovskom Ivan Budinčević iz Demokratskog saveza Hrvata iz Vojvodine

Za uspomenu na novo prijateljstvo – sudionici turnira
(Foto: Davor Javorović/PIXSELL)

DOK su sve sportske oči ovih dana uprte u daleki Katar gdje se održava Svjetsko nogometno prvenstvo, mi smo putovali u Gorski kotar, točnije u Vrbovsko, gdje je održan jedan mali turnir za sportski svijet, ali veliki za ove prostor. Bio je to četvrti Regionalni malonogometni turnir u organizaciji Sportskog rekreativnog društva Srba u Hrvatskoj i Nogometnog kluba Gomirje. Humanitarni karakter obilježio je i ovogodišnji turnir, a svi prihodi od kotizacija bit će dodijeljeni dvjema sestrama, DEJANI i DIJANI VUČENOVIĆ, mladim odbojkašicama iz Gline.

— Posebna je simbolika što prikupljeni novac ide baš na Baniju. Vodili smo se idejom da je važno da promičemo i ženski sport, posebno u sredinama gdje je otežan pristup sportskim, ali i brojnim drugim sadržajima – poručila je TATJANA DRAGIČEVIĆ ispred Sportskog društva Srba u Hrvatskoj. U Vrbovsko su te kišne subote doputovale nogometne ekipe iz gotovo svih krajeva Hrvatske, a posebni gosti i ove godine bili su članovi ekipe Hrvata iz Vojvodine. — Naše prijateljstvo sa Sportskim društvom Srba iz Hrvatske traje već godinama. Ovakvi događaji pokazuju da Srbi i Hrvati mogu surađivati i baviti se sportom. Ne moraju stalno vladati tenzije koje političa-

ri dosta često puštaju u javni prostor. Sport je točka koja nas spaja i ovim turnirom pokazujemo da možemo normalno surađivati – rekao nam je IVAN BUDINČEVIĆ iz Demokratskog saveza Hrvata iz Vojvodine, ujedno u dugogodišnji voditelj Nogometne reprezentacije Hrvata u Vojvodini. Turnir je održan u novoopremljenoj školskoj dvorani, a tribine su popunili zainteresirani mještani koji su došli podržati svoje klubove. S područja grada Vrbovskog sudjelovala su dva kluba, NK Vrbovsko i NK Gomirje. — Svaki turnir je događaj u našim selima jer mi živimo za naše klubove, ali ovaj danas je izazvao posebnu pažnju jer se radi o inter-

nacionalnom turniru. Naš kraj je poznat po suživotu brojnih etničkih skupina koji smo uspjeli sačuvati i za vrijeme rata. U NK Gomirje svi su dobro došli pa u našem klubu igraju Romi, Bošnjaci, Hrvati i Srbi, a ovim turnirom nastavljamo promovirati suživot i prijateljstvo – poručio je suorganizator turnira DRAŽEN STOJANOVIĆ. U Vrbovskom su te subote vladali samo dobra atmosfera, sportski duh i zabava. Iako je za vrijeme turnira vladalo geslo 'važno je sudjelovati', sve utakmice shvaćene su ozbiljno i odigrane su punom snagom pod budnim okom suca RADE RADULOVIĆA koji je zbog poštenog suđenja zaslužio simpatije svih igrača. U poštenoj, ali nimalo lakoj borbi, pobjedu je odnijela ekipa NK Sloga Borovo. — Došli smo da upotpunimo ovaj događaj i posebno njegov humanitarni aspekt. Nadamo se da će skupljeni prilog pomoći djevojčicama da budu što bolje u sportu kojim se bave. Ali, s obzirom na put koji smo prešli, drago nam je i da smo pobijedili – poručio je SAŠA BERAREVIĆ. Njegova ekipa krenula je iz Borova u 4 ujutro kako bi stigla na turnir, ali putovanje im nije oduzelo potrebnu snagu za osvajanje pehara. Berarević naglašava da je ipak primarni cilj bio podržati ovaj turnir i povezati se s ostalim timovima. Jer u sportu ne može svatko uvijek uspeti, ali drugarstva koja se stječu, nose bezbroj pozitivnih priča.

VICEPRVACI ovogodišnjeg turnira bili su domaćini iz NK Vrbovsko. Jedan od njihovih najboljih igrača, KRISTIJAN DRAGOVIĆ ističe da su izrazito ponosni što se turnir održava baš u njihovom mjestu. Sretni su rezultatom, ali važne su im i sve one druge vrijednosti koje promovira ovaj događaj kao što su solidarnost i zajedništvo. 'Nogomet spaja ljude i to je to', kratak je Dragović. Po prvi put na turniru nastupila je ekipa Caffè bara Terasa iz Zagreba i odmah osvojila visoko treće mjesto. — Lijepo je kada se ovako svi okupimo. Ljudi se trebaju povezati, a to je posebno važno na ovim prostorima. Teško je samo pričati o politici – rekao je ANTONIO ŠKRBIĆ iz Zagreba. Kada smo ga pitali kako je njegova ekipa reagirala kada ih je pitao hoće li sudjelovati na turniru jednog srpskog društva, Antonio je s osmijehom odgovorio da su mu suigrači jednostavno odgovorili: 'Može, idemo!'

Nijednoj od 11 ekipa koje su sudjelovale nije bilo važno tko je koje nacionalnosti, važno je bilo da igraju i druže se. Događaj su podržali politički manjinski predstavnici iz Hrvatske i Srbije. Nakon što je dodijelila pehar pobjedničkoj ekipi, potpredsjednica Vlade ANJA ŠIMPRAGA čestitala je pobjednicima i svima prisutnima poručila kako su ipak 'najveći pobjednici prijateljstvo i zajedništvo, što je ujedno i najvredniji trofej'. Svoju ekipu, ali i cijeli turnir došao je podržati TOMISLAV ŽIGMANOV, predstavnik Hrvata iz Vojvodine te ministar za ljudska i manjinska prava u novoj Vladi Republike Srbije. — U našem djelovanju nastojimo se afirmirati u zajednici i u državi u kojoj živimo. U suradnji s predstavnicima srpske zajednice, uz politiku, kulturu i informiranje, sve više i sportom želimo pokazati da suradnja ne bi smjela imati alternativu. Ovdje smo da pokažemo da s institucijama srpske zajednice u Hrvatskoj hoćemo biti zajedno, međusobno se družiti, razmjenjivati iskustva i učiti jedni od drugih, kao i stvarati zajedničke aktivnosti i realizirati kvalitetne događaje ne samo za naše zajednice, nego i za hrvatsko srpske odnose – poručio

nada

Društveni
magazin
Srpskog
demokratskog
forum

NOVOSTI
HOBOCIJA
#1197, Petak 25/11/2022

MARIJANA STOJČIĆ Nema dobre teorije bez imaginacije

Ne verujem u objektivnost jer su društveni naučnici dio sveta u kojem žive i njime su isto tako oblikovani. Naša odgovornost je da budemo konzistentni, intelektualno poštteni, da budemo transparentni u svojim tvrdnjama, kao i otvoreni za kritiku

PRIJE mjesec dana smo s MARIJANOM STOJČIĆ, istraživačicom i jednom od osnivačica Centra za primenjenu istoriju (CPI), pro-lazile pored groteskne figure STEFANA NEMANJE na beogradskom Savskom trgu. Razgovarale smo o načinima na koje se nacionalne mitologije u Srbiji i Hrvatskoj prosijavaju i uobličuju u prošlost, ovisno o tome što im u nekom političkom i ekonomskom presjeku odgovara da ta prošlost bude. Marijana u svome znanstvenom radu nastavlja tamo gdje historiografija tradicionalno zastaje, zanimajući se za to u kojim smjerovima i kojim se strategijama razumijevanje prošlosti razvlači. Naš razgovor, u kojem smo odlučile rekonstruirati dosadašnju putanju njezina rada, nastavile smo preko Zooma. U tim rekonstrukcijama, ispremreženim kroz feminističku teoriju i mirovno organiziranje, Marijana Stojčić, kao i svi dobri istraživači, sumnjičavo preokreće i po vlastitom sećanju. Pritom traga, kao što to inače radi s 'velikim pričama', za arhitekturom i temeljima onih ličnih.

●
Što je potaknulo pokretanje Centra za primenjenu istoriju? Koji su to problemi koji su ostali netaknuti ili nedovoljno adresirani, a čijem je rastvaranju rad Centra trebao doprinijeti?
Osnivanje se desilo organski prije nekoliko godina, kroz neformalne razgovore i druženja u Savezu antifašista. Istoričara MILOVANA PISARRIJA poznajem preko deset godina, a značajan dio nas, poput MIRKA MEDENICE, TAMARE ŠMIDLING ili JASMINE LAZOVIĆ, dolazi iz mirovnoga konteksta. Ti razgovori i druženja su nam pomagali, čini mi se svakom na svoj način, da artikuliramo nelagodnosti koje smo osjećali oko načina na koji se grade politike sećanja, kako državne tako i politike sećanja koje su izranjale u kontekstu civilnoga društva, da sagledamo šta nas zapravo žulja, koja je to nelagodnost. Za mene je ona izranjala iz pitanja da li je način na koji se tome pristupalo, recimo, devedesetih ili početkom dvehiljaditih, i dalje odgovarajući s obzirom na to da se činilo da on ne dopire toliko daleko koliko bi trebao. Strategije negiranja su postale puno složenije. To više nije bukvalno poricanje, gde netko kaže da se nešto nije desilo. Više se nije činilo dovoljnim navesti ovo su činjenice ili

Bez obzira na to što i danas smatram da je Jugoslavija bila ogroman emancipatorski projekat, mislim da je potrebno kritički promišljati tu istu Jugoslaviju. Tek onda je na njenom nasleđu moguće graditi i zamišljati druge budućnosti

ovo su brojevi, ti događaji su se odvili tada i tada, jer se na to nadovezuju različite interpretacije, gde netko i za najstrašnije stvari može da kaže: 'Da, dogodilo se, ali ne onako kako ti kažeš i zašto kažeš da se dogodilo.' Činjenice van konteksta ne znače puno. Od bilo kojih pet činjenica moguće je ispričati potpuno lažnu priču, samo tako što će se kontekstualizovati tako da navedu na pogrešne zaključke. Za mene je krenulo iz nekog osećaja da sav taj ogromni napor da se osvetli zločinački karakter rata devedesetih i da se postavi pitanje različitih nivoa odgovornosti i krivice za neke ljude i grupe, tadašnji režim ili zvaničnike toga režima, na kraju i dalje ostaje nemoćan. Zbog toga je postalo potrebno preokrenuti perspektivu.

Politika me oduvek zanimala

●
Kako je iskustvo odrastanja u jugoslavenskom kontekstu usmjerilo vaše istraživačke interese?

Bila sam klinka, ali sam zaista mislila da je Jugoslavija najbolja zemlja na svetu. Rođena sam u Nišu, ali nisam odrastala tamo. Moji roditelji su, zahvaljujući tadašnjim obrazovnim politikama koje su bile usmerene na široke slojeve stanovništva, kao deca radnika-polutana dobili mogućnost da završe fakultete i žive bolje od svojih roditelja. Danas živim u Beogradu. Jugoslovenski prostor je za mene istovremeno bio i moj, i veliki i premali. Tačka odakle možeš da ideš dalje, istražuješ ono što te okružuje, što oblikuje okvire i osećaj pripadnosti. Zato sam uvek pokušavala da razumem ono što me okružuje i sebe u toj interakciji sa okolinom. Ono što se nekad naziva društvena realnost. To nije slučajno. Kada se stalno seliš, moraš da imaš pristup informacijama. Ti se stalno uklapaš negde, ali nekako imaš i žeđ za informacijama. To je moja interpretacija zašto me je politika uvek zanimala.

●
Kako danas promatrate jugoslavenske politike prema nacionalnim državama i u kojoj mjeri su one omogućile ili nisu ono što je uslijedilo devedesetih?

U nekom trenu sam krenula da se pitam: ok, ako je Jugoslavija bila tako savršena kako je savršena u mom dečjem sećanju, kako je moguće da su se dogodile devedesete? Zato što mi ne pričamo o zemljotresu, mada i kod zemljotresa i drugih elementarnih nepogoda postoji neki sticaj faktora. I onda me to vratilo na činjenicu da je jako potrebno, bez obzira na to što i danas smatram da je Jugoslavija bila ogroman emancipatorski projekat, kritički promišljati tu istu Jugoslaviju. Samo u tom slučaju je to nasleđe uopšte korisno i živo, onda se doista trudiš da obuhvatiš ne samo dobre nego i ono što su bile zapravo loše strane i ograničenja, nekada i nameravani učinci, kada se htelo jedno, a u realnosti desilo nešto drugo. Tek onda je na tom nasleđu moguće graditi i zamišljati druge budućnosti.

●
Sjećate li se prvih protesta u koje ste se uključili i je li postojao neki kon-

Za moje političko sazrevanje strašno su bile važne Žene u crnom. Kada gledam njihovu istoriju, vidim da su u svome radu uspevale da prepoznaju stranu koja je slabija i adresirale odakle proizlazi nasilje

kretni događaj koji vas je pogurnuo prema mirovnom radu?

Zapravo se ne sećam nijednog konkretnog događaja. Ali se sećam količine mržnje koja se indukovala kroz medije i koja je potpirivala sve najgore u ljudima. To me zapravo teralo da reagujem. Ne verujem da sam do kraja bila svesna šta se dešava. Tada sam imala devetnaest godina i bila sam na prvoj godini fakulteta. Sećam se studentskoga protesta 1992. ili Marša mira kada smo probali da odemo do Dedinja, do kuće SLOBODANA MILOŠEVIĆA. Sećam se koncerta 'Ne računajte na nas'. Iskreno, najviše ga se sećam zbog toga što sam na taj koncert išla s grupom ljudi među kojima je bio i momak u kojeg sam bila zaljubljena (smijeh). Zanimljivo mi je što pamtim, a što se nekako zametne. Kolega me jednom prilikom pitao za suzavac bačen nekada tokom koncerta. Činjenica je da ga je netko bacio, zapisano je, postoje fotografije, ali ja se toga uopšte ne sećam.

Kada je rat u pitanju, u sećanje mi se uglavnom urezala užasnutost time šta se dešava. Pošto sam bila zainteresovana za medije, ispratila sam celu tu histeriju, nacionalističku mobilizaciju, prenošenje moštiju, pljuvanje Slovenaca, pa pljuvanje Hrvata, celi taj kontinuum. Sećam se beskrajsnih diskusija sa prijateljima, diskusija koje su postajale žučne, gde danas znam da većina ljudi samo reprodukuje dominantne narative ne razmišljajući uopšte šta oni znače. U tim razgovorima sam markirala nacionalizam, Miloševićev režim kao onaj koji je najodgovorniji za ono šta se dešava i to iz jednostavnog razloga što je Milošević imao JNA. Miloševića koji je personifikovao celi taj režim. Znala sam da živim tu gde živim i da moram nešto da uradim. To je taj osećaj da ipak nešto pokušavaš, a osim toga si mlad i imaš utisak da možeš nešto promeniti.

Užasava me zatvorenost aktivističkih grupa

●
U svome radu ste tematizirali i prisilne mobilizacije koje su u Srbiji dugo bile negirane. Kako i kada su one postale predmet vašeg istraživanja?

Sećam se jednog popodneva 1995. kada je jedna veća ekipa s faksa sedila na

Tašmajdanu. Bilo je lepo vreme, pili smo kavu, zezali se, studentarija. U jednom momentu su ušli neki ljudi koji su krenuli da idu od stola do stola i legitimišu okupljene, da proveravaju lične karte i da bukvalno odvajaju neke momke. U toj našoj ekipi nije bilo nikoga iz Bosne ni iz Hrvatske tako da smo ostali u istom sastavu. Sećam se da sam tada pitala kolegu šta se uopšte dešava. On je rekao: 'Nemam pojma, verovatno su nešto uradili.' Prvo sam to zaboravila, a onda kad sam se setila, tek kasnije kroz istraživanja devedesetih, užasno me mučilo šta tada nisam otišla da pitam šta se dešava, zašto odvajaju te momke, gde ih vode... Jer to čak nije bila policija, zapravo se sećam ljudi u civilu. Kasnije sam kroz istraživanja saznala da je u takvim situacijama uvek policija bila u blizini. Po gradu su imali kombije i u njih trpali prisilno mobilisane. To je jedna od stvari o kojima sam baš dosta razmišljala. Ali razmišljala sam o tome nakon dvadeset godina. I to je nešto o čemu razmišljam i danas. Videla sam nešto što nisam mogla da smestim u ništa, ostala sam u neku ruku bez konteksta za kojim sam tek naknadno krenula tragati.

●
Otpor prisilnim mobilizacijama u antiratnom kontekstu pratila je i podrška dezerterima, ljudima koji su odbijali nositi oružje i sudjelovati u razaranju i ubijanju. Podršku su prije svega pružale Žene u crnom?

U tom momentu postoji ogroman nesrazmjer u moći. Preko puta dezertera stoji država. Preko puta nepoželjnih etničkih grupa isto stoji država. Za moje političko sazrevanje strašno su bile važne Žene u crnom. Kada gledam njihovu istoriju, one su u svom radu uspevale da prepoznaju stranu koja je slabija i adresirale odakle proizlazi nasilje. Dezerteri nisu mogli sami da protestuju iz logičnih i razumljivih razloga. Žrtve su učutkivane i brisane, one su pričale. Ta spremnost da isturiš sebe, da se zauzmeš za druge, posebno 'nepoželjne' druge, da daš glas onima kojima je glas oduzet. To duboko poštujem.

●
Žene u crnom su organizacija s kojom ste politički stasali. Kako ste im se pridružili?

Aktivizam Žena u crnom primarno je usmeren prema nacionalizmu i priznavanju zločina i nepravdi koje su učinjene drugima, šta je potpuno logično ako nam je poznat kontekst devedesetih. Tih godina i u onoj atmosferi, te žene su, nekad ih je bilo deset, nekada trideset, od 1991. do 1995. svake srede stajale na Trgu Republike protestirajući. Sad razmišljam, šta god da uzmemo da mi organizujemo, da kažemo svakog petka prosvjedovat ćemo petnaest minuta, koliko bi izdržalo to. Pritom su one stajale uvek po sat vremena. Mislim da bismo dvaput nešto organizovale i već bi se raspalo. Odgodile bi, upala bi neka obaveza, pa bi pala kiša (smijeh). I što je jako važno, Žene u crnom su otvorena organizacija. Da bi postala članicom, bukvalno samo treba da odeš na neko događanje koje organizuju. Prvo stajanje na kojem sam bila izgledalo je tako da sam se našla u gradu, videla protest i prišla. Stala sam pored njih i znam da me STAŠA ZAJOVIĆ pitala kako se zovem. Kada sam joj odgovorila, upitala me

da li želim da dođem na neki razgovor koje su organizovale narednih dana. Rekla sam da želim i to je bilo to. Tako da mi danas bude užasno kada vidim zatvorenost aktivističkih grupa.

Čitanje potiče empatiju i razumevanje

Na tragu razgovora koje smo znale zagrebati o književnosti kao otvaranju vrata u moguće budućnosti, u kojim imaginarnim svjetovima ste odrastali i u čemu danas vidite njihove tragove? Čitala sam zapravo sve. Postojala je edicija 'Plava ptica' koja je sadržavala ogroman broj knjiga. To su bile dečje knjige, ali su obuhvatile sve, od istorijskih knjiga kao što je 'Ivanhoe' WALTERA SCOTTA do znanstvene fantastike. Znam da sam tom edicijom bila fascinirana i to me uvelo u književnost. Sad pokušavam da se setim babine i dedine kuće, to su bukvalno bili nizovi knjiga u različitim bojama, kupljeni preko tvorničkoga sindikata. Recimo, TURGENJEV je ceo bio svetlozeleni, onda su bili francuski klasici, ZOLA, BALZAC, to su bile bele knjige s nekim crnim natpisom. Brat i ja smo čitali i tatine medicinske knjige. Tada sam bila fascinirana psihijatrijom, a on infektivnim bolestima. Valjda mu je to delovalo dovoljno opasno (smijeh). Psihijatrija mi je bila zanimljiva zato što se bavila ljudima, pa sam je mogla čitati kao

neku vrstu književnosti koja ukazuje na postojanje mnoštva perspektiva, suptilnih razlika koje tek trebaš primetiti, a koje sam kasnije osvještavala i u istraživanjima. U Srbiji postoji izreka, a ne znam koristi li se i u Hrvatskoj, 'knjige su knjige, život je život'. To sam slušala kao klinka od bake. Kao, nije sve u knjigama. Ali suština knjige su reči, jezik. Priče nikada nisu samo priče. Niti su reči ikada samo reči. To je jedno lažno odvajanje. Čitanje utiče na našu sposobnost da se distanciramo od sebe i vidimo druge, potiče empatiju i razumevanje.

Znanstvena fantastika je tu možda najproduktivnije mjesto?

SF te tera da misliš i skreće ti pažnju na činjenicu da sadašnjost nije večna, da ne mora biti večna i da neće biti večna. Kaže ti da svet može da bude drugačiji, ali i bolji drugačiji i gori drugačiji. Opet te nekako vraća na tebe ovde i sada. Ako gledaš ono šta radiš, ono čime se baviš, u kojem pravcu ideš, da svet ide na bolje ili na gore drugačije. SIMMONSOVI i LEMOVI svjetovi, i sadašnji i budući, kompleksni su i zahtevaju odluke. On je logičan u onom smislu da se ceo svet gleda u kompleksnosti interakcija različitih njegovih delova. SF ti ne kaže da možeš da maštaš potpuno slobodno. On ti kaže da moraš da razumeš tendencijske pravilnosti koje važe kada ideš od tačke A u sadašnjosti do tačke B koja je negde u budućnosti. Ne možeš potpuno slobodno da izmaštaš bilo

Dobra književnost te, čak i ako nisi svestan toga, stalno vraća na pitanje vlastite odgovornosti, toga šta vidiš, šta radiš s onim šta vidiš, kako se nosiš sa kompleksnošću i ambivalentnošću

šta. Zato volim SF jer spaja imaginaciju i sposobnost analitičkoga razmišljanja. A kako ide vreme, mogu čak u toku samog čitanja da mapiram one tendencije koje su destruktivne i one koje mogu da vode nečemu. Mislim da to ranije nisam mogla, ima veze sa nekim aktivističkim i životnim iskustvom i teorijom koju sam čitala. Sada mogu prepoznati u kojem se pravcu nešto razvija. Dobra književnost te, čak i ako nisi svestan toga, stalno vraća na pitanje vlastite odgovornosti, toga šta vidiš, šta radiš s onim šta vidiš, kako se nosiš sa kompleksnošću i ambivalentnošću, šta radiš kada su odluke pogrešne. To je način na koji te književnost usisava, s jedne strane ti nudi prostor za razmišljanje, s druge

te podseća šta si tu i da moraš nešto s tim što si tu. I u aktivizmu reaguješ na nešto šta prepoznaš, ako to radiš dobro, sagledaš kompleksnost toga, da je sve ambivalentno, primećuješ tendencije i potencijalne budućnosti.

Kako vidite odnos između znanosti i književnosti? I zašto je kreativnost bitna ako prigrlimo da kao istraživači aktivno participiramo u društvenim odnosima koje pokušavamo opisati i rastumačiti? Kako biste objasnili taj tenzični odnos između objektivnosti i odgovornosti znanstvenoga rada?

I jedno i drugo zapravo zahteva imaginaciju. Ideja da u naučnom radu i teorijskim promišljanjima ne koristimo imaginaciju je potpuno promašena. Dobra teorija je nemoguća bez imaginacije. Razlika je u tome što nauka postavlja puno stroža ograničenja za zamišljanje. Ono šta možeš da si dozvoliš u književnosti, u nauci ne možeš. Ne verujem u objektivnost jer su i društveni naučnici dio sveta u kojem žive i njime su isto tako oblikovani. Mislim da u istraživanjima moramo da jasno pokazujemo kako dolazimo do zaključaka, postavki i principa, da se trudimo da ne navedemo na pogrešan put i da budemo svesni svojih filtera. Ti filteri su i iskustvo i naša politička ubeđenja i sa te strane mora da postoji stalna refleksija. Naša odgovornost je da budemo konzistentni, intelektualno poštteni, da budemo transparentni kako smo došli do toga što tvrdimo i da budemo otvoreni za kritiku.

Менструална шутња

Менструација отежава животе жена на неколико разина, од физичке, менталне и емотивне до финансијске. 'Жене и данас користе различите кодове када разговарају о менструацији те у тајности обављају менструалну хигијену', каже Мирна Шостарко из осјечке удруге Младформа

репродуктивно здравље друштво, дакле, занима само када је у сврху репродукције. С обзиром да су жене у патријархату друготне, тако и њихово сексуално и репродуктивно здравље и задовољство добива ту инфериорну позицију те се сматра срамотним и прљавим. За примјер можемо узети игнорирање и незнање о клиторису, што у струци, што у хетеросексуалним партнерским интимним односима – објашњава Бречак.

Слично је и с ендометриозом, наставља Бречак. Ради се о болести коју карактеризира раст ендометријског ткива (слузнице материце) на мјестима у тијелу гдје га иначе не би требало бити: најчешће унутар здјелице и трбушне шупљине или чак другим органима. То значи да за вријеме менструације, жена с ендометриозом крвари не само из материце. Бречак објашњава да симптоми болести могу бити интензивни болови те да у просјеку треба осам година да се болест дијагностицира, 'јер лијечници често не схваћају озбиљно тврдњу пацијенткица да их боли или пацијенткице мисле да је то нормално, а не симптом неког проблема'.

— Докле год се женска сексуалност сматра табу темом, нечиме што се не би смјело практицирати ван репродукције, исто ће бити и с менструацијом, која је управо доказ да зачећа није било – додаје.

Прво истраживање о менструалном сиромаштву у Хрватској којег је 2020. године провела удруга ПаРитер, показало је, по многим, поражавајуће резултате о доступности менструалних производа, али је указало и на присутност табуа који се односи на менструацију.

Према ПаРитеровом истраживању у којему је судјеловало више од 6000 испитаница, преко 15 посто њих наводи неки други разлог изостанка с посла или наставе када заправо изостају због менструације, а преко 35 посто менструалне потрештине скрива када их иде замијенити у тоалет.

На питање који назив најчешће користе када говоре о менструацији, готово пола испитаница је навело да користе назив 'менга'. Термин 'ствари' користи 19,1 посто, 'менструација' 14 посто, 'мензис' 5,3 посто, 'они дани' 5,2 посто, а 'мјесечница' 4 посто судионица истраживања.

Заговорачка група под називом Међународна коалиција за здравље жена 2016. године је објавила извјешће у којем се наводи да жене дијелом свијета користе више од 5000 еуфемизма за менструацију. На попису се осим нама познатих 'ствари', 'тетки' из Русије, 'оних дана' или скраћеница/умањеница ријечи менструација налазе и нешто креативнији еуфемизми: 'комунисти у кући забаве', 'Црвенкапица', 'маркиз', 'мали црвени патуљци'.

Коалиција је тада истакнула да је у неким земљама разговор о менструацији толико риједак да су дјевојчице често потпуно неспремне, па чак и изненађене првом менструацијом.

Бречак, која је активна на друштвеним мрежама и која преко свог Инстаграм профила проговара о женском здрављу и сексуалности, мисли да је данас, захваљујући интернету, лакше доћи до информација о било чему, па тако и о менструацији. Међутим, сматра да то није квалитет-

М – одговара ученица када професорица тјелесног схвати да за разлику од остатка разреда нема на себи бијелу мајицу, шорц и тенисице те да ће наредних 45 минута сједити на клупи. Ријеч коју није до краја изговорила тешко изговарају и понеке лијечнице, знанственице или професорице. Још теже њихови мушки колеге.

Проблем с именовањем ствари онако како се она заиста назива имају и компаније које због те биолошке

појаве постоје па хигијенске менструалне производе рекламира прпошан женски глас који говори о 'оним данима у мјесецу' док плавкаста текућина цури по улошку и демонстрира његову супер-снажну моћ упијања.

Чињеница јест да је менструација природна појава која отежава наше животе једном мјесечно на неколико разина – од физичке, менталне и емотивне до финансијске – а ипак недовољно да се држава или друштво њоме озбиљно бави. Социологиња и сексуална едукаторица

Перформанс у Загребу поводом Тједна менструалног сиромаштва 2021. (Фото: Матија Хабљак/PIXSELL)

паула Бречак каже да се менструација сматра искључиво 'женским проблемом' управо зато што је дио женског искуства, и то оног интимног.

— Женска сексуалност и репродуктивно здравље сматрају се нечиме о чему се не би смјело причати, све док се у ту једнацбу не убаци трудноћа и дијете. Тада женска интима постаје јавно добро. Женско сексуално и

Женска сексуалност и репродуктивно здравље сматрају се нечиме о чему се не би смјело причати, све док се у ту једнацбу не убаце трудноћа и дијете, каже социологиња и сексуална едукаторица Паула Бречак

но рјешење за учење о темама попут здравља, репродукције и сексуалности.

— Једино конкретно рјешење јест свеобухватна сексуална едукација, која неће за резултат имати само то да ће све особе, неовисно о spolu и роду, добити тачне информације о, рецимо, менструацији, него ће за резултат имати и одгајање младих у особе које није срам о тим темама причати. Иако морам рећи да прогнозирање о менструацији и сексуалности на друштвеним мрежама утјече на нормализирање тих тема и разговора, то никако не може бити замјена за свеобухватно сексуално образовање, нити је одговорност креатора садржаја на друштвеним мрежама или невладиних организација да јавност о томе едуцирају, већ је то одговорност образовних институција – упозорава Бречак.

Она дио својих садржаја посвећује и представљању нових менструалних производа. Они су већ неко

Маринела Матејчић из Паритера истиче да је немали број локалних и регионалних самоуправа након поражавајућих резултата њиховог истраживања осигурао средства за бесплатне менструалне потрепштине у школама

вријеме присутни на тржишту, али у рекламном простору углавном наилазимо на вишедесетљетне класике – улошке и тампоне.

— Друштво се полако отвара вишестратним менструалним производима, нпр. менструалним чашицама, вишестратним менструалним улошцима и менструалним гаћицама, но свакако још увијек постоји отпор. Из мојег искуства провођења едукација и разговора о менструацији, отпор долази управо из увјерења да је менструација прљавица и гађења према производима који се искориште ни не бацају одмах у смеће, већ се перу и поново користе. Свакако да ту утјецаја има и конзумеристичка култура која обожава једнократне производе и потиче на бацање искориштеног и куповање новог – каже Бречак.

Свјесна је да неће свакоме одговорити исти производ, но као велику предност производа попут менструалне чашице, вишестратних менструалних уложака и менструалних гаћица истиче то што су боље и за интимно здравље и за одрживост. Поред тога, вишестратни менструални производи финансијски су исплативији, удобнији те 'олакшају живот на разини размишљања о купњи уложака или тампона и ношењу истих стално са собом'.

— Менструални уложак у саставу има чак 90 посто различитих облика пластике! Додајте на то разне парфеме и кемикалије и јасно је да тај производ не може бити угодан и здрав. Многе жене то неће нити примити, јер мисле да то тако мора бити. Да је нормално и прихватљиво да их уложак сврби, изазива иритације, инфекције и осипе – каже Бречак.

Како наводи, алтернатива може бити менструална чашица која уз правилно одржавање може трајати до годину. Објаснила је да треба pazити да је направљена од медицинског силикона како би била сигурна за кориштење. Чашица, за разлику од тампона, не може довести до токсичног шока. Вишестратни менструални улошки или менструалне гаћице исто су добра опција јер уз правилно одржавање могу трајати до пет година.

Истовремено, у Хрватској постоји низ иницијатива да се младим женама умање трошкови менструалних производа, барем и оних једнократних. Те су се иницијативе појавиле након споменутог Паритеровог истраживања које је показало да је трећина жена у Хрватској присиљена штедијети на улошцима.

Маринела Матејчић из Паритера рекла нам је да је након истраживања и објаве резултата дошло до помака.

— Осим што је велики број наших суграђана и суграђанки освијестио проблем, дошло је и до дјеловања на различитим разинама: од равнатеља и равнатељица до основних школа и других образовних институција који и које су одлучили осигурати бесплатне менструалне потрепштине у својим институцијама, до студентских иницијатива које су се активирале и провеле различите кампање и активности на тему менструације на својим свеучилиштима и факултетима – каже Матејчић.

Паула Бречак
(Фото: Леа Бречак)
(горе). Мирна Шостарко
(у средини). Маринела
Матејчић (доље)

Тој су се борби прошле године придружили ученици загребачке Српске православне опће гимназије. У школске тоалете су поставили 'улошкомате' које су сами направили, а и сами су контактирали произвођаче уложака те од њих добили донације.

Исто тако, Матејчић истиче да је немали број локалних и регионалних самоуправа ради поражавајућих резултата истраживања измијенио буџете и осигурао средства за бесплатне менструалне потрепштине у школама чији су оснивачи.

— Надаље, дошло је и до Сабора, гдје је у више наврата одржана расправа о менструацији и менструалном сиромаштву. Наравно, све то не би било могуће да није био прави политички тренутак и да нисмо имале подршку саборских заступница које су на различитим разинама и различитим интензитетом радиле на овом проблему – каже.

Додаје да без сарадње са саборским заступницама не би дошло до смањења пореза на менструалне потрепштине. Наиме, у вељачи ове године, Влада је најавила смањење пореза на менструалне потрепштине с 25 на 13 посто. Удруга Паритер не сматра да је то довољно те је поручила да га треба свести на законски минимум од пет посто.

Дакле, борба против менструалног сиромаштва, на националној или локалној разини, није готова. У Осијеку се тек распламсава. Како је објаснила мирна шостарко из осјечке неформалне иницијативе младих, Младформе, они су понукани резултатима Паритеровог истраживања провели слично, на подручју њихове жупаније. Судјеловале су 103 жене, а резултати су врло слични.

— У том тренутку одлучили смо се интензивније позабавити овом тематиком, а фокус су нам биле дјевојчице у основним школама. Хтјели смо да наш град буде један од прогресивних градова који ће активно радити на смањењу менструалног сиромаштва својих грађанки. Управо због тога смо у три наврата Граду послали замолбу за увођењем ставке прорачуна с циљем смањења менструалног сиромаштва дјевојчица у основним школама на подручју Града Осијека, у којој смо понудили два могућа рјешења с оквирним израчуном на годишњој разини – каже Шостарко.

Објашњава да се прво понуђено рјешење односило на увођење менструалних потрепштина у све основне школе, за ученице од петог до осмог разреда, а друго на набаву менструалних чашица за све дјевојчице седмичних разреда. Каже да се Граг још није огласио, али да се и даље надају да ће се ускоро отворити простор за заједничко промишљање и дјеловање. У међувремену су се ипак погодили позитивни помаци попут увођења менструалних потрепштина на свим осјечким факултетима.

— Важност репродуктивног здравља жена је суствено занемаривана и игнорирана стољећима, што је довело до одређене стигме, а нарочито када причамо о менструацији. Жене и данас користе различите кодове када разговарају о менструацији те у тајности обављају менструалну хигијену – говори Шостарко када објашњава разлоге Младформиног ангажмана.

Наше суговорнице вјерују да се ипак крећемо према дестигматизацији менструације.

— Мислим да је тај процес у покрету, видимо да се људи активирају у темама попут менструалног сиромаштва или да младима није страшно срамотно покренути акцију за бесплатне улошке у школи – говори нам Бречак која још једном подцртава улогу образовања и здравства.

— Не знам колико смо далеко од потпуног детабуизирања тема о менструацији и женској сексуалности, но знам да тај пројект захтјева ангажман образовних институција у које ће се увести свеобухватно сексуално образовање, као и реформу здравственог сустава да се женско сексуално и репродуктивно здравље схваћа озбиљно и онда када жене нису и не покушавају остати трудне. Потребан је и ангажман државног апарата да се особама које менструирају омогуће адекватна хигијена на мјесту рада или образовања, слободно вријеме за менструалну хигијену, а и слободни дани ако је потребно. Дакле, то није питање 'само' менструације, већ питање третирања жена као пуноправних особа у друштву – закључује Бречак. ●

Vinska prvakinja

Đurđa Katić je od djetinjstva sudjelovala u preradi grožđa u kući svoga djeda i u roditeljskoj kući u Benkovcu. Danas je predsjednica Upravnog odbora Udruženja somelijera Srbije i međunarodna vinska sutkinja. Vodi vinariju, drži edukacije i piše o vinu

PRIJE samo 15 godina u Srbiji gotovo i da nije bilo žena koje su se profesionalno bavile kušanjem i ocjenjivanjem vina. Upregnutost tri ljudska čula, izoštreno nepce i dubokoumno razmišljanje o aromi i slatkoći s pola nosa u čaši, decenijama je bilo rezervirano za muškarce. Takav je bio i cijeli proces proizvodnje vina, počevši od vinograda do smještanja u bačve i buteljiranja. Žene u vinogradarstvu kroz povijest su bile zastupljene prije svega kroz fizički rad i teške poslove u berbi.

ĐURĐA KATIĆ iz Benkovca vjerojatno nije prva somelijerka u Srbiji, ali jest najznačajnija. Svojim pojavljivanjem i pobjedom na državnom natjecanju za najboljeg somelijera 2008., tek malo poslije pohađanja kursa, razmrdala je uspavanu vinsku scenu u nastanku. Važno je reći da je razvijanje masovnije vinske kulture u Srbiji započelo tek nedavno. Uostalom, to je zato što je država primarno brendirana kroz šljivovicu i ostala žestoka pića. Benkovčanka s diplomom Tehnološkog fakulteta u Novom Sadu je čak dva puta zaredom bila državna prvakinja u poznavanju vina. Neki će reći da je to sasvim očekivano jer kad je u priči Benkovac, tu negdje je i vino. Neraskidiva veza između određene geografije i alkohola se i u ovom slučaju ispostavila kao presudna.

Đurđa je još od djetinjstva 1980-ih godina sudjelovala u preradi grožđa u kući svoga djeda i u roditeljskoj kući u Benkovcu. Kako govori za Nadu, bila je to prirodna proizvodnja vina, odnosno proizvodnja samo za osobne potrebe kakva većinom vlada i danas na tom prostoru. Ona od formativnih godina poznaje mirise vina u različitim fazama zrelosti, miris konobe i fermentiranja, a isto tako i okuse.

— Tada nisam imala ideju da ću se kasnije životno posvetiti baš vinu. Moje djetinjstvo je bilo prilično bezbrižno, kao i kod većine, dok se nije desio rat i izbeglištvo. To nas je preko noći nateralo da odrastemo i počnemo da se borimo kroz život — priča Đurđa.

Danas kao majka jedne djevojčice i druge na putu, ljeti rado posjećuje oca koji živi u Benkovcu. Nekadašnji vinogradi i obradive površine u Ravnim kotarima, gdje je Đurđa stekla prvo radno iskustvo, više ne postoje.

Izbjegli Benkovčani u Srbiju su sa sobom donijeli i vino kao dio životne

kulture. Oni koji su naselili vojvođanske krajeve, vino proizvode od dostupnog sortimenta koji je karakterističan za to područje. Tko je sačuvao vinograde kod kuće, na daljinu ih pokušava održavati. Među njima ima i onih koji su se zbog vina, maslinovog ulja i općenito mediteranskog tipa prehrane, vratili u Benkovac.

— Dalmatincima je najbitnija stavka njihov način života, a to sigurno podrazumeva svakodnevno uživanje u vinu kao sastavnom delu kulture stola. Vino kod Dalmatinaca najčešće dolazi u formi bevande, više nego što je slučaj u mom današnjem okruženju — primjećuje Đurđa.

Njen rad, upornost i istančan okus za vina brzo su uočili stručnjaci. Đurđa je prva žena koja je kreirala vinsku kartu u kultnom beogradskom restoranu Madera još 2010. U šali voli reći da je njenim dolaskom u Maderu kročila prva ženska noga u tu instituciju od restorana koji je otvoren još 1937. Izvjesno vrijeme je profesionalno radila kao somelijerka. Danas je predsjednica Upravnog odbora Udruženja somelijera Srbije. Radi i kao akreditirana ocjenjiva

vačica vina u Srbiji i kao međunarodna vinska sutkinja. Osam godina redovno ocjenjuje vina na Vinistri te pet godina na MundusViniju. Probala je i procjenjivala na desetine i desetine hiljada vina širom svijeta.

— Danas radim u svetu vina na više različitih pozicija. Bavim se proizvodnjom vina, edukacijom somelijera, ocjenjivanjem vina u zemlji i inostranstvu i pišem o vinu. Svaki dan je drugačiji. Počinjem rano ujutro i danima mi se čini da po ceo dan radim. Volim to — otkriva Đurđa.

ZANIMLJIVO je da trenutno vodi vinariju na Fruškoj Gori koja se bavi organskom i biodinamičkom proizvodnjom grožđa i vina. Vinarija Imperator iz Erdevika je ujedno i začetnik biodinamike u Srbiji. Riječ je o vrlo zahtjevnoj proizvodnji koja se nalazi jedan stupanj iznad ekološke. Osim primjene prirodnih sredstava, uvažavanja procesa u prirodi i bioraznolikosti, u biodinamici se detaljno prate i mjesečeve mijene. U

Đurđa Katić (Foto: Ivana Čutura/Vino.rs)

ovom načinu obrade vino se ne filtrira, već odležava nekoliko godina. Đurđa naglašava da se u takvim vinogradima mora pokloniti više pažnje na povezanost između loze i prirode te da vinograd mora funkcionirati kao samoodrživi zatvoren sustav.

Vino Claudivs 201 iz Đurđinog Imperatora nedavno je dobilo međunarodnu potvrdu certifikacijskog tijela Demeter, što potvrđuje da su u proizvodnji dosljedno primijenili biodinamičke prakse.

— Demeter sertifikat smo dobili prvi i jedini u Srbiji i na to sam izuzetno ponosna. Biodinamika je način na koji vodimo naše vinograde i proizvodnju vina i to se u vinu oseti. U vinogradu imamo više sorti vinove loze, s tim da je poslednjih godina fokus na autohtonom sortimentu. Ukupan zasad je devet hektara u Erdeviku uz još 1,5 hektar u Rakovcu. Ovaj vinograd se nalazi u ekstremnim uslovima sa izuzetno malim prinosima, ali ima svoje posebnosti — objašnjava Đurđa.

Ispijanje dobrih vina je skup sport pa se za kvalitetne butelje odlučujemo samo u posebnim prilikama. Stoga se nameće pitanje — da li je u Đurđinom poslu bitna startna pozicija i početni kapital? Ona odgovara — za početak u somelijerstvu je samo važno da to želite.

Iako je Đurđa kao studentica s obitelji živjela vrlo skromno, ona kaže da su uspjeli naći način i izvor sredstava za kvalitetnija vina, kako bi se mogla tome posvetiti 100 posto.

— Počela sam da se bavim vinom tokom studija s malo novaca, ali s ogromnom željom da budem najbolja u svom poslu. To je za mene bio potpuno novi i čaroban svet. Deset godina je sve bilo podređeno samo vinu, učenju i putovanjima. Dešavalo se da prijateljice i porodicu mesecima ne vidim i ne čujem, a da toga nisam ni bila svesna. I prvi put sam osvestila sebe kao novu osobu kada mi je izašao intervju u Večernjim novostima. U uvodu su me predstavili kao 'neverovatnu ženu' i danima sam se pitala da li sam to zaista ja. Iako je bilo mnogo odricanja, ne bih promenila niti jedan dan svog razvojnog puta — govori Đurđa.

A da li kvalitetno vino nužno mora biti skupo ili je to samo predrasuda? Somelijerka nam govori da cijenu uglavnom osmišljava proizvođač, sam ili uz pomoć važnih kritičara, putem ocjena s natjecanja ili pak po reakcijama s tržišta.

— Meni se dešavalo da u Srbiji u vinarijama probam neverovatna vina koja proizvođači nisu prepoznali i prodavali su po relativno niskim cenama. Sa druge strane, često se dešava da nailazim na vina koja ne vrede onoliko koliko koštaju. Ima svega. Ali izuzetna, vanselejska vina ćete teško naći za male pare, nažalost — pojašnjava ona.

Bez obzira što vina poznaje u dušu, Đurđa ne može izdvojiti omiljeno. Najviše cijeni 'iskrena vina', ona koja u sebi nose karakter sorte, podneblja i čovjeka.

— Cenim kada se uloži mnogo rada u vinograd i u lozu pre svega, pa onda rad u podrumu služi upravo gore navedenoj svrsi. Davno je neko rekao da se vino stvara u vinogradu i to je nešto čime se vodim. Cenim struku, ali ona ne može da nadoknadi suštinu, a to je dobro grožđe — zaključuje Đurđa Katić. ●

RAZUM I OSJEĆAJI

Kadriranje srca

PIŠE Olja Savičević Ivančević

Ona djela koja su u stanju uvjerljivo opjevati, izrežirati i odglumiti tragediju vlastitog života postaju trijumf ljudskosti nad besmisлом i jasan odgovor na pitanje čemu umjetnost u ovom oskudnom vremenu. Jedno od takvih je Lerotićevo 'Sigurno mjesto'

U svojoj posljednjoj knjizi 'Utopljenici i spašeni', PRIMO LEVI, veliki pisac čiji je opus obilježilo iskustvo Auschwitz, piše i o našoj teškoći ili nespособnosti da shvatimo tuđa iskustva izjednačavajući ih s nekim svojim 'sličnim iskustvom', kao da je glad u Auschwitzu ona ista glad koju osjećamo kada preskočimo obrok, ili kao da se bijeg iz Treblinka može izjednačiti s bijegom iz nekog lokalnog pritvora. On upozorava da je zadatak povjesničara premostiti taj jaz koji postoji između onoga što je bilo i onoga što danas vidimo kao proizvod imaginacije nadahnute knjigama i filmovima, a koji s vremenom postaje sve veći. Nažalost, Primo Levi nije preživio nacistički logor smrti, dotukao ga je godinama kasnije kada je 1987., nedugo nakon izlaska 'Utopljenika i spašenih', počinio samoubojstvo.

Opasnost od pojednostavljivanja i stereotipizacije tragedije – na što upozorava Levi – kako bi u istu tu tragediju mogli gotovo komforno smjestiti neko svoje iskustvo, danas je uobičajena stvar, koja se događa usporedo s pomalo bizarnim valom javnog nadmetanja u nesretnosti, kao da je trauma kakav orden – tako da se već neko vrijeme i ne bez razloga, govori o *tragedy pornu* kao o trendu kojem pribjegavaju i javne osobe i obični ljudi na mrežama (s tim da se ova razlika između javne i anonimne osobe prilično zamaglila).

Čini se da je problem s takvom interpretacijom realnosti, bilo da se radi o umjetničkoj obradi ili identifikaciji od strane publike, i u tome što nas ne čini osjetljivijima na tuđu nesreću, nego bešćutnijima. Parazitiranje na tragediji ne uspijeva prenijeti autentičnu emociju, a kamoli misao o emociji, nego nekakav akutni napadaj koji traje otprilike onoliko koliko treba da stisnemo lajk na društvenoj mreži ili odmahnemo rukom – u principu svejedno (nam je).

Iz gladi i potrebe za autentičnim i istinitim, za supstancom od koje smo sačinjeni, možda bi trebalo promatrati i sve učestalije posezanje za dokumentarno-šću ili osobnim iskustvom u knjigama, filmovima, predstavama iako je i u žanru autofikcije i tekako očekivan spomenuti *tragedy porn* te opasnost od manipulacije i određene emotivne ucjene.

Ipak, ona djela koja izbjegnu ovakve zamke, koja su u stanju uvjerljivo opjevati, izrežirati, odglumiti tragediju vlastitog života, postaju trijumf ljudskosti nad besmisлом i jasan odgovor na pitanje čemu umjetnost u ovom oskudnom vremenu.

Otkako sam prije nekoliko tjedana na otvaranju ZFF-a pogledala film 'Sigurno mjesto', kao i mnogi drugi ne mogu prestati misliti na taj film – on je već sad postao dio kolektivnog iskustva što se u izobilju sadržaja koje ne stižemo konzumirati iznimno rijetko događa. A pogotovo kad je u slučaju domaći film, što je šteta, jer ih u zadnje vrijeme ima baš dobrih. Temi suicida pristupalo se na razne načine: od mistifikacije i romantiziranja do tabuiziranja u novije doba. Razlog tabuiziranja ovaj put je imao opravdanje – javni govor o suicidu može potaknuti na suicid. Ipak, nije nimalo svejedno kako se o tome govori. Zato suicid i jest tema o kojoj, u knjigama i filmovima barem, progovaraju oni koji su ostali – članovi obitelji, bliski prijatelji, partneri. U njihovim pričama nema mjesta ni misteriji ni romantičari, a ni cenzuri, jedini pristup je čvrsto zagrliti monstruma tuge, duboki zaron u vlastitu ranu.

'Sigurno mjesto' gleda se s ruba kino sjedala, kao najnapetiji triler. Ukočenog, stvrdnutog tijela, kakvo imaju ljudi u koje je život ugradio grč nekog tragičnog iskustva. Tijelo pamti, svaka struna u njemu je napeta, i kad se duša konačno opusti i nastavi sa životom, ono je na oprezu, zauvijek pripravnno, zna da se njegov čovjek već jednom rasuo i da ga ove tetive i kostur drže na okupu. Bila sam tamo, u tom dvosatnom, umjetnički besprijelekom krik koji se pronio kino salom,

Zagrebom, Splitom, dalje, otplavio nas sve skupa svojom silinom. U toj bespomoćnosti, nemoći da se promijeni neumitno (a nema tu baš neke presudne veze s lošim sustavom, osim što isti ne pomaže), smrt naoko trijumfira. A onda još prije odjavne špice postaje jasno: ogromna sila koja je stvorila ovaj film, najljepša i najteža na platnu ikad viđena bratska ljubav, ostala je netaknuta, živa. JURAJ LEROTIĆ stvorio je u svom filmu sigurno mjesto za ljubav prema bratu, tamo joj ni smrt ne može ništa. Ako postoji kadar u kojem smo dodirnuli živo ljudsko srce, onda je to u 'Sigurnom mjestu'.

Izvan filma ostajemo naoko spašeni, a utopljenici. Naši su životi ispunjeni voljenim samoubojicama, čestim pitanjem jesmo li mogli biti bolji prijatelji, braća, rođaci, djeca, susjedi. Ili onima na koje se ljutimo jer nisu bili bolji prijatelji, braća, roditelji..., što je možda i teže. Može li se išta učiniti s ovog nesigurnog mjesta? Često ne, ali jesmo li mogli spasiti bar onog momka iz Laktaša kojeg su ismijavali na mrežama? Je li za njegovu smrt više kriv loš sustav ili velike i male svakodnevnosurovosti i nebrige? I moja kaplja pomaže ga tkati, rekao bi poeta CESARIĆ.

Nedavno sam, kupujući hranu za svog psa, naletjela na parfem za tužne životinje koji se upravo tako i zove 'Parfem za tužne životinje'. U opisu ovog proizvoda piše: 'Za životinje koje su izgubile radost življenja i imaju često osjećaj tuge. Te se životinje čine ravnodušnima, potištenima i manje su zaigrane. Odbijaju kontakt s ljudima i drugim životinjama. Ovo razdoblje tuge može biti povezano s napuštanjem ili odsutnošću osobe nakon smrti ili nakon razdvajanja. Sadrži: bachovo cvijeće – pomaže vratiti smirenost, običnu pavitinu (*Clematis*) – povratak svijesti i fokusa, povratak svih osjetila, betlehemska zvijezda (*Star of Bethlehem*) – za pomoć kod šokova, divlju ružu (*Wild Rose*) – pomaže oživjeti zanimanje za jednostavne stvari, čuvarkuću (*Rock Rose*) – pomoć kod savladavanja terora i panike, balzaminu (*Impatient*) – smiruje živce i patnju, vrbu (*Willow*) – pomaže kod prihvaćanja i oprosta, crvenolisnu šljivu (*Cherry Plum*) – za povratak samokontrole.'

Ovo, kad pročitaš, dođe ti da pošpricaš prvo sebe, a onda i sve oko sebe, ne nužno pse, koji uglavnom djeluju sretnije od svojih vlasnika, nego i ljude. To isto jutro čula sam na radiju vijest da su nas pobrojali i da na svijetu ima osam milijardi ljudi, tri milijarde više nego kad smo u školi učili o svjetskom stanovništvu. Da se tu i tamo pročitati da je zadnjih godina porast tuge po glavi stanovnika veći nego ikad, ali tuga i svi njeni svakodnevni i patološki oblici konačno su prestali biti sramota o kojoj se šuti. Ipak, o ovom problemu trebalo bi u javnom prostoru biti više govora stručnjaka, a čini mi se da su ga preuzeli diletanti, pa ću se u to ime i ja ovdje zaustaviti i vratiti poetskom diskursu. Osam milijardi ljudi, koliko litara onog čarobnog parfema bi bilo dovoljno?! Samo za Hrvatsku trebali bi hektolitri.

Prolazim kroz Ribnjak, pokraj jedne klupe razgovara skupina mladih žena, po govoru raspoznajem da su iz Ukrajine. Nekoliko metara od njih, na puteljku prekrivenom žutim lišćem, skupina djece igra igru Crna Marica jen-dva-tri ili Škatule-batule. Na biciklu stiže mladić iz Wolta i zaustavlja se kraj skupine mama pa djeca naglo prekidaju igru. 'Stigla je pizza!!!', viču na ukrajinskom i veselo trče. Čitav taj prizor je, da ne poznaješ kontekst, lijep i vedar. Sreća ili tuga, oboje u isti tren. Što god bilo, od toga smo neodvojivi.

Nema spašenih, dok god ima utopljenika, možda učitavam, neka mi ne zamjeri dobri Primo Levi ako mislim da je baš to htio reći. ●

DVOKORAK NAPRIJED

Brittney koju se ne spašava

PIŠE Ivana Perić

RUSKI sud odbio je krajem oktobra žalbu jedne od najboljih svjetskih košarkašica, Amerikanke BRITTNEY GRINER. Griner je u februaru uhićena na aerodromu u Moskvi, nakon što je u njoj prtljazi pronađeno manje od grama ulja kanabisa. U augustu je proglašena krivom za posjedovanje i krijumčarenje droge i osuđena na devet godina zatvora. Kazna je odbijanjem žalbe potvrđena, a ruski državni tužitelj nazvao je novu odluku suda pravednom.

Griner je ranije priznala krivnju i ispričala se zbog unošenja zabranjene supstance u Rusiju, a objasnila je kako ulje kanabisa koristi u zdravstvene svrhe, radi kronične boli, te ima i medicinsku dokumentaciju koja to potvrđuje. Radi se o jednoj od najboljih košarkašica WNBA lige i osvajačici olimpijskih zлата. Uz svoj WNBA klub Phoenix Mercury, od 2014. igra u Europi za ruski klub UMMC Ekaterinburg s kojim je četiri puta bila prvakinja Europe. I dok je lani uspješno završila kampanja za oslobađanje pjevačice BRITNEY SPEARS, u skoro deset mjeseci, koliko je iza rešetaka u Rusiji Brittney s jednim t više u imenu, nikakva se poštena prašina oko njenog slučaja nije ni pokušala ni uspjela dići.

Ranije se nagađalo da bi izricanje presude Griner moglo otvoriti put razmjeni zatvorenika između Rusije i SAD-a. U paketu zamjene za VIKTORA BOUTA, jednog od najvećih trgovaca oružjem na svijetu koji trenutno služi 25-godišnju zatvorsku kaznu u SAD-u, išli bi Griner i bivši američki marinac PAUL WHELAN, koji je u Rusiji pritvoren pod optužbom za špijunažu.

Presuda je Griner izrečena u augustu, a od razmjene još uvijek ništa. Američki predsjednik JOE BIDEN tu i tamo samo kratko napomene da je Washington u 'stalnom kontaktu' s Rusijom kako bi izvukli Griner i druge zatvorenike.

Grinerina supruga CHERELLE GRINER medijima je ovih dana poručila da je Brittney taokinja ruske vlade, ali i nemara američke politike. Dodala je da ne zna ima li u njoj još dovoljno snage da gura dalje, jer se u hladnoći ruskog pržuna osjeća potpuno usamljeno i zaboravljeno. Iz Grinerinog pravnog tima potvrdili su početkom novembra da je premještena iz zatvora u blizini Moskve u 'udaljenu zatvorsku koloniju' kojoj se ne zna točna lokacija. Nagađa se da se radi o ženskoj kaznenoj koloniji IK-2 u selu Yavas u Mordoviji, petstotinjak kilometara udaljenom od Moskve.

Brittney Griner (Foto: Evgenia Novozhenina/Reuters/PIXSELL)

Zašto američke vlasti ne zapnu jače u borbi za jednu od najboljih sportašica svijeta, čiji je krimen što je u prtljazi nosila lijek? Zašto se ovom prilikom ne iskazuju u srazu s najdražim im neprijateljima Rusima? Za početak, zato što je Griner žena, i to crna žena. Nadalje, zato što je (bila) glasna. Godinama je otvoreno gej, protivila se sviranju nacionalne himne prije sportskih događaja, kritizirala američku politiku, sudjelovala u Black Lives Matter prosvjedima, nosila ime ubijene mlade crkinje BREONNE TAYLOR na svome dresu, poručivala ljudima da ne šute, da se aktiviraju. Iz očista američke političke vrhuške, pa čak i one demokratske, Brittney Griner nije dobra Amerikanka.

U ruskim zatvorima muške se zatvorenike obično tjera da se 'malo zabavljaju' obradom drva ili zavarivanjem, a zatvorenice da 'ubijaju vrijeme' šivajući odjeću, ponajviše uniforme za vojsku ili policiju. Dok njeni odvjetnici smišljaju nove žalbe, Grinerini će prsti vjerojatno prebirati po plavoj tkanini – nije da ih već nema dosta, ali to bi mogao biti još jedan razlog da iz sveg srca zamrzi domovinu. Onu kojoj su pjevali da je zemlja slobodnih i dom hrabrih, dok je ona sjedila u svlačionici. ●

GORSKI KOTAO

PIŠE Valentina Vukadinović

Rolada s orasima

USTARIM, požutjelim bilježnicama s receptima pronašla sam nekoliko recepata za sasvim jednostavne biskvite ili kolače bez kreme te recepte za kreme uz koje je domaćica stavila napomenu kako su dobre za torte ili rolade. Upravo jedan takav biskvit i jednu takvu kremu spojila sam u ovoj slastici. Recepti se nalaze u dvije bilježnice i u originalu se zovu 'Rolad s orasima' i 'Dobra fila od čokolade za torte i rolade' pa kako su nam ove godine orasi rodili, odlučila sam ispeći roladu jer mi se recept učinio odličnim. I nisam pogriješila jer biskvit je mek, mirisan i sočan pa ako volite orahe, svakako isprobajte ovaj recept. Domaćica je navela da se isti biskvit može pripremiti i s bademima, a vjerujem da bi i prženi lješnjaci odlično funkcionirali.

Što se tiče kreme, napravila sam malu izmjenju jer se u receptu koriste sirova jaja, a ja sam ipak kremu skuhala na pari te sam morala improvizirati s količinom namirnica jer nije navedena gramaža. Spoj biskvita s orasima i ribanom čokoladom te kreme od čokolade, maslaca i mljevenih oraha me je oduševio i dobila sam pravi jesenski kolač, bogat okusom i mirisom oraha.

Sastojci za biskvit

6 jaja
120 g šećera
1 vanilin šećer
40 g naribane čokolade
80 g mljevenih oraha (badema, lješnjaka)
60 g glatkog brašna
na vrh žličice praška za pecivo

Sastojci za kremu

2 jaja
80 g šećera
1 vanilin šećer

120 g čokolade
100 g mljevenih oraha
150 g omekšalog maslaca

Priprema

Upalite pećnicu na 180 stupnjeva te pripremite lim za pečenje (dimenzije 28 x 40 cm) kojeg ste obložili papirom za pečenje. Odvojite bjelanjke od žumanjaka pa bjelanjcima dodajte prstohvat soli i istucite čvrst snijeg. Žumanjcima dodajte šećer i vanilin šećer pa ih pjenasto umutite. U prosijano brašno dodajte prašak za pecivo i naribanu čokoladu i sjedinite sa smjesom žumanjaka. Dodajte mljevene orahe i izradite smjesu. Ručno umiješajte snijeg. Istresite smjesu u pripremljen lim za pečenje pa pecite nekih 10 do 15 minuta na 180 stupnjeva. Pečeni biskvit prevrните na krpu koju ste posuli s malo šećera u prahu, odvojite papir za pečenje pa smotajte roladu skupa s krpom i ostavite da se ohladi.

Za kremu umutite jaja sa šećerom i stavite kuhati na paru (koristim lončić s duplim dnom, a možete klasično u posudu nasuti vode pa na tome u manjoj posudi kuhati kremu). Natrgajte čokoladu i kuhajte kremu dok se smjesa ne zgusne, trebat će vam nekih 15 minuta uz miješanje. U vruću kremu dodajte mljevene orahe, može i malo ruma za aromu pa ostavite da se ohladi. Izradite omekšali maslac te pomalo dodajte ohlađenu kremu i sve sjedinite.

Ohlađeni biskvit pažljivo odmotajte pa premažite kremom, a dio kreme premažite premazivanje rolade izvana. Zamotajte roladu i postavite na pladanj tako da vam spoj bude ispod. Premažite s dvije do tri žlice kreme te ukasite po želji tučenim slatkim vrhnjem, mljevenim orasima ili voćem.

Ohladite i uživajte. ●

IMPRESSUM

Godina II / Zagreb | Petak, 25/11/2022

Nada #023

Društveni magazin

SDF srpski demokratski forum

IZDAVAČ
Srpski demokratski forum

ZA IZDAVAČA
Jelena Nestorović

GLAVNA UREDNICA
NOVOSTI
Andrea Radak

UREDNIKA NADE
Tamara Opačić

REDAKCIJA
Vedrana Bibić, Nina Čolović, Anja Kožul, Ivana Perić, Olja Savičević Ivančević, Anja Vladislavljević i Valentina Vukadinović

GRAFIČKI UREDNIK
Ivica Družak

DIZAJN
Parabureau / Igor Stanišljević i Tena Križanec

Nada je financirana sredstvima Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske

REDAKCIJA
Draškovićeva 25
10 000 Zagreb
nada@sdf.hr
www.sdf.hr

je okupljenima Žigmanov, dodijelivši pehar za drugo mjesto.

Ekipi iz Zagreba pehar za treće mjesto dodijelio je gradonačelnik Grada Vrbovskog DRAŽEN MUFIĆ koji je i ove godine besplatno ustupio na korištenje sportsku dvoranu. Najistaknutijim igračima nagrade su dodijelili, predsjednik Sportskog društva Srba u Hrvatskoj MILAN MARTINOVIĆ, Dražen Stojanović iz Gomirja i predsjednik SNV-a MILORAD PUPOVAC. Pupovac je posebno pohvalio igrače i fer igru na terenu, a građanima Vrbovskog poručio da njihov grad može biti ‘mjesto koje će se isticati u takmičenju među ljudima s različitim obilježjima’.

Na turniru su dodijeljene brojne nagrade i zahvalnice, a tajnica Sportsko rekreativnog društva Srba u Hrvatskoj TATJANA DRAGIČEVIĆ nije skrivala zadovoljstvo atmosferom i postignutim ciljem.

— Prije svega, mogu reći da sam jako sretna što je turnir opstao četvrtu godinu

Šaljemo poruku da se ne dijelimo po nacionalnoj ni bilo kojoj drugoj osnovi. Poslije turnira se družimo i zabavljamo, poručila je organizatorica Tatjana Dragičević

Pobjednici turnira – NK Sloga Borovo (Foto: Tatjana Dragičević) (gore). Jaka politička ekipa – Žigmanov, Šimpraga, Pupovac (Foto: Davor Javorović/PIXSELL) (dolje)

zaredom, a posebno sam ponosna na njegov humanitarni karakter. U početku smo krenuli okupljati nogometne ekipe iz Hrvatske, ali su nam se odmah pridružili naši dragi gosti iz Vojvodine s kojima imamo dugogodišnju prijateljsku suradnju. Ove godine došli su nam i Zagrepčani, a i brojne druge ekipe bile su multietničke. Na ovaj način šaljemo poruku da se mi ne dijelimo po nacionalnoj ni bilo kojoj drugoj osnovi. Poslije turnira se družimo, povezujemo i zabavljamo. Mislim da je cilj zaista postignut – poručila je Dragičević.

Da je to tako, potvrdio je upravo najbolji dio turnira: druženje i zabava. Nakon službenog dijela dodjele nagrada, ekipe su otišle u obližnje Gomirje na zajedničku večeru. Tradicionalno pečenje ni ovoga puta nije izostalo, a atmosfera se tek počela zahuktavati, i to u onom najpozitivnijem smislu. Politički predstavnici, organizatori i igrači postali su jedan tim za stolom.

Siti i sretni, igrači su se nakon večere preselili u obližnji kafić gdje su im organizatori priredili zabavu s neizostavnom živom muzikom. I ovaj put zajedno su otpjevali hitovi narodne muzike čije tekstove, pokazalo se, jednako znaju i vole svi naši narodi i narodnosti. Pjevalo se i plesalo u Gomirju do ranih jutarnjih sati, a igračima su se ubrzo pridružili veseli i gostoljubivi mještani. Iako detalji zabave nisu više za ovu priču, dojmovi će se nesumnjivo među ekipama još dugo prepričavati i na budućim turnirima.

■ Maša Samardžija

Барањски зид

На круни насипа Батина изградит ће се вишефункционални бетонски зид висине 0,45 метара

ДИЈЕЛОВИ Барање који се налазе уз Дунав, Драву и рјечицу Карашицу заштићени су од поплава високим насипима – Барањи их називају бентовима. Те насипе не само да стално треба одржавати, него и унапређивати како би се избјегла будућа неугодна изненађења. Брига за такве водно-господарске проблеме главна је задаћа ‘Хрватских вода’, које их рјешавају кроз различите пројекте и у сарадњи с Осјечко-барањском жупанијом (ОБЖ).

Тим поводом у Батини, почели су 8. новембра ове године радови у склопу пројекта ‘Реконструкција насипа Гомбош и Батина’, вриједног 34,49 милијуна куна. На круни два километра дугог насипа Батина, у самом насељу, изградит ће се вишефункционални армиранобетонски зид висине 0,45 метара, који ће бити додатна заштита од врло високих вода Дунав. Уредит ће се и постојеће степенице према ријеци, поставити жардињере за цвијеће и украсно биље, клупе за одмор те расвјета, а изградит ће се и пет видиковаца на круни насипа. Реконструираће се такођер и два километра дуг насип Гомбош у наставку према Зеленом отоку. То ће се урадити ради побољшања стабилности брањене стране насипа те контролираног снижавања и испуштања процједних вода из

тијела насипа. Надвисит ће се постојећа круна насипа за 0,25 метара, на узводној дионици од 490 м уредит ће се асфалтни пут те макадамски пут на осталом дијелу.

На дан почетка радова у Батини су се окупили осјечко-барањски жупан ИВАН АНУШИЋ, генерални директор Хрватских вода ЗОРАН ЂУРОКОВИЋ, начелник локалне Општине Драз СТИПАН ШАШЛИН те директор ВГО за Дунав и доњу Драву ЖЕЉКО КОВАЧЕВИЋ. Из њихових изјава слиједи да ће се у будућности Гомбош спојити с такозваном ‘Тенковском цестом’ и с насипом Змајевац па ће се добити континуитет од Осјека, односно од насеља Подравље све до Батине. Насипи пролазе кроз Копачки рит уз Дунав и Драву, а њиховим новим уређењем, особито асфалтирањем круне, бит ће стављени у туристичку понуду, у функцији бициклистичких стаза и туристичких влакова.

На том подручју главни водоток је Дунав, који код Батине почиње тећи кроз Хрватску. У Барањи је и пуно рукаваца Дунава, тзв. дунаваца, од Топољског, Шаркањског до Змајевачког и осталих, који ће такођер бити ревитализирани. Све то посебно је важно за Општину Драз јер се стварају бољи увјети за живот иостанак на том простору. Уједно то је и велика помоћ у остварењу главног циља: демографске обнове.

■ Јован Недић

Годишњица акције

ПРОШЛОГ четвртка 17. новембра, петнаестак антифашиста обиљежило је 81. годишњицу повијесног подвига групе од 25 кордунашких партизана који су под водством ВЕЋЕСЛАВА ВЕЦЕ ХОЉЕВЦА преобучени у домобранске униформе, ушли у окупирани Карловац, у којем је тада било више од 30.000 непријатељских војника, с циљем да из болнице ослободе ухапшеног и тешко рањеног МАРИЈАНА ЧАВИЋА ГРГУ, секретара Мјесног комитета КПХ/КПЈ за Карловац. Акција није успјела јер су усташе у међувремену Чавића пребацили из болнице у полицију гдје је преминуо.

Приликом повратка партизана, у пушкарању на старом дрвеном Коранском мосту тешко је рањен омладинац ИВИЦА ГОЈАК, који је касније од рана и преминуо. На споменик Ивици Гојаку

те код бисте Веце Хољевца положили су цвијеће и упалили свијеће. О овом догађају је више говорио потпредседник САБА РХ МИРОСЛАВ ДЕЛИЋ.

— Нада Димић је била главна веза и логистичка подршка за планирану акцију. Како би детаљно испланирао акцију, у свој штаб на Петровој гори Вецо Хољевац позвао је тројицу четних старјешина; ГРГУ МИЛАШИНЧИЋА, МИЛУТИНА КОШАРИЋА-ЧИКУ и ИГЊАТИЈА ГЊАЦУ ПЕРИЋА. Задужио их је да изаберу другове и набаве домобранске униформе. Најважнија је била конспирација. Остало је повијест – казао је Делић. Уз Вецу су судјеловала 24 борца из партизанских одреда Дебела коса, Црна Локва и Перна. Покојни историчар СЛАВКО ГОЛДСТЕИН, рођени Карловчанин, по овом догађају написао је сценарио по којем је снимљен филм ‘Сигнали над градом’ (1960.).

■ М. Ц.

Књижевност на ‘дејту’

Треба проширити наш
‘цепни културни простор’,
казао је Горан Војновић
у разговору с Моником
Херцег, једном у низу на
Данима српске културе

Моника Херцег упознаје се
с Гораном Војновићем

РАЗГОВОРМ ГОРАНА ВОЈНОВИЋА И МОНИКЕ ХЕРЦЕГ, 17. новембра у дворани ‘Просвјете’ у Загребу, почео је тродневни програм ‘Блајнд дате’ који је у оквиру Дана српске културе осмислио пјесник МАРКО ТОМАШ с циљем упознавања књижевника из разних средина с подручја бивше државе.

— Кад сам видео да су опћа тема овогodiшњих Дана покидане везе између градова и људи, учинило ми се занимљивим да пробам наћи неке писце који се не познају и да их суочимо како би се упознали пред људима – рекао нам је Марко Томаш. Кад му је Томаш понудио да разговара с колегицом Моником ХЕРЦЕГ, словенски писац ГОРАН ВОЈНОВИЋ није пуно питао за контекст.

— Не знам да ли су овакви програми свима нужни, али мени јесу. Има људи који траже да се наши ‘цепни културни простори’ прошире, да пређемо границе, да себи и другима покажемо да нисмо затворени у исти једнаки контекст, него да истовремено припадамо различитим културним просторима

те да нисмо једноставна бића како би нас неко желио приказати – казао је Војновић.

— Превише причамо о књижевности, а мање о особним искуствима. Овдје се отвара могућност да се особна и књижевна искуства преплићу што ми је пуно битније него искључиво причање о књигама. Много тога сам сазнала о Горану и драго ми је да сам њега добила за пар – казала је Моника Херцег. Из разговора у којем је виша питања постављала Моника, сазнали смо да је Горан Војновић, више пута награђивани прозаист из Словеније, познат по награђеном роману ‘Чефури раус!’ по којем је направљена и врло успјешна казалишна адаптација, а 2013. и филм који је сам режирао. Лани је објавио роман ‘Ђорђић се враћа’ као наставак ‘Чефура...’. Нагласио је да задње вријеме води интензиван живот. Тог дана имао је три промоције, а чекају га сајмови у Словенији и Пули.

— У БиХ су, на примјер, сва три конститутивна народа у својим позориштима извела мој комад. Нитко ми није

платио, али су ме Срби и Бошњаци бар позвали на премијеру, а Хрвати ни то – рекао је Војновић.

ПОТОМ је београдски пјесник ЗВОНКО КАРАНОВИЋ разговарао с преводитељицом и књижевницом ЂУРЂИЦОМ ЧИЛИЋ. Карановић је прве пјесме објавио у Загребу. — Дуго сам чекао објављивање прве књиге. Ја бих употријебио израз ‘окњижење’. То је било вријеме социјализма и за сваку књигу требале су двије рецензије. Данас свако може објавити било што – рекао је Карановић. До сада је објавио бројне збирке пјесама, антологије и романа, а бавио се и новинарством, уредништвом, водитељством на радију, био је дј, организатор концерата, а дуго је био и власник цд-схопа у Нишу. Нарочито му је, каже, драга збирка ‘Сребрни сурфер’ коју је издао скц у Нишу. Дане српске културе оцијенио је као одличну идеју која доводи до дијалога културњака из Београда и Загреба у неформалној атмосфери.

— Људи из света књижевности се добро познају и друже. Проблем што се у Хрватској штампа јако мало књига српских писаца, док је у Србији ситуација нешто боља – закључио је Карановић. Ђурђица Чилић нагласила је да је хтјела отићи из Витеза у БиХ и студирати у Загребу гдје је докторирала полонистику и кroatистику, а од 2000. ради на Катедри за пољски језик и књижевност Филозофског факултета у Загребу. — Јако ми је драго да ме запало да разговарам са Звонком за којег сматрам да је несвакидашња фигура регионалне књижевности. Дани српске културе направили су занимљив концепт неформалног дружења између људи који припадају истом књижевном свијету, неовисно о формалним границама на којима се инзистира – рекла нам је Чилић. Дан касније разговарали су домаћи писац СВЕН ПОПОВИЋ и ОГЊЕНКА ЛАКИЋЕВИЋ, ауторица више збирки пјесама из Београда.

Што се тиче филмских догађаја у Докуину киц, након предавања Диане Ненадић о експерименталном филму и приказивања филма ‘Хероји радничке класе’ МАРКА ПУШИЋА, публика је у селекцији ДИНЕ ПОКРАЈАЦ у суботу и недјељу гледала четири филма – ‘Рампарт’ МАРКА ГРБЕ СИНГХА, ‘Дугу Ресу’ ДРАГАНА ПРОТИЋА ПРОТЕ и ВЛАДИМИРА ШОЈАТА као чланова београдског колектива Шкарт, ‘Пејзаже отпора’ МАРТЕ ПОПИВОДЕ и ‘Корене’ ТЕЕ ЛУКАЧ.

— Одлучила сам се за ауторе младе генерације који елаборирају политику као филмско мишљење. ‘Рампарт’ је аутобиографски документарца, снимљен на основи старих кућних видео записа које су аутор и његова породица снимали током НАТО-вог бомбардирања Београда. Импресионира ме начин на који је комбинирао особно и колективно сјећање – казала је.

— ‘Пејсажи отпора’ биљеже путовање кроз сјећања данас покојне антифашистичкиње СОЊЕ ВУЈАНОВИЋ, једне од првих партизанки у Југославији која је била и међу вођама покрета отпора у логору Равенсбрук, док су ‘Корени’ Тее Лукач, која је избјегла из Двора, минималистички структуриран филм у којем се враћа својим коренима и граду.

■ Н. Јовановић

ИНФО

О Макавејеву у Загребу

УОКВИРУ овогodiшњих Дана српске културе, који пролазе у знаку богатог филмског програма, у Докуину киц филмска критичарка ДИАНА НЕНАДИЋ одржала је предавање о експерименталном филму у Југославији, уз нагласак на филмске везе Београда, Загреба и Сплита. Говорила је о Душа-

Диана Ненадић

ну МАКАВЕЈЕВУ, ИВАНУ МАРТИНЦУ и ВЈЕКОСЛАВУ НАКИЋУ који су мијењали радне средине.

Макавејеву је, након што је дошао у Загреб крајем 50-их у вријеме стварања мреже кино клубова, сценарије за кратке документарце писао ВАСКО ПОПА, а снимио их је ОКТАВИЈАН МИЛЕТИЋ. Теме три приказана филма биле су мотиви пиротских ћилима (‘Боје сањају’), надгробни споменици с осликаним ликовима покојника који су некад били на гробљима по Србији (‘Проклети празник’) и занимљиве сличице које су словенски пчелари 19. вијека сликали по кошницама како би њихове пчеле лакше нашле пут, од којих би многе задовољиле укусе мајстора хорора (‘Сликовница пчелара’). Душан Макавејев није био сноб, он се сматрао аматером чак и кад је почео радити професионално, рекла је Ненадић. За Ивана Мартинца, чији је кратки филм ‘Рондо’ приказан у оквиру предавања, напоменула је да га је за филм за вријеме студија у Загребу заинтересирао Том ГОТОВАЦ, вјечни номад на релацији Загреб – Београд. У Кино клуб Загреб Мартинац се уписује 1958. Потом сели у Београд, уписује се у тамошњи кино клуб, дипломира на Архитектонском факултету и почиње каријеру у оквиру које је режирао 13 филмова.

Крајем 1962., довршио је свој први професионални краткометражни филм ‘Лице’, након чега се враћа у родни Сплит гдје води Кино клуб Сплит који је 60-их постигао високе резултате, па се тај период у теорији именује као ‘сплитска школа филма’, која је уз загребачку и београдску дала значајан допринос цјелокупној југославенској кинематографији. За разлику од Мартинца, Накић је након првих сплитских филмова постао један од истакнутих аутора Академског кино клуба Београд, а публика је те вечери могла видјети филмове ‘Композиција’ и ‘Ох’.

— Иза приче о филмашима у гостима и школама алтернативног филма, стоји много шира прича о размјени истраживачких енергија генерација аутора које су од 1950-их индивидуалним поетикама ослобађале и деконтаминирале простор југославенског филма – закључила је Диана Ненадић.

■ Н. Ј.

Kolica za Jelenu

Jako sam srećna jer je ovo moj svemirski brod, rekla je Jelena Vasiljević, odlična učenica oš Borovo

PREDSTAVNICI Udruženja 'Borovsko srce' iz Borova uručili su nova invalidska kolica svojoj sumeštanki JELENI VASILJEVIĆ, 15-godišnjakinji koja je od rođenja nepokretna. Epilog je to 2. Memorijalnog turnira u malom fudbalu 'Vasilije Sentivanac' odigranog letos u Borovu koji ima i humanitarni karakter. Organizatori su ove godine odlučili da sredstvima prikupljenim od ulaznica i donacija Jeleni kupe nova i kvalitetnija električna kolica.

— Tokom turnira do nas je došla informacija da su Jeleni potrebna kolica. Nazvali smo njenu majku, proverili kakva su joj kolica potrebna i naručili ih. Ove godine smo na turniru prikupili oko 50.000 kuna, a za kolica smo izdvojili oko 43.500 kuna. Kolica imaju pogon na akumulator kako bi Jelena sama mogla da upravlja njima. Na isporuku smo čekali nekoliko meseci jer su delovi naručeni u Ukrajini u kojoj je rat. Želimo pre svega da se zahvalimo svima koji su učestvovali i pomogli u realizaciju turnira kojim smo ovoga puta uspeali da omogućimo našoj Jeleni Vasiljević tipska invalidska

kolica pravljenja po njenoj meri i za njene potrebe, koja će joj olakšati obavljanje svakodnevnih aktivnosti i učiniti život bar malo lakšim. Kada vidite osmeh i

sreću ljudi kojima pomognete ništa više nije potrebno – kaže NIKOLA LUKIĆ, predsednik Udruženja 'Borovsko srce' koji je s nekoliko svojih prijatelja iz Udruženja

posetio mladu Borovčanku kako bi joj uručio poklon.

— Jako sam srećna jer je ovo moj svemirski brod. Kako bih se navikla na njih prvo ću ih vozati po kući, a na proleće ćemo se vidati i na ulicama Borova – poručila je Jelena, odlična učenica osmog razreda Osnovne škole Borovo. Organizatorima ove humanitarne akcije i svim ljudima koji su donirali sredstva zahvalna je i Jelenina majka SVETLANA.

— Malo je da kažem hvala, ali zaista sam zahvalna organizatorima 2. Memorijalnog turnira Vasilije Sentivanac što su odlučili da mojoj Jeleni, od prikupljenih sredstava kupe ovo prevozno sredstvo s kojim će moći sama da se vozi. Zahvalna sam Opštini Borovo, Zajedničkom veću opština, sponzorima i svim ljudima velikog srca što su podržali turnir i što su kolica danas na našoj adresi – poručila je Svetlana.

'Borovsko srce' deluje na području opštine Borovo tek nekoliko meseci, ali su članovi ovog udruženja i prošle godine, kao neformalna inicijativa, takođe organizovali humanitarni malofudbalski turnir i tom prilikom prikupili 61.000 kuna kojima su pomogli tri porodice iz Borova, Vukovara i Bobote.

Humanitarni turnir nosi ime po VASILJU SENTIVANCU iz Borova, 18-godišnjem fudbaleru koji je 2018. godine preminuo od leukemije, a koji će ostati upamćen kao mladić čija je borba za život ujedinila čitav istok Hrvatske, institucije, ustanove, udruženja, klubove i na hiljade građana koji su se odazvali brojnim humanitarnim akcijama i prikupljanju sredstava za njegovo lečenje.

■ D. Bošnjak

Predstavnici Borovskog srca kod Jelenine i njene majke

Protagonist mira

Lazo Mamula ratnih je dana postao simbol Gomirja, a Gomirje mjesto sporazuma

SPREMALI smo ovih dana skromno obilježavanje 30-godišnjice još jedne, zadnje za sada, obnove rada Srpskog kulturnog društva Prosvjeta, i usred uobičajenog posla u takvim prilikama, sastavljanja spiskova zvanica, zateče nas vijest kako jedan od glavnih gostiju – neće doći. Umro je Lazo Mamula.

Rijetko ljudi do takvog ugleda kakvog je on stekao stižu sa mjesta čelnog čovjeka lokalne zajednice. Za to su potrebne izvanredne prilike, što je rat iz 1991. svakako bio, a ni njegova mjesna zajednica nije bila nekakvo zatvoreno selo, već jedna od krajnjih, simbolički važnih, tačaka hrvatsko-srpskih dioba i sukoba koji su se tada baš rasplamsavali. Najvažnije i najljepše što se o Lazi mora reći danas, odgovor je na pitanje kako je on stekao taj ugled.

Lazo Mamula je bio čovjek koji je dijelio dobar dio istina i zabluda sa svojim narodom i svojim vremenom, da nije bilo tako, ne bi ga niko ništa ni pitao, niti bi ga historija pamtila. A treba se sjetiti prilika tih godina, brojnih vanjskih uticaja i putujućih agenata, bestidnog propagandnog rata,

Lazo Mamula
(1950. – 2022.)

opšte neizvjesnosti, uznemirenog naroda kojem se mogao obratiti samo neko ko mu je bio blizak i ko je dijelio njegove strahove. Lazo je intimno vjerovao u vladajuće vrijednosti svog naroda i svojih Gomiraca, ali je, i to je najvažnije, očuvao sposobnost razmišljanja i učenja. Nisu njegovi seljani opstali tamo gdje ih i danas ima, oslanjajući se na silu i broj, ni tuđi ni svoj, nego pažljivo prateći što se oko njih zbiva. A u historijskim izborima teško su mogli pogriješiti, oni bolji im nisu radili o glavi.

Lazo je tih dana postao simbol Gomirja, a Gomirje mjesto mogućeg razgovora i sporazuma Srba i Hrvata. Nisu to bile idilične situacije ni razgovori humanista opšteg tipa. Bazu su im mogli činiti samo ljudi poput njega. Tada smo i mi iz sela ogulinskog kraja hodočastili u Gomirje, da čujemo što se tamo misli, vide li oni kakav izlaz, i da malo razbistrimo mutnu sliku stvarnosti koju su drugi složili oko nas, trebala nam je podrška i savjet čovjeka koji je pravovremeno donio odluku o odustajanju od oružja i sile, i odluku o osloncu na razgovor, na narodnu strpljenost i trpeljivost, što nisu bile odlike vremena, osloncu na obližnji Manastir, ne na zadnjem mjestu. Obilazili su ga tada i sa poštovanjem slušali obrazovaniji i uticajniji od predsjednika mjesne zajednice.

Poslije smo se sretali i sarađivali u različitim pitanjima, pa i u prvom sazivu Glavnog odbora Prosvjete. U bitnim pitanjima, opstojnosti našeg naroda radom i komunikacijom s okruženjem, slagali smo se, sve ostalo je zaboravljeno. Lazo Mamula je bio najveći kad je bilo najteže. Lazo Mamula je bio čestito koljeno. Dok bude nas, djece našeg vremena, živjeće s nama.

■ Čedomir Višnjić

■ Đorđe Ličina

Сенија Шечић с унуком

може надгласати. Све се одвија уздуж дугачког и уског ходника, из којег се скреће у неколико соба, два купатила, чајну кухињу. Ту је привремени смјештај пронашло пет ромских обитељи с петнаестак, можда и више дјеце. Дани им пролазе уобичајено: јутарња кава, чишћење и поспремање, брига за дјecu, спремање за вртић, школу, затим ручак, гледање телевизије. Дјеца коначно спавају у одвојеним трокреветним гријаним собама. Тешко бисмо могли рећи да се становници Павиљона 3, барем кад је ријеч о одраслима, доживљавају као бескућници, напротив, надају се да ће Град Загреб на прољеће пронаћи дугорочно рјешење за њихов смјештај. То би се требало догодити након што се у догледно вријеме изради градски Акцијски план за Роме, који ће затим своју номадску судбину дознати по прилици истодобно с повратком птица селица – можда на прољеће или љето. Ипак, захвални су на свему и тврде да им је у Прихватилишту боље него што им је то било на старом мјесту.

— И школа је дјеци ближе, свега једну аутобусну станицу – углас ће бивши становници Струга.

Заједнички послови у павиљону обухваћају чишћење и прање просторија. Запало је то за нашег посјета ВАЛЕНТИНУ ХУСЕЈНОВИЋ, знаницу из наше прве приче, мајку шестеро дјеце, која и даље снива, јер снови су по навади љепши од стварности, само је у њима могуће дозвати филантропа, рецимо то тако, који јој уручује кључеве новог дома у којему ће њезина дјеца одрастати попут већине друге дјеце. Кад је питамо колико се њезин живот до данас промијенио, као и стечене навике, одговара да сада има више обавеза, јер је у павиљону настањена права мала зајед-

ница која мора творити склад, због чега је потребна и већа доза толеранције једних према другима. Но није она од великих ријечи, ненавикла је на посјете, само кратко каже да би била сретна да јој нетко за Нову годину дарује нови мобител јер јој се стари покварио.

Њезин супруг НЕРМИН у Прихватилишту је постао у правом смислу други човјек. Том потиштеном и суморном 31-годишњаку, каквога смо упознали приликом првог сусрета у Стругама, за којег се тада могло помислити да има барем десетак година више и од којег се није могла извући готово ни ријеч, који је гледао у под, а не према небу, као што то ромска традиција некако сугерира, којему су лађе потонуле попут кишом потоњене главне улице која води ка Прихватилишту, сада је затитрао осмијех. Једва је дочекао да изусте:

— Јеси видео гдје смо становали и живјели? Не желим се више ни присјећати, то треба заборавити – у даху нам је казао Нермин Хусејновић, који Струге жели памтити само по томе да се ондје родио, порастао и одрастао.

СЕНИЈА ШЕЧИЋ, с унуком у наручју, брине се о многобројној дјечи на кату. И она се родила и цијели живот провела у Стругама, насељу којег више за Роме нема. Давно је било кад су се њезини ондје настанили доспјевши из босанскохерцеговачког Тешња. Чак је и њезин прадјед рођен у Загребу. У сивилу Коснице присјећа се како су ипак за најљућих зима из насеља знали отићи на мјесец-два у подстанарство, ближе граду, таман да се угрију, па би се с попуштањем хладноће враћали у Струге. Док је у насељу било струје, било

У павиљону је настањена права мала заједница која мора творити склад – Валентина Хусејновић

је и осмијеха, рећи ће. Али онда је дошла ‘наредба’ да се свјетлост укине, да су инсталације старе, да се све може запалити. — Прво смо у Прихватилишту наводно требали бити само мјесец дана, сад наводно до шестог мјесеца идуће године. Што ће даље бити, не знам. Било је говора да ћемо добити контејнере, причало се и о градским становима – прича Сенија.

Но све је боље од Струга, опет подвлачи, премда јој се чини да их у Косници каткад гледају испод ока.

Ручак се служи већ од 11 и 30 сати. Секељи-гулаш и жганци. Скромна благоваоница радничког типа испуни се мирисним парам јела. И ми смо добродошли на ручак.

— Сви смо на крају подстанари, иако цијели живот радимо – успут ће кухарица с више од три десетљећа стажа под капом Црвеног крижа.

— Да барем имамо некакав заштитни додатка као што га инвалиди имају, ипак смо на услузи посебно осјетљивој категорији грађана. Али то волим радити, јер да морам, отишла бих одавно – домаће.

На улазу и излазу из павиљона засјела је неколицина бескућника. Наизглед немају што радити, али њихови умови заокупљени су сталним мислима о сљедећем кораку. Различита лица као свједоци властитог јада. Премда настоје задржати достојанство, из ријечи што их слушамо избија зрно љутње, презира и самопријегора. За који дио приче се ухватити? Које могу вјеровати људи који држе да их је ово друштво дословно опљачкало до те мјере да на прагу старости остану без ичега или готово ичега на што се могу ослонити?

Један врло пристао и елоквентан мушарац цитира једну стручњакињу која је

у некој телевизијској емисији недавно изјавила да још живимо с мозгом из каменог доба.

— Дошао си тек, нови си? – приупита нас. — Аха, новинар – дометне. — Како бих ја с тобом могао разговарати?

У неколико брзопотезних развезујућих реченица изложио је своје обитељске неприлике због којих је изгубио кров над главом и како је доспио у Прихватилиште, у којем обитава задњих девет мјесеци. А радио је више од 30 година у једној познатој државној агенцији.

— Ја сам у говнима, али ћу се из њих и извући – говори, додајући како у Прихватилишту може бити до 65. године живота, што је рок који му доспијева идућег љета.

Слушамо и причу како је ту у близини још 1978. као водник прве класе водио 120 људи. Излагање завршава узречицом: ‘Овдје сам ушао с липом, а изаћи ћу са стаблом.’

До њега сједи и један бивши спортски радник. Колико је био познат, толико је био непоткупљив, дознајемо. Но то нипошто није гаранција да не можете завршити као бескућник, да се и вама то једном не може догодити. О томе како је завршио у Великој Косници не воли причати. Само му се отме уздах и мисли крену збркано дозивати догађаје. На стотине судбина ондје чека неки нови дан. Изван тога и нема богзна чега: око Прихватилишта тек суморне излокане улице, околне њиве, прве турополске куће и ријетке аутобусне станице, а на једној од њих, случајно или не, неисправно је исписана ријеч: Човијечност. ■

Srdačan susret Macrona i Madura
na ovogodišnjem COP-u (Foto:
Miraflor Palace/Reuters)

Bravura Madura

Iako je do jučer bio okružen sanitarnim kordonom ideološke demonizacije, na klimatskom samitu u Egiptu američki i evropski dužnosnici srdačno su razgovarali s predsjednikom Venezuele Nicolásom Madurom. Iznenadno približavanje motivirano je željom da ponovno dobiju pristup venezuelanskoj nafti

SVAKE godine za vrijeme održavanja UN-ove konferencije o klimatskim promjenama (COP) borbeniji aktivisti te samite opisuju kao festivale hipokrizije na kojima političari daju prazna obećanja, a predstavnici poslovne, odnosno zagađivačke zajednice, koriste svoju ekonomsku moć kako bi sabotirali donošenje iole smislenih odluka.

Na nedavno završenom ovogodišnjem COP-u u egipatskom ljetovalištu Šarm el Šeik, preciznije na njegovim marginama odvio se omanji igrokaz koji je tu hipokriziju uzdignuo na višu razinu i u političkom i u ekološkom smislu. Tamo su, naime, novinari uhvatili francuskog predsjednika

EMMANUELA MACRONA, američkog specijalnog izaslanika za klimu JOHNA KERRYJA i portugalskog premijera ANTÓNIA COSTU u rukovanjima i srdačnim razgovorima s NICOLÁSOM MADUROM, predsjednikom naftom bogate Venezuele kojega zapadne zemlje već godinama uopće ne priznaju za predsjednika države već ga, naprotiv, pokušavaju svrgnuti s te funkcije.

Sjedinjene Države u nekoliko su navrata pružale podršku tamošnjoj opoziciji u pokušaju puča u Venezueli, a za 'privremenog predsjednika' države još od 2019. smatraju vođu opozicije JUANA GUAIDÓA. Unatoč tome, a zahvaljujući ratu u Ukrajini, otpadnik Maduro odjednom je postao poželjan

partner do mjere da mu je čak i bivši američki državni tajnik Kerry pružio ruku.

Emmanuel Macron Maduru je rekao da bi 'volio s njim duže popričati', na što mu je Maduro uzvratio pitanjem 'Kad ćete nas posjetiti?' Macron je Maduru uvijeno sugerirao da prethodno sredi situaciju kod kuće, odnosno da njegova vlada nastavi pregovore s opozicijom koji se vode u Meksiku, a čiji je primarni cilj da se 2024. provedu izbori uz prisustvo međunarodnih promatrača.

Macron je Madura oslovio riječju 'predsjedniče' iako je donedavno vođu opozicije Guaidóa nazivao 'privremenim predsjednikom'. Ovakav zaokret u skladu je s odlukom Evropske unije iz siječnja prošle godine,

kada je odlučeno da se Guaidóv status degradira nakon je na izborima mjesec dana ranije izgubio funkciju predsjednika parlamenta.

Iako EU te izbore ne priznaje kao poštene i slobodne, čini se da su se evropski dužnosnici ipak pomirili s neuspjehom da se riješe Madura, pa Guaidóa srozali na razinu 'privilegiranog sugovornika'. Time je opozicijski pučist izgubio ne samo status i pristup visokim evropskim dužnosnicima, već i pristup državnim finansijskim sredstvima koje su evropske vlade konfiscirale. Macronovo iznenadno zbližavanje s političarom koji je praktički do jučer bio okružen sanitarnim kordonom ideološke demonizacije i ekonomskih sankcija, interpretira se u kontekstu venezuelanske

nafte, odnosno činjenice da si je Evropska unija zadala rok da 5. prosinca uvede potpunu zabranu uvoza sirove nafte iz Rusije, pa je sada u frenetičnoj potrazi za alternativnim izvorima.

S druge strane, susret Madura i Kerryja u Egiptu glasnogovornik američkog Ministarstva vanjskih poslova relativizirao je rekavši da je u pitanju bila ‘neplanirana interakcija’. To je u skladu s odlukom američke vlade da Guaidóa i dalje smatra i odnosi se prema njemu kao prema ‘privremenom predsjedniku’.

Nicolás Maduro na vlast je došao 2013., nakon smrti socijalističkog i eksplicitno antiamerički, odnosno antiimperijalistički nastrojenog predsjednika HUGA CHÁVEZA. Njegovu je vladavinu karakteriziralo prilično uspješno provođenje niza socijalnih programa usmjerenih na smanjenje siromaštva i nejednakosti, a ti su programi bili pogonjeni povoljnim okolnostima na tržištu nafte i djelomičnom nacionalizacijom industrije i prirodnih resursa. Madurova vladavina znatno je korumpiranija, a država je praktički kolabirala, no deklarativno ne odstupa od čavističkih principa u skladu s kojima je 2017. formirana ustavotvorna skupština koja je trebala izraditi novi ustav. Budući da je ustavotvorna skupština trebala zamijeniti parlament, u kojemu je većinu imala opozicija, na sljedećim izborima opozicija je pozvala na bojkot, pa je Maduro osvojio i drugi mandat. Službena inauguracija održala se u siječnju 2019., no opozicija je ustrajala u osporavanju legitimnosti Madurove pobjede. Uslijedili su protesti, a dva tjedna kasnije Juan Guaidó izveo je svoj slavni performans proglašivši se na ulici ‘privremenim predsjednikom’.

Guaidó je u tome dobivao intenzivnu podršku tadašnjeg američkog savjetnika za nacionalnu sigurnost JOHN A BOLTONA i potpredsjednika države MIKEA PENCEA, a ubrzo zatim pedesetak mahom zapadnih i desničarskih latinoameričkih vlada priznalo je Guaidóa za privremenog predsjednika Venezuele.

Vlada tadašnjeg američkog predsjednika DONALDA TRUMPA Venezueli je nametnula ekonomske sankcije i zaplijenila imovinu, a britanska središnja banka strane rezerve, što je sve zajedno rezultiralo humanitarnom krizom. Usto, pod krinkom dostave humanitarne pomoći mjesec dana kasnije ponovno je pokušao puč, zamišljen tako da se na granici s Kolumbijom, gdje je trebala biti izvršena dostava, isprovocira sukob koji bi eskalirao i poslužio kao razlog za širu vojnu intervenciju. Nešto manji, također neuspješni pokušaj državnog udara dogodio se i dva mjeseca kasnije, nakon čega su se opozicijski vođe podvijenja repa razbježali po stranim državama i ambasadama.

U siječnju ove godine jedan umirovljeni general vojske Venezuele na suđenju u New Yorku posvjedočio je da je u Kolumbiji sudjelovao u pripremama za puč protiv Madura, kao i da je imao ugovor s Guaidóom i ‘njegovim američkim savjetnicima’ da se isprovocira sukob na tlu Venezuele.

Taj bivši general CLIVER ALCALÁ jedan je u nizu visokih dužnosnika Venezuele, uključujući i samog Madura, protiv kojih je američko državno odvjetništvo podignulo optužnicu zbog ‘narkoterorizma’. Optužnica ih tereti za pokušaj prebacivanja 250 tona kokaina u Ameriku, u sklopu čega je Trumpov državni tužilac WILLIAM BARR čak raspisao tjeralicu za Maduroom vrijednu 15 milijuna dolara.

Unatoč svim tim događajima, kao i sadašnjim umanjivanjem značaja susreta Madura i Johna Kerryja u Egiptu, vlada predsjednika JOEA BIDENA već neko vrijeme radi na tihoj normalizaciji odnosa s Venezuelom, pa se u ožujku dogodio susret visokih delegacija dviju vlada. Razgovaralo se o labavljenju sankcija pod uvjetom da se održe nadzirani izbori, a tom je prilikom dogovorena i šest mjeseci kasnije realizirana razmjena zatvo-

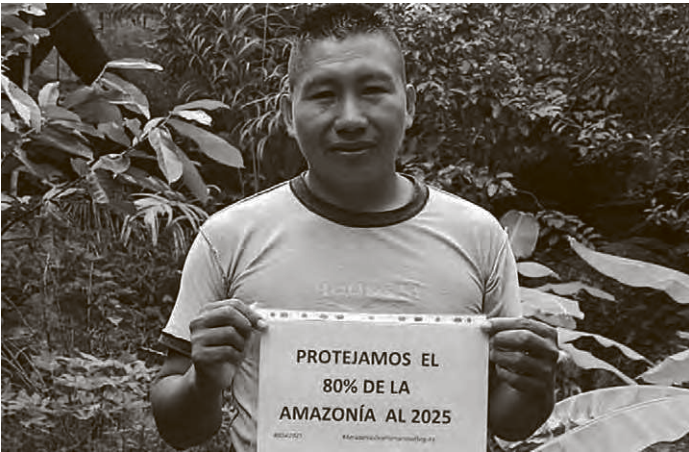
Deforestacija amazonske prašume u Venezueli zbog stoke (Foto: Wikimedia Commons)

renika. Maduro je iz zatvora pustio sedmoricu Amerikanaca, petorica od kojih su osuđeni za pronevjeru, a bili su zaposlenici naftne kompanije Citgo. Kompanija je u vlasništvu venezuelanske državne naftne kompanije PDVSA, ali joj se sjedište nalazi u američkom gradu Houstonu. SAD je pak oslobodio dvojicu nečaka Madurove supruge, koji su tamo osuđeni također zbog ‘narkoterorizma’.

Kako je početkom listopada objavio Wall Street Journal, Bidenova vlada odlučila je razmotriti labavljenje sankcija protiv Venezuele kako bi time američkoj naftnoj kompaniji Chevron omogućila da tamo ponovno pokrene proizvodnju nafte. Prema podacima američke agencije za energiju EIA, venezuelanska proizvodnja nafte srozala se sa oko 2,5 milijuna barela dnevno prije uvođenja sankcija na 0,8 milijuna barela 2019., a sljedeće godine na samo 300 tisuća barela dnevno. Pritom je u periodu prije sankcija

Sjedinjene Države pružale su podršku opoziciji u pokušaju puča u Venezueli, a za ‘privremenog predsjednika’ države još od 2019. smatraju vođu opozicije Juana Guaidóa

Virgilio Trujillo Arana (Foto: OrpíaAmazonas)

najveći uvoznik bio upravo SAD, koji je kupovao otprilike trećinu proizvedenog.

Evidentno je stoga da je iznenadno približavanje visokih američkih i evropskih dužnosnika Madurovom režimu motivirano željom da ponovno dobiju pristup venezuelanskoj nafti. Zbog toga su oni koji su Maduru do jučer radili o glavi učas spremni zaboraviti na nedemokratske izbore, masovna kršenja ljudskih prava, humanitarnu katastrofu, narkoterorizam i ostale zamjerke zbog kojih su tamo poticali državni udar. No kako upozoravaju klimatski aktivisti, oni su evidentno spremni zaboraviti i zašto su uopće došli u Šarm el Šeik, pa nonšalantno pripremaju teren za nove dilove s fosilnim gorivima na mjestu na kojemu bi se trebalo odlučivati o odustajanju od istih.

Zbog toga su se ovih dana mogle pročitati kritike poput onih da je Nicolás Maduro ‘jedan od najgorih klimatskih zločinaca uopće’. To je svakako pretjerana, ali ne i potpuno promašena kvalifikacija uzme li se u obzir podatak lokalne organizacije Clima 21 prema kojemu upravo Venezuela ima najbrže rastuću razinu uništavanja amazonske prašume od svih država kojima se ona prostire. Maduro i novi kolumbijski predsjednik GUSTAVO PETRO u Egiptu su, doduše, najavili osnivanje fonda za zaštitu Amazonije. No da bi se ta zaštita zaista i realizirala Maduro bi trebao zaustaviti ilegalno rudarenje zlata na amazonskim područjima koje se razmahalo do te mjere da je rezultiralo masovnom devastacijom okoliša, ubojstvima starosjedi- lačkih aktivista i epidemijom malarije.

Maduro je 2016. godine za rudarenje otvorio prostor rudarskog pojasa oko rijeke Orinoco, površine više od 100 tisuća kvadratnih kilometara koji se proteže u Amazoniju i u kojemu se nalaze velike zalihe zlata i koltana. Iako je u samoj državi Amazonas rudarenje

Ilegalno rudarenje zlata na amazonskim područjima Venezuele razmahalo se do te mjere da je rezultiralo masovnom devastacijom okoliša, ubojstvima starosjedi- lačkih aktivista i epidemijom malarije

zabranjeno već više od 30 godina, ona graniči s pojasom Orinoco pa ilegalne rudarske aktivnosti prodiru sve dublje u prašumu. Država bi prema planovima trebala proizvoditi 80 tisuća kilograma zlata godišnje do 2025., no područjem faktički vladaju kriminalne bande i oružane skupine. Među njima su i razvojačene gerilske skupine iz Kolumbije, a najbrojniji su borci ljevičarske skupine Voj- ska nacionalnog oslobođenja (ELN), koja je u dobrim odnosima s Madurovim režimom.

Mediji navode i da je zajedno s njima u ilegalno rudarenje uključeno oko 300 tisuća ljudi koji se zbog ekonomskih sankcija suočavaju sa siromaštvom i nestašicom hrane.

U posljednjih osam godina u Venezueli zabilježena su 32 ubojstva aktivista za zaštitu okoliša koji su ujedno i pripadnici autohtonih amazonskih naroda. Najrecen- tnije je ubojstvo VIRGILIJA TRUJILLA ARANE, osnivača i koordinatora starosjedi- lačke teri- torijalne garde na području bazena Orinoco. Trujillo je ubijen s tri metka u glavu, nakon čega su napadači pobjegli vozilom koje ih je čekalo u blizini. Prijetnje je prijavljivao od veljače, kada je osnovao skupinu za obranu prašume. Na ubojstvo je reagirao i Ured viso- ke povjerenice za ljudska prava Ujedinjenih naroda, zatraživši od vlade Nicolása Madura da uspostavi kontrolu nad rudarskim aktiv- nostima kako bi se one provodile u skladu s međunarodnim standardima za zaštitu okoliša i starosjedi- lačkih naroda. ■

INTERNACIONALA

Turska napada sirijske Kurde

Ankara je započela bombardiranje sjeverne Sirije, a Erdoğan najavljuje kopnenu ofenzivu. Rusija i SAD pozivaju na suzdržanost, no Turska želi uništiti kurdsku autonomiju u Siriji

TURSKA je 20. studenog započela višednevno bombardiranje ciljeva u sjevernoj Siriji i Iraku za koje tvrdi da predstavljaju baze kurdskih terorista, a predsjednik RECEP TAYYIP ERDOĞAN najavio je da bi vrlo brzo moglo doći do nove kopnene ofenzive. Trenutna vojna kampanja 'nije ograničena samo na zračnu operaciju', rekao je Erdoğan i dodao kako će o razini sile zajedno odlučiti 'nadležna tijela, ministarstvo obrane i načelnik stožera'. Ankara tvrdi da je dosad neutralizirala 254 terorista – kako naziva pripadnike Radničke partije Kurdistan (PKK), koju i Europska unija i SAD smatraju terorističkom organizacijom – i Narodnih zaštitnih postrojbi (YPG), odnosno paravojske sirijskih Kurda. Ministar obrane HULUSI AKAR rekao je da su uništene stotine bunkera, tunela i drugih vojnih ciljeva. Sirijski opservatorij za ljudska prava, organizacija smještena u Londonu, navodi bitno manje brojke te govori o nekoliko desetina ubijenih u turskim napadima, uključujući i pripadnike sirijske vojske, odnosno ASADOVOG režima. U međuvremenu su, prema izvještajima, kurdske snage raketama i minobacačima napale pogranična turska mjesta u pokrajini Gaziantep u kojima je poginulo dvoje ljudi, dok ih je više ranjeno, uključujući i osmero pripadnika snaga sigurnosti. Kao povod za operaciju *Pençe-Kilç*, odnosno 'Kandža-mač', Ankara navodi bombaški napad u Istanbulu ranije ovog mjeseca, u kojem je ubijeno šestoro ljudi. Turska za taj napad krivi PKK, što ta organizacija odbacuje.

Govoreći pred funkcionerima vladajućeg AKP-a, Erdoğan je u srijedu, 23. studenog izjavio da će Turska zauzeti gradove kao što su Tal Rifat, Manbiž i Ajn-al Arab (na kurdskom Kobane) 'koji su izvor problema'. Ankara bi time stavila pod kontrolu najveći dio pograničnog pojasa na sjeveru Sirije, većinski naseljenog Kurdima, nakon što je veliki dio tog područja već okupirala u vojnim operacijama iz 2016. (operacija 'Štit Eufrata'), 2018. ('Maslinova

grana') i 2019. godine ('Izvor mira'). Da će cilj turskog napada biti upravo Kobane, grad koji su kurdske borci 2014. obranili u epskoj šestomjesečnoj bitci protiv takozvane Islamske države (IDIL), izjavio je u intervjuu za portal Al-Monitor i zapovjednik Sirijskih demokratskih snaga (SDF) – vojnog saveza koji predvode upravo sirijski Kurdi i YPG – MAZLUM ABDI.

I Sjedinjene Države i Rusija javno su pozvale Tursku na suzdržanost, odnosno iskazale protivljenje novoj kopnenoj operaciji. Obje su države vojno prisutne u Siriji. SAD je vrlo usko surađivao sa SDF-om u borbi protiv takozvane Islamske države. Određene odnose s YPG-om održava i Moskva, kojoj nije u interesu da Ankara proširi svoju okupacijsku zonu u Siriji, a na štetu Kurda i Asadovog režima iz Damaska, kojeg su upravo Rusi održali na životu brutalnom vojnom kampanjom protiv opozicije.

'Potičemo na deeskalaciju u Siriji kako bi se zaštitili životi civila i podržao zajednički cilj – poraz IDIL-a. Protivimo se svakoj nekoordiniranoj vojnoj akciji koja narušava suverenitet Iraka', rekao je glasnogovornik State Departmenta NED PRICE. Izaslanik VLADIMIRA PUTINA za Siriju, ALEKSANDAR LAVRENTIJEV, izjavio je da je 'Rusija već mjesecima činila sve što je moguće da bi spriječila bilo kakvu veliku kopnenu operaciju' te da se nada 'da će uvjeriti turske kolege da se suzdrže od ekscesivne upotrebe sile'. Turska teško može započeti vojnu operaciju bez pristanka Rusije i SAD-a, međutim, obje se velesile bore za tursku naklonost pa je lako moguće da će žrtve opet ispasti Kurdi.

Ankara želi po svaku cijenu spriječiti preživljavanje kurdske entiteta na svojim granicama – i to već drugog, nakon što je u Iraku uspostavljena autonomija tamošnjih Kurda. U Turskoj čitavo stoljeće traje krvava represija nad tamošnjim Kurdima, kojih u toj zemlji živi više od petnaest milijuna. PKK je 1984. pod vodstvom ABDULLAHA Öcalana započela pobunu u kojoj je dosad ubijeno više od 50 tisuća ljudi. Nakon izbijanja sirijskog građanskog rata 2011. tamošnji su Kurdi, organizacijski povezani s PKK-om, sljedeće godine proglasili autonomni entitet prvo nazvan 'Rožava', a potom 'Autonomna administracija sjeverne i istočne Sirije', koji Turska nastoji uništiti. Grčki portal News247 je u povodu

posljednjih turskih akcija prozvao zapadne zemlje zbog pasivnosti: 'Cinizam i hipokrizija, dupli standardi: Turska radi isto što i Rusija u Ukrajini, samo u manjem opsegu'.

■ Jerko Bakotin

Tresao se Sinaj, rodio se fond

NAKON dva tjedna natezanja, pregovaranja, lobiranja i optuživanja UN-ov klimatski samit COP27 završen je formalnom deklaracijom koja je, kako to na COP-ovima i biva, kompromis kojim nije zadovoljan ama baš nitko. Završni dokument ponovo je u sitnim satima posljednjeg dana skupa razvodnjen do razine pisma namjere. Konkretno, lani je u Glasgowu napokon usvojena znanstvena činjenica da zagrijavanje od 2 Celzija (u odnosu na predindustrijski prosjek) nije prihvatljivo i da je cilj zapravo 1,5, a ako je moguće i manje. Budući da znanstvenici na to upozoravaju još od Pariškog sporazuma iz 2016. mnoge je iznenadio otpor nekih afričkih država da se u dokument uvrste obavezujuća obećanja, jer su upravo one najosjetljivije na klimatske promjene. Velika bitka vodila se oko plina, nafte i ugljena, najvećih izvora stakleničkih plinova u atmosferi. Prema tradiciji, Saudijska Arabija minirala je svaki pokušaj ograničavanja proizvodnje fosilnih goriva. Ohrabruje jedino zaokret u politici Indije koja se u Glasgowu protivila ograničenjima, dok je u Šarm el Šeiku bila glavni zagovornik smanjenja proizvodnje svih fosilnih goriva. U završnu deklaraciju uvrštena je, međutim, fraza da bi se trebalo poticati proizvodnju 'energije manjih emisija'. Što podrazumijeva sve od solarne energije do zemnog plina jer i plin, barem tehnički, emitira manje CO2 od nafte. Kina je mudro šutjela.

Poglavlje o prilagodbi najugroženijih područja ostalo je u slovo isto kao u Glasgowu. Trebali bismo ovo, valjalo bi ono. Novost je jedino uvrštenje tzv. *tipping pointa*, prekretnice na koju Međudržavni panel za klimatske promjene IPCC već godinama upozorava. Očekivano, najveći proizvođači fosilnih goriva protivili su se uvrštenju dokaza UN-ove institucije u UN-ov dokument. No zato se oko novca vodila vrlo gorljiva rasprava. Siromašne zemlje iz skupine G77 tražile su reformu Svjetske banke i raspodjelu fonda obećanog u Glasgowu. Zahvaljujući promjeni stava EU-a u noći prije kraja samita, nešto su i dobili. Nakon trideset godina borbe odobren je, naime, novi fond za 'gubitke i štetu'. Ali kako će se formirati, tko će ga puniti i u kojem omjeru na kraju nije definirano. S tim da je pitanje bilo se i taj mali pomak dogodio da nje bilo katastrofalne poplave u Pakistanu baš u vrijeme održavanja COP-a. Ukratko, ako je Glasgow bio mlako razočaranje, Šarm el Šeik je korak unatrag. Glavni tajnik UN-a ANTONIO GUTIERRES na kraju samita nije krio očaj. A u Egipat je doputovao ravno sa skupa najbogatijih zemalja G20 u Baliju. Avionom. Na kerozin...

■ Ana Grbac

KRATKO I JASNO

Biden ne može odustati od kandidature

Kako će izgledati naredne dvije godine mandata predsjednika Joea Bidena nakon nedavnih međuisbora na kojima su republikanci osvojili većinu u kongresu?

Nakon ovih izbora situacija u Kongresu se promijenila, ali ne onoliko koliko se očekivalo. Demokrati su osvojili Senat, dok se u Zastupničkom domu slika promijenila, onih pet-šest mandata više koje su imali demokrati sada je zamijenjeno sa sedam-osam mandata republikanaca. To će dovesti do toga da će se vodstvo u Zastupničkom domu promijeniti i da će NANCY PELOSI morati odstupiti s mjesta predsjednice tog doma. Republikanski Kongres vjerojatno će započeti s nekim inicijativama koje će prije svega biti politički simboličke, poput najavljivane istrage protiv sina predsjednika BIDENA, a gospodarskim temama će se vjerojatno manje baviti. S druge strane, sve što republikanski Zastupnički dom pokrene u smislu zakonodavne inicijative može biti zaustavljeno vetom predsjednika. Tako da se u iduće dvije godine očekuje svojevrsna blokada Zastupničkog doma jer ni predsjednik neće moći progurati svoje inicijative kada je riječ o trošenju državnog novca, niti će Zastupnički dom moći nešto napraviti bez Bidenovog potpisa na njihove zakonske prijedloge. Za razliku od Zastupničkog doma, u Senatu Biden može nastaviti s imenovanjima sudaca i državnih dužnosnika, dakle njegova kadrovska politika zasad ostaje sigurna.

Donald Trump najavio je ponovnu predsjedničku kandidaturu iako su izbori i neuspjeh njegovih odabranika pokazali da stoji slabije nego što je mislio. Pojavio se i izgledni protukandidat, guverner Floride Ron DeSantis. Koliko je Trump utjecao na ishod tih izbora i što to govori o njegovim izgledima za novi mandat?

Republikanci su se na ovim izborima suočili s posljedicama svoje politike posljednjih deset-petnaest godina, a pogotovo s politikom koju je vodio Trump, ali i posljednje dvije godine u kojima su odbijali priznati ishod demokratskih izbora. Velik broj TRUMPOVIH kandidata na ovim je izborima poražen. To pokazuje da su demokrati poruku o potrebi spašavanja izborne demokracije dosta uspješno plasirali među američkim biračima, dok je ta tema isto-

U Frankfurtu je održan prosvjed protiv turskih zračnih napada na Kurde (Foto: Hannes P. Albert/DPA)

vremeno izazvala potres u Republikanskoj stranci. Trump dakle nije više onako jak kao što je bio, a te će pukotine vjerojatno osjetiti i njegovi stranački protukandidati, uključujući i DESANTISA. On je popularan na Floridi, ali ima i staturu nacionalnog političara, pa bi s malo hrabrosti i više novca mogao postati protukandidat Trumpu. No treba reći i da se radi o mlađem i možda malo umjerenijem, ali ipak trampistu i zagovorniku nekih vrijednosti koje baš i nisu tradicionalno američke.

Joe Biden također će se vjerojatno ponovno kandidirati. Na press konferenciji nakon izbora rekao je da u iduće dvije godine neće mijenjati svoju politiku. Što se od njega može očekivati?

Biden će vjerojatno na proljeće službeno proglasiti kandidaturu ako se u međuvremenu nešto ne promijeni. On ne može sada odustatu od kandidature jer bi sljedeće dvije godine bio potpuno neučinkovit predsjednik i time izazvao sukobe u stranci. Istovremeno, demokrati nemaju jasnog protukandidata koji bi se mogao profilirati protiv Bidena. On će voditi politiku kao dosad, usmjerenu na jačanje socijalnih prava i obnovu ekonomije nakon pandemije. Za pretpostaviti je da će se inflacija smanjiti, a gospodarska situacija popraviti, pri čemu njegov mandat karakterizira i visoka zaposlenost.

Nedavno su se, prvi put kao predsjednici, susreli Biden i kineski predsjednik Si Đinping. Što bi taj susret mogao značiti za globalnu ekonomiju i geopolitiku nakon dugog perioda loših odnosa SAD-a i Kine? Mislim da je taj susret dobrodošao da smanji tenzije i raščisti neke dileme o tome što tko stvarno misli i dokle treba ići u konfliktnim situacijama, gdje su crvene linije. Iako je Trump autor ideje o američkom povlačenju iz kineskog gospodarstva i percepcije Kine kao glavnog američkog suparnika, obje su države i dalje gospodarski vrlo ovisne jedna o drugoj. Njihov susret je i svojevrsna poruka ruskom predsjedniku VLADIMIRU PUTINU da Kina nije nužno saveznik Rusije u svim situacijama i da ona ima vlastite strateške interese koji su prije svega vezani uz američko gospodarstvo i trgovinu. Sve u svemu, rekao bih da je taj susret važan i umirujući.

Republikanci su zatražili da se ubuduće provodi stroži nadzor nad slanjem pomoći Ukrajini, a jedna manja skupina i potpuni prestanak financiranja. Je li to samo retorika ili se s ovakvim Kongresom mogu očekivati promjene u vezi pomoći Ukrajini?

Mislim da je riječ o izbornim napucavanjima da bi se stekla vidljivost u javnosti. Sve dok je predsjednik države Biden, u sljedeće dvije godine neće biti promjena u vezi Ukrajine u smislu podrške i pomoći. Možda će biti većih pritisaka u vezi potrebe pokretanja pregovaračkog procesa između Rusije i Ukrajine, ali u dogledno vrijeme Amerika će ostati na istim pozicijama. Promjene u Kongresu neće ozbiljnije utjecati na odluke, tim više što su one uglavnom u domeni izvršne vlasti. Biden je vrhovni zapovjednik i izvršitelj vanjske politike i samim tim u velikoj mjeri autonoman u odlukama koje se tiču rata u Ukrajini.

■ Tena Erceg

Mapa ekstremizma

Balkanska istraživačka novinarska mreža priredila je interaktivnu mapu s podacima o 71 desno-ekstremističkoj organizaciji na Balkanu. Iz Crne Gore dolaze kritike

Najviše ekstremističkih organizacija zabilježeno je u Srbiji i BiH (Foto: Screenshot/www.far-rightmap.balkaninsight.com)

OD početka godine tim novinara Balkanske istraživačke mreže (BIRN) i drugih nezavisnih novinara radio je u šest balkanskih zemalja na prikupljanju podataka o krajnje desničarskim i ekstremističkim organizacijama. Rezultat je baza podataka, odnosno interaktivna mapa ‘Krajnje desničarski ekstremizam na Balkanu: Grupe, trendovi i politička podrška’, predstavljena polovinom novembra u Sarajevu. Mapa okuplja podatke o 71 organizaciji. Najviše ih je u BiH (21) i u Srbiji (20). Sjever-

na Makedonija ih ima 11, Kosovo osam, Crna Gora sedam, a Albanija četiri. Za svaku organizaciju navedeno je ime, broj članova, podatak o tome da li postoji zvanična registracija, u kojim državama djeluju, izvori prihoda te logo ili znakovi po kojima se raspoznaju. Tu su i podaci o ključnim članovima, eventualni sudski postupci koji se vode protiv njih ili grupe, kao i podaci o povezanosti sa drugim, sličnim grupama.

Novinarka BIRN-a, NERMINA KULOGIJA, ističe za Novosti da je u državama u kojima su prikupljeni podaci simptomatična različitost u zakonskim odredbama vezanim za simbole mržnje i desničarske organizacije

PERSONA NON CROATA

Foto: Romina Santarelli/Ministerio de Cultura de la Nación

Umrla je 94-godišnja HEBE DE BONAFINI, lijeva argentinska aktivistica za ljudska prava i suosnivačica Udruge majki s Plaze de Mayo. Udrugu su osnovale majke građana uhapšenih i nestalih tijekom vlasti vojne hunte od 1976. do 1983., kada su ubijene desetine tisuća disidenata. De Bonafini je izgubila dva sina te je s drugim majkama svakog tjedna prosvjedovala na Plazi de Mayo ispred Predsjedničke palače u Buenos Airesu. ‘Mi smo njihov glas, pogled, srce, dah. Mi pobjeđujemo smrt, draga djeco’, rekla je o svom angažmanu. Bivša potpredsjednica CRISTINA FERNÁNDEZ DE KIRCHNER nazvala je de Bonafini ‘globalnim simbolom borbe za ljudska prava, ponosom Argentine’.

■ J. B.

‘pri čemu u nekim državama one nisu ni prepoznate kao opasne po sigurnost’.

— U državama u kojima pak jesu prepoznate skoro ništa nije učinjeno po pitanju njihovog djelovanja, odnosno njihove zabrane. Pokazalo se da ideologija koju te grupe zastupaju nije problematična ukoliko kao takva nije prikazana u statutima kada je riječ o registovanim organizacijama – objašnjava ona i navodi još jedan problem, a to je da se navedene grupe, kao i pripadnici grupa smatraju huliganima čije djelovanje eventualno narušava javni red i mir. — Ali se vrlo rijetko dovodi u pitanje simbolika koja je korištena tokom narušavanja tog reda i mira – istakla je naša sagovornica.

Ta simbolika često je bliska fašističkim simbolima iz Drugog svjetskog rata, pa bismo sa pravom ovdje mogli govoriti i o neofašističkim organizacijama. Najviše ih je, kao što rekosmo, u BiH i Srbiji. Međutim, ako ih razložimo po nacionalnom ključu, od 21 organizacije u BiH čak 17 je prosrpskih, koje u sebi najčešće nose pročetnički ili proravnogorski sentiment. Zajedno sa onih 20 u Srbiji srpski nacionalni korpus daleko je najzastupljeniji na ovoj mapi. — Većina njih je zapravo prenosilac ideja onih organizacija koje dugo djeluju u Srbiji na ideologiji veličanja srpstva, zaštite srpske granice, veličanja ratnih zločinaca i negiranja ratnih zločina, ali isto tako i na širenju mržnje prema manjinama, migrantima, kao i LGBTIQ populaciji – pojasnila nam je Kulogija taj fenomen.

Neke su gašene, pa su mijenjale ime, ali je djelovanje ostalo isto. Ono što su na predstavljanju mape istakli jeste činjenica da su neke od tih organizacija financirane čak i javnim novcem. Kulogija napominje da to ipak nije čest slučaj, ali ‘ukazuje na toleranciju države spram ideologije zasnovane na mržnji, te neselektivnost u smislu izbora onih grupa kojima će se novac dodijeliti’. Neke od njih su postale i parlamentarne stranke, poput Zavetnika u Srbiji, lideri nekih od njih imali su i visokih političkih snova, pa su se kandidovali i za parlament i predsjednika. Hrvatska u ovoj mapi nije obuhvaćena jer je članica EU-a, iako je ‘vidljiva međunarodna povezanost organizacija i grupa sa zemljama u regionu, posebno govoreći o Srbiji i Hrvatskoj, uzimajući u obzir etničke skupine u BiH’ – kazala je naša sugovornica.

— Prenos narativa i djelovanja desničarskih i neofašističkih organizacija i grupa svakako je vidljiv, posebno kroz sličnost simbola koji se koriste. Razlika u grupama u odnosu na to da li se ugledaju na Hrvatsku ili Srbiju odnosi se na to koje ratne zločince veličaju i koliko su okrenuti ustaškoj, odnosno četničkoj ideologiji. Mimo toga, simbolika koju ove grupe koriste i narativ su skoro identični – istaknula je.

Mapa će biti živa i podložna je promjenama, ističu to u BIRN-u. Stoga će biti zanimljivo vidjeti kakav će odnos biti prema kritikama iz Crne Gore. Prema toj mapi u Crnoj Gori djeluje sedam organizacija koje su označene kao ekstremističke, a kao sporne navode se Bogougodnice te Komite i patriote Crne Gore. Bogougodnice čine četiri žene (aktivistice i novinarke) i uglavnom su poznate po parodijskim performansima kojima su skretale pažnju na neravnopravnost žena, kao i na ulogu SPC-a. One su najavile tužbe protiv BIRN-a, a izvršni direktor BIRN-a DENIS DŽIDIĆ najavio je nezavisnu procjenu da vide da li je došlo do grešaka. U međuvremenu, mapa ostaje kakva je i bila. Autorka izvještaja za Crnu Goru, novinarka ‘Vijesti’, JELENA JOVANOVIĆ, do zaključenja ovog teksta nije se oglasila ovim povodom.

■ Dejan Kožul

Britanija između rase i klase

U suradnji s Pluto Pressom, Novosti donose ulomak iz knjige 'Istina o rasi: povratak antirasizma' ('Race to the Bottom: Reclaiming antiracism') Azfara Shafija i Ilyasa Nagdeea, koju je ugledni izdavač objavio ove godine. Sa Shafijem, aktivistom i istraživačem, nedavno smo objavili intervju pod naslovom 'Britanija je visoko rasiziran sustav'

Štrajkaši u Grunwicku
(Foto: women.org)

NAKON što su dugo bili potisnuti u slijepe pjege poslijeratnog britanskog uređenja, sve militantniji crni i tamnopusi pripadnici radničke klase postali su politička sila u Britaniji tek nakon borbi s kraja 1960-ih. Istovremeno su se suočili s radikaliziranom rasnom podjelom rada koja je strukturirala industriju na temelju njihove eksploatacije, kao i s brutalnim ponašanjem policije koja je strukturirala društveni život i nastojala ugušiti sve oblike udruživanja i kulturnog otpora. Mnoge, ali nipošto ne sve, skupine i istaknuti pojedinci koji su se pojavili u vrijeme pokreta Black Power zalagali su se za neki oblik socijalizma – od marksizma i lenjinizma organizacija kao što je Black Unity and Freedom Party (Stranka crnačkog jedinstva i slobode), preko prirodnijeg, povremeno neodlučnog socijalizma AMBALAVANERA SIVANANDANE iz Instituta za rasne odnose, sve do libertarijanskog socijalizma kakav je zagovarala grupa Race Today Collective. Unatoč tome, imali su problematičan odnos s britanskom 'bijelom ljevicom' koju su optuživali da je slijeпа za domaći rasizam i ksenofobiju, kao i za to da je u velikoj mjeri odustala od otpora prema britanskom imperijalizmu. Ta je ljevica desetljećima zagovarala 'radikalnu' viziju Britanije koja je, čini se, bila potpuno neokrznuta crnačkim pitanjem. Reakcija na to bila je ta da se većina skupina u pokretu Black Power samoorganizirala i pronašla snagu u vlastitim redovima – u zastupničkim klubovima i udrugama Afrikanaca, imigranata s Kariba ili iz Azije – radije nego unutar 'bjelačkih' institucija kao što su laburisti. Organizirajući se u radničkim odborima, sindikatima, udrugama, zagovaračkim skupinama i drugim, manje formalnim organizacijama, ušli su u otvoreni sukob s primarnim institucijama koje su reproducirale rasizam u Britaniji – političarima, privatnim profiterima i policijom – ali i sa sekundarnim institucijama koje su ga podržavale. A one su uključivale školski i zdravstveni sustav, medije i bjelački radnički pokret s obzirom na duboko ukorijenjeni šovinizam i ulogu čuvara politike kompromisa s laburistima. To je razdoblje potvrdilo u kojoj je mjeri antirasizam presudan za organiziranje radnika, odnosno u kojoj su mjeri radničke organizacije odlučujuće za antirasistički pokret, pokazavši istodobno i koliko je neodlučni paternalizam državnih institucija kao što su Odbori za odnose s lokalnom zajednicom (Community Relations Committee) i Odbori za međurasne odnose (Race Relations Board) sve manje relevantan. Prekretnica u štrajku u tvornici čarapa Mansfield u Loughboroughu 1972. nedvojbeno je potvrdila tu poruku. Štrajk mahom azijskih radnica i radnika proveden je unatoč rasizmu i reakcionarnim manevrima lokalnog sindikata čije su urede štrajkaši morali okupirati prije nego što je štrajk proglašen službenim. A morali su se boriti i protiv uplitanja Odbora za odnose s lokalnom zajednicom i Odbora za međurasne odnose čije je djelovanje opisano kao 'pokušaj traženja novih oblika suživota u posredovanju između sredstava za proizvodnju i proizvodnje, kao i prikazivanju liberalnog lica vodstva'.

Štrajk je prisilio vladin Odjel za zapošljavanje na intervenciju, a uvjerljiva kampanja ohrabrila je pokrete crnačkih i azijskih radnika u nastajanju koji su se okrenuli podršci u lokalnim zajednicama, umjesto da se oslanjaju o sindikalnu mašineriju, što je bila strategija koju su upotrijebili i kasnije, prilikom štrajka u tvornici pisaćih strojeva International 1974.

Letak revolucionarnog Crnačkog radničkog pokreta (Black Workers Movement)

‘Dvanaestorica iz Bradforda’
nakon oslobađajuće
presude (Foto: tandana.org)

s konferencije o radničkom pokretu i rasizmu, koju je organizirao štrajkaški odbor, jasno je definirao pouke naučene iz primjera kao što štrajk u Mansfieldu. Među njima su bile i sljedeće točke: 1) Mobiliziranje snage čitave crnačke klase u zajednici i u tvornici; 2) Zahtjev za izravnim dijalogom s bijelim radnicima i traženje njihove podrške u našoj borbi (kao što mi nudimo svoju) u njihovim klasnim interesima. Ali i odbijanje rasne netrpeljivosti ako odbiju i 3) Internacionalizacija borbe, gdje god je to moguće.

Snaga crnačkih, azijskih i migrantskih štrajkova tokom tog desetljeća isticala se pred slabošću društva koje je polako tonulo u krizu. Ona je natjerala bijele sindikaliste da preispitaju kratkovidnost svoje ratobornosti, kao i zamke ignoriranja onih na čijoj se eksploataciji temelji čitava ekonomija. To je, s druge strane, natjeralo i neke sindikate da preispitaju svoje političke veze s laburistima, s obzirom na to da su one pomogle održavanju te hijerarhije moći. To ih je s vremenom moglo dovesti do propitivanja vlastite uloge u britanskom društvu, odnosno toga trebaju li nastaviti s ulogom čuvara rasističkog društvenog ugovora ili će djelovati kao suborci u njegovom rušenju?

1981. i put prema antirasizmu odozgo

Do lipnja 1981. zagađenje iz čuvenih bradforskih tvornica tekstila prestalo je trovalo zrak kao prije. Točnije rečeno, u to vrijeme zamijenila ju je atmosfera straha kojom je bio zatrovan gradski zrak, tjeskoba je prožimala ljetne noći. U ranim danima prve vlade MARGARET THATCHER, crne i tamnolute zajednice bile su izložene nekontroliranom rasističkom nasilju, diljem zemlje ulične snage ekstremne desnice često su ih brutalno napadale. Kad god bi fašisti napali, crnačke, karipske i azijske zajednice zadobile bi dvostruke rane: prve bi im nanijeli rasisti, a druge hladna indiferentnost policije. Kada su čuli glasine da je Bradford sljedeća meta napada u ljeto 1981. neki mladi članovi organizacije United Black Youth League (Ujedinjena liga mladih crnaca) – radikalne skupine koja se odvojila od Bradford Asian Youth Movementa (Bradfordski pokret mladih Azijaca) – umjesto da se obrate nezainteresiranim vlastima, odlučili su se aktivnije braniti. U duhu onodobne taktike, punili su boce od mlijeka benzinom i čepili ih krpom, kako bi odbili napad skinheada, ako do njega zaista i dođe. No do napada nije došlo i boce su ostale neupotrijebljene, a svih 12

Azijaca i nakratko jedna Azijka su uhapšeni. Protiv njih je podignuta optužnica zbog proizvodnje eksploziva prema Zakonu o eksplozivnim materijalima iz 1881. i zavjere za proizvodnju eksploziva prema novom Kaznenom zakonu iz 1977.

Suđenje ‘dvanaestorici iz Bradforda’ postalo je iz pravne perspektive prekretnica u aktivističkom zagovaranja, a kampanja za njihovo oslobađanje mobilizirala je cijelu državu, pa i dio svijeta, od Gvajane, Šri Lanke i Kanade do Irske. Budući da se suđenje protegnulo na sljedeću godinu organizirane su masovne demonstracije, a stotine demonstranata na barikadama u vrijeme ročišta izvikivale su moćan slogan: ‘Samoobrana nije zločin!’ U ljeto 1982. ‘dvanaestorica iz Bradforda’ išetala su iz Bradfordskog kraljevskog suda kao slobodni ljudi.

Gotovo 15 godina kasnije, MARSHA SINGH, nekadašnji predsjednik Pokreta mladih Azijaca iz kojeg je nastala Ujedinjena liga mladih crnaca, uletio je zahvaljujući volji birača u zastupnički dom britanskog parlamenta, i to kao novoizabrani predstavnik laburista za zapadni Bradford. Iako je uspio izbjeći moralne dubioze u koje su njegovi stranački kolege iz Novih laburista potonuli, načelno je podržao njihov program i za razliku od gorljivih kolega koji su sudjelovali u donošenju zakona propustio se suprotstaviti dijelu agende. Kao zastupnik je, naime, glasao za represivne ‘protuterorističke’ zakone laburističke vlade koji bi, da su bili na snazi 15 go-

Suđenje ‘dvanaestorici iz Bradforda’ postalo je iz pravne perspektive prekretnica u aktivističkom zagovaranju, a kampanja za njihovo oslobađanje mobilizirala je cijelu državu, pa i dio svijeta, od Gvajane, Šri Lanke i Kanade do Irske

dina ranije, njegovim bivšim drugovima na suđenju gotovo sigurno donijeli daleko crnju sudbinu. A kada je Bradford dvadesetak godina kasnije ponovno planuo – nakon što je azijski mladić reagirao na rasistički napad i provokacije – pitanje samoobrane Singha više nije zanimalo. Umjesto toga, krivnju za nered u Bradfordu svalio je na mlade, a incident je prozvao ‘običnim kriminalom’ i čak se zalagao za upotrebu vodenih topova u gušenju prosvjeda.

Na putu prema 1981.

Iako ih u svom nastupnom govoru u parlamentu nije ni spomenuo, Marsha Singh svoj ulazak u zastupnički dom itekako duguje aktivistima poput ‘dvanaestorice iz Bradforda’. Godina 1981. omogućila je Singhov ulazak u Westminster, odnosno omogućile su ga strategije obuzdavanja i udruživanja koje su nastale nakon povijesnih događaja te godine. Put do 1981. utaban je borbama koje su utkane u povijest zemlje: spomenutim štrajkovima u tvornici čarapa Mansifeld 1972 i onim u tvornici pisacih strojeva International 1974, kao i neredima na karnevalu u Notting Hillu 1976., štrajkom u Grunwicu 1976 – 1978., okršajem u Lewishamu 1977. i pobunom u bristolskom predgrađu St. Paul 1980. koja je nagovijestila ono što dolazi.

Antirasizam tih borbi organizirao se na dva fronta, radničkom i društvenom, ali kako su se borbe radikalizirale, postale su izravan izazov dotrajalom društvenom poretku. Točnije rečeno, otkrile su u kojoj je mjeri poslijeratna politika bila nesposobna prihvatiti i uključiti crnu i azijsku radničku klasu prema kriterijima koji su vrijedili za njihove bijele kolege, a te borbe gađale su ravno u srce političke krize u koju je Britanija tonula.

Nešto je moralo puknuti

Upravo zato onodobnu antirasističku borbu pamtim i danas: zbog same činjenice da to nisu bili izdvojeni incidenti, nego odlučujući trenuci za britansku ljevicu, ali i zbog generalne probe ‘nove desnice’ u vrijeme kada se stari društveni poredak počeo raspadati. Štrajk u Grunwicu, u tvornici za razvijanje fotografija na sjeverozapadu Londona, čuven po tome što su ga predvodile radnice iz južne Azije, posebno je upečatljiv primjer. U gotovo pune dvije godine štrajk je od lokalnog spora oko digniteta i rasizma na radnom mjestu izrastao u bitku na nacionalnoj razini. Osim što je dobio podršku sindikata iz cijele države, isprovocirao je i obračune u parlamentu između vladajućih laburista i nove predvodnice opozicije: Margaret Thatcher. U isto vrijeme libertarijanska ekstremno desna National Association for Freedom (Nacionalno udruženje za slobodu) služila je kao napadačko krilo tačerizma u vrijeme štrajka i osiguravala je političku podršku vlasnicima tvornice u Grunwicu tako što je organizirala pravne napade na sindikate u njihovo ime. Unatoč tome što je završio porazom štrajkaša, Grunwick je zaslužen ušao u povijesni imaginarij Britanije, premda se o njemu katkada govori kao o običnom sindikalnom slučaju koji je lišen rasnih i rodnih dimenzija. Kao i ostala revolucionarna događanja u tom desetljeću, Grunwick nije bio samo politička novina – i ne može ga se reducirati, kao što je često bio slučaj, na ‘štrajkašice u sarijima’, ni na elokventnu vođu štrajka JAYABEN DESAI – nego dio dugog procesa borbe za ulice, tvornice i, bez imalo sumnje, dušu same Britanije. Različiti protagonisti i kodačici okupljeni

Sindikalne snage okupljene u Grunwicu slomljene su u ratu koji je protiv radničkog pokreta vodila Margaret Thatcher, a kulminirao je 1985. gušenjem štrajka rudara koji su svojedobno nesebično podržali drugove iz Grunwicka

tijekom štrajka u Grunwicu naći će se u ključnim ulogama tijekom dugogodišnjeg vladanja Konzervativne stranke Britanijom nakon 1979. Tumačenje Grunwicka kao narušavanja javnog reda i mira utrlo je put intenziviranju politike zakona i reda na kojoj se temeljio tačerizam, dok su ‘leteći štrajkaši’ viđeni na demonstracijama stavljeni izvan zakona donošenjem Zakona o radu 1980.

Special Patrol Group (Specijalna patrolna jedinica), nemilosrdan odred metropolitanske policije poznat i pod nadimkom Spycops, u Grunwicu je prvi put u svojoj povijesti poslan na štrajkaše, a imat će centralnu ulogu u gušenju ‘nereda’ 1981., kao i LESLIE SCARMAN, sudac na Visokom sudu i autor izvještaja kojim je pokušao zataškati nered u Brixtonu, a vodio je i istragu o Grunwicu kojom se neuspješno pokušavalo pomiriti sukobljene strane. Sindikalne snage okupljene u Grunwicu slomljene su u ratu koji je protiv radničkog pokreta vodila Margaret Thatcher, a kulminirao je 1985. gušenjem štrajka rudara koji su svojedobno nesebično podržali drugove iz Grunwicka. Zagriženi zagovornici privatnog poduzetništva koji su pružali političko zaleđe šefovima u Grunwicu, dočekat će svoje kraljevstvo u programu Margaret Thatcher, dok će militantni antirasizam koji je doživio svoj vrhunac u Grunwicu, u 1980-ima biti kanaliziran i profesionaliziran. No ni nakon pobjede konzervativaca na izborima 1979. put oporavka britanske ekstremne desnice nije bio zagarantiran, a vlada je bila itekako svjesna te činjenice. Britansko Ministarstvo unutarnjih poslova 1981. izradilo je tajni Izvještaj o potencijalu za javne nered, koji je analizirao potencijalne prijetnje i moguća žarišta nereda za tu godinu.

U pozadini tvorničkih sukoba, mobilizacije protiv nuklearnog oružja, pobune u St. Paulu 1980., aktivnosti ohrabrene ekstremne desnice, kao i nasilja škotskih i velških nacionalista, autori su Izvještaj zaključili upozorenjem kako je ‘nasilje u zajednicama etničkih manjina vrlo vjerojatno’. Nažalost po ministarstvo, postali su školski primjer lošeg tajminga: izvještaj je objavljen dva tjedna nakon što se legendarni ustanak protiv policije u Brixtonu u travnju 1981. već dogodio. ■

** Azfar Shafi je britanski aktivist i istraživač u čijem su fokusu rad policije, tzv. borba protiv terorizma i imperijalizam. Slične teme obrađuje i Ilyas Nagdee, aktivist i autor koji je pisao za Independent, Guardian i HuffPost.*

Maršal na čekanju

Izvjesno je da će Tito dobiti neku lokaciju u gradu jer to zaslužuje kao vođa antifašističkog pokreta, ali i zbog svojih zasluga u poslijeratnom razvoju grada, kaže Rada Borić. Uz Tita, u zagrebački Fond imena uvršteni su i Vladan Desnica, Borivoj Dovniković Bordo i Madina Hussiny

NEDAVNA sjednica Odbora za imenovanje naselja, ulica i trgova Skupštine grada Zagreba donijela je pozitivne pomake s obzirom na uvrštavanje pojedinih imena i pojmova u Fond imena, što je prvi korak da neki trg, ulica ili park jednom budu po njima nazvani. S druge strane, to je dalo povoda za pojedine reakcije, bolje rečeno otvorilo je vječnu diskusiju o ustašama i partizanima, prije svega o jednom od njih – maršalu TITU, koji je uvršten u Fond imena.

O prijedlozima o preimenovanju, između ostalog i o vraćanju imena Trga maršala Tita, odnosno inicijativi za upis u Fond koju su u maju pokrenuli gradski SDP i njegov tadašnji predsjednik VIKTOR GOTOVAC, nije se raspravljalo. Uostalom, kao ni o prijedlogu da dio Trga hrvatskih velikana dobije ime po velikankama. A jednoglasno su odbijeni prijedlozi saborske zastupnice KAROLINE VIDOVIĆ KRIŠTO o ukidanju Masarykove i Đorđićeve ulice, kao i Ulice 29. X. 1918. Jednako je bilo i u slučaju inicijative SDP-ovog zastupnika DOMAGOJA HAJDUKOVIĆA koji je tražio da se dio Bosanske ulice u kojem se nalazi ambasada Rusije nazove Ulica ruske agresije na Ukrajinu. U svakom slučaju, vraćanje imena Trgu maršala Tita neće biti tako brzo kao njegovo uklanjanje 2017., kada je na prijedlog tadašnjeg gradonačelnika MILANA BANDIĆA skupštinska većina usvojila odluku o promjeni imena, da bi je potom proveo ZLATKO HASANBEGOVIĆ, idejni začetnik micanja Tita i tadašnji predsjednik Odbora za imenovanja ulica kome je to za pravo bio jedini politički program.

Kako nam je rekla sadašnja predsjednica Odbora RADA BORIĆ, Zagreb u ovom trenutku ima tema koje su životnije za njegove sugrađane i sugrađanke, od obnove nakon potresa do rješavanja komunalnih problema, kao i borbe protiv siromaštva.

— Ali od svoje antifašističke pozicije ne odustajemo. Uostalom, mi smo na čelu s gradonačelnikom TOMISLAVOM TOMAŠEVIĆEM bili tamo gdje treba biti – u Jasenovcu, na Dotršćini, na Trnjanskim kresovima i na koncertu povodom Dana antifašističke borbe koji je prvi put proslavljen u centru grada – istaknula je.

Sredinom prošle decenije Borić je bila vrlo aktivna u borbi za opstanak naziva Trga maršala Tita, a podsjeća da je platforma Možemo! tada tražila referendum o promjeni imena, što unatoč obećanju nije provedeno.

— Ne želimo voditi politiku kao naši prethodnici i ne mislimo ulice preimenovati nekim aktom koji ne bi odražavao volju građana. Uostalom, kada se neka ulica ili trg preimenuju, to je velik trošak i za njihove stanare jer moraju mijenjati dokumente, a još veći za sva poduzeća i institucije. A ako bismo bez objašnjavanja tko je i što je Tito

bio proveli referendum za koji se pojedinci zalažu, pitanje je kakvi bi bili njegovi rezultati jer mlade generacije malo znaju o njemu – kaže Rada Borić.

Uostalom, odluka Odbora nije konačna. Da su se i izjasnili o vraćanju imena, tu bi odluku trebala potvrditi Skupština grada, u kojoj Možemo! i ono što je ostalo od SDP-a imaju tanku većinu, čak i uz podršku srpskog vijećnika NIKOLE VUKOBRATOVIĆA. — Izvjesno je da će Tito dobiti neku lokaciju u gradu jer to zaslužuje kao vođa antifašističkog pokreta, ali i zbog svojih zasluga u poslijeratnom razvoju grada. Mi ni u predizbornoj kampanji nismo obećali da ćemo Titovo ime odmah vratiti – dodaje Borić.

Druga, stvarno sporna točka su ulice koje nose imena ustaških rukovodilaca i pobornika ustaškog režima – ukupno ih je 11, od kojih su četiri u naselju Ivanja Reka, a ostale strateški raspoređene po Zagrebu, uz još jednu spomen-ploču posvećenu predratnom nacionalistu STJEPANU JAVORU. Istina, među njima nema MILE BUDAKA, ali ima vrhbosanskog nadbiskupa IVANA ŠARIĆA koji je do kraja Drugog svjetskog rata podržavao NDH, IVANA ORŠANIĆA, državnog tajnika za promidžbu u NDH i zapovjednika Ustaške mladeži, VLADIMIRA JURČIĆA koji je pisao hvalospjeve ustaškim 'junacima', MARKA

HRANILOVIĆA i MATIJE SOLDINA, pripadnika pravaške mladeži i atentatora koji su obješeni 1931., te više pjesnika i suradnika u ustaškoj štampi. Na ta imena početkom godine upozorili su Svjetski židovski kongres (SZK) i nevladina organizacija Documenta, a ovih dana i predsjednik Saveza antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske FRANJO HABULIN, podsjetivši da osim ulica i sokaka VLADIMIRA NAZORA, AUGUSTA CESARCA, BOŽIDARA ADŽIJE i VELIMIRA ŠKORPIKA uz šetnicu na južnom savskom nasipu imena 8. svibnja, u Zagrebu nema značajnijih ulica vezanih za NOB.

‘Davanje počasti ustaškim dužnosnicima može se shvatiti kao glorifikacija zločinačkog pokreta, nepriznavanje patnje svih stradalih u ustaškom teroru kao i osporavanje zločina nad Židovima, Srbima, Romima te političkim neistomišljenicima u vrijeme Drugog svjetskog rata’, piše u prijedlogu za preimenovanje koji su sastavili SZK i Documenta, uz napomenu da se ta imena kose i s Ustavom RH.

— Odluke o aktualnim preimenovanjima donesene su 1993. u paketu i sramotno je da dosad nisu promijenjene. Zato tražimo

Zagreb je 2017. ostao bez
Trga maršala Tita (Foto:
Patrik Macek/PIXSELL)

način da imena tih ulica zamijenimo, po mogućnosti u paketu i da tako pokažemo stav o tom mračnom razdoblju hrvatske povijesti – ističe Rada Borić.

Dodajmo da je u Fond imena uvršteno i ono afganistanske djevojčice MADINE HUSSINY koja je krivnjom hrvatske policije poginula pod naletom vlaka. Kako stvari stoje, po maloj Madini trebalo bi biti nazvano dječje igralište u parku Ribnjak.

Zagrebački VSNM je predložio da VLADAN DESNICA kao jedan od najznačajnijih pisaca u Hrvatskoj prošlog vijeka dobije jednu od zasad neimenovanih ulica u Španskom. Odbor o tome nije odlučivao, ali je izglasao da se Desnica uvrsti u Fond imena. Vrijeme će pokazati hoće li zaista dobiti ulicu, kao i BORIVOJ DOVNIKOVIĆ BORDO, velikan animiranog filma, jedan od najpriznatijih svjetskih karikaturista i dugogodišnji suradnik Novosti, čije je ime ubrzo nakon njegove smrti u taj Fond predložio Zagreb film. U Fondu su i grad Mariupolj, koji je ušao na prijedlog Ukrajinske zajednice Zagreba i manjinskog predstavnika VIKTORA FILIME, kao i VESNA BOSANAC, ravnateljica vukovarske bolnice 1991. koju je predložio Klub gradskih vijećnika Mosta. Treba se nadati da neki od prijedloga neće čekati onoliko koliko čeka izumitelj tiskarskog stroja JOHANNES GUTENBERG, čije je ime u Fondu još od 1968. godine. Dodajmo tome i najavu FRANJE HABULINA da će SABA RH ubrzo podnijeti novi prijedlog za vraćanje imena Trgu maršala Tita.

— U 25 gradova u državama širom svijeta ljudi šeću ulicama i trgovima koji nose ime Josipa Broza Tita ili maršala Tita. Uvjeran sam da su oni koji su imenovali te ulice jako dobro znali što rade i čije ime te ulice nose. Zagreb je za svoje žrtve od Tita dobio Orden narodnog heroja i naziv Grad Heroj. Nijedna gradska uprava nije se odrekla ordena, ali se grad odrekao čovjeka koji je taj orden uručio i čije se ime ne može odmaknuti od antifašizma. Tito i antifašizam su nedjeljivi – kazao je Habulin.

Za kraj podsjećamo da ustaše ne dobivaju ulice samo u Zagrebu, nego i u Beogradu. Naime, tamošnje su gradske vlasti 2019. odlučile da Ulica Stevana (Stjepana) Filipovića postane Ulica Emila Perške, zvijezde jugoslavenskog nogometa, koji je 1920-ih odigrao 14 utakmica za reprezentaciju Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Tek kada je odluka donesena ustanovilo se da je Perška, Slovak po nacionalnosti, bio deklarirani pristalica ustaškog pokreta i da je od formiranja NDH pa do kraja rata radio u ustaškoj policiji. Njegova sudbina nakon rata nije poznata, ali se pretpostavlja da je poginuo u borbi s partizanima prilikom oslobođanja Zagreba. Nakon tog otkrića odlučeno je da ta ulica postane Taraiška. ■

MAKSIMIR
I MIROGOJ

Maradonin stek

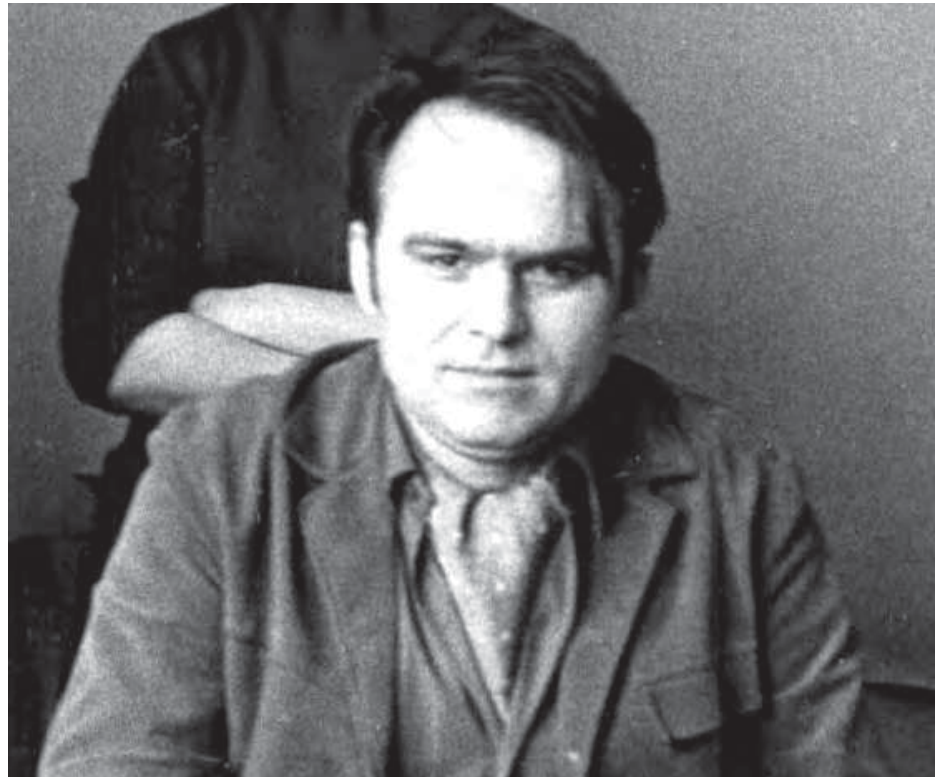

PIŠE Sinan Gudžević

Maradona se već dve godine dobro hrani, počinje Brana, u tome je sva stvar. Dobro, ako ne baš sva, ali glavni-na stvari. Ako nije glavni-na, onda je sporednina, ali presudna sporednina. Burazeru, Maradona je svu glad iz svoje rodne udžerice nadoknadio najboljim i ranije neokušanim stekovima i biftecima. I to, osim sitosti, daje važnije rezultate

BIO je juni mjesec i toga se juna u Meksiku po drugi put igralo svjetsko prvenstvo u fudbalu. A u Beogradu se u junsko popodne u kafani Pod lipom društvo od desetak pjesnika, novinara i glumaca zabavilo ukletošću Meksika za Jugoslaviju. Već drugi put Jugoslavije nema u Meksiku, ovoga puta je prošla gore nego prije šesnaest godina. Nije bila ni treća u kvalifikacionoj grupi, a usred Beograda je poražena od istočne Njemačke. Sve je to bilo već ožaljeno i bilo je bajato, ali je poslužilo kao uvod BRANI PETROVIĆU za inovativno izlaganje o MARADONI, koji je dva dana ranije dao dva gola Engleskoj, jedan rukom, drugi nogom. Time je razgovor skrenut sa bolne eliminacije Brazila od Francuske.

Maradona se već dve godine dobro hrani, počinje Brana, u tome je sva stvar. Dobro, ako ne baš sva, ali glavni-na stvari. Ako nije glavni-na, onda je sporednina, ali presudna sporednina. Burazeru, Maradona je svu glad iz svoje rodne udžerice nadoknadio najboljim i ranije neokušanim stekovima i biftecima. I to, osim sitosti, daje važnije rezultate. Jeste, momak je obdaren, o još kako obdaren, višestruko i višestrano, on bi loptom mogao napisati deset soneta sa muškom i ženskom rimom, i sonet sa repom naravski, mogao bi, samo da hoće. Ušao bi u argentinsku književnost, bio bi u lektiri, razumeš. Ali on neće, vuče ga lopta, vuče ga igra. Njemu je sve loptasto, i školski pribor i udžbenici, sve on to udara nogama i ne da da padne na zemlju. Lopta je, burazeru, čudo veće od šaha. Argentinski genetičari, agronomi i veterinari, da samo njih pomenem, stvorili su pre dve godine, samo za njega i njegovo loptačko društvo, posebno govedo čijim će se mesom hraniti dok igraju, a cilj im je da budu prvaci sveta. To govedo, to vanserijsko novo goveče stvorili su ti istraživači ukrštanjem, koristeći inovacije i svoje i inostrane, koristeći sva sovjetska i američka dostignuća u zoologiji, melioraciji, irigaciji. Stvorili su samo to govedo, to je važno da se napomene, nisu stvarali i hranu za njega jer su znali da ono ima najbolju hranu, ima travu gaučoskih pampa. A bolje hrane za govedo od te trave nema, ništa prerija, ništa savana, ništa švajcarski pašnjaci za kravu Milku. Argentinska govedina ionako nije bila za šalu, o junetini i teletini ni zboriti nećemo. To novo govedo su argentinski naučnici počeli stvarati još za ono prvenstvo koje je bilo kod njih, ali je stvaranje bilo naprasno prekinuto, jer su tada KEMPES i PASSARELLA dobivali specijalne sokove od državnih službi, iz Videlinog sokovnika, i ti su se sokovi pokazali jako moćni, te se rad na proizvodnji super biftek govečeta obustavio. Maradonu za to prvenstvo nisu ni uzeli, MENOTTI je rekao da nije jak. Onda je došlo prvenstvo u Španiji. Tu su gaučosi počeli dobro, ali su ispalili brzo, Maradona je bio nervozan, njegova hrana je bila dobra za mišićnu masu, ali nije bila dobra za živce. Osim toga, pokazalo se da Videlini sokovi više nemaju ono dejstvo iz Argentine. I onda su se instituti latili ostavljenog posla. Novo goveče je bilo stvoreno ukrštanjem najboljih volova, krava, gaučoskih hromozoma, aminokiselina, elemenata i jedinjenja. Prvo meso je bilo ponuđeno deci iz favela, i pokazalo se brzo: malci su rasli skladno, razvijali se, dobijali na brzini. Ali to nije sve. Novo govedo je bilo novo i po nečemu što ima samo u bajkama, nema toga u basnama. Junac ili bik pase, gaučo mesar mu pride, veže ga za drvo, i specijalnim sečivom

Brana Petrović (1937 – 2002)
sedamdesetih godina

mu, ama skoro bezbolno, skine biftek mesa iznad zadnje slabine. Bik malo rikne, ali za sedam dana je njegova rana zamladila, a već za pola godine onde ima mesa za novi biftek. Pre nego što su Maradona i društvo dobili novu hranu, hrana je morala proći još dve probe. A onda je, burazeru, specijalnim avionom Maradoni u Španiju dostavljena pošiljka bifteka i antrakota i stekova, on je bio tada u Barseloni, a svakome je poznato da mu u Kataloniji nije sve bilo po volji, nasrtaji grubijana, povrede, česte. A onaj Baskijac ga je razneo, namerno, pred 120.000 gledalaca usred Barselone, smrskao mu sve što se moglo smrskati. Španija je to, Baskija, Katalonija, razumeš, a on je i inače imao pizmu na Španiju, u Španiji je isključen, i to na utakmici svetskog prvenstva. I to protiv Brazila. On koji je rekao da ima dva sna: jedan da zaigra na svetskom prvenstvu, a drugi da ga osvoji. On koji, kažem ti, loptom piše, slika i peva. On koji je rekao da bi, ako bi mu na svadbi, a on u svečanom belom odelu, odnekud doletela blatnjava lopta, on bi nju odmah primio na prsa!

ČIM je prešao na redovne obroke nove govedine, junetine i teletine, oporavljao se brže od povrede koju mu je zadao Baskijac, u četiri meseca se oporavio, a potom su mu se prorodile, a rasudna moć i rečitost dobile veliki prirast. To se vidi po tome što je nakon dve godine maltretiranja odlučio da napusti Španiju i ode u Italiju. I to, gde, u Napulj. Napulj mi baš i ne smatramo najboljom Italijom, za to imamo i mi svedočenja LJUBOMIRA NENADOVIĆA, ali je Maradona od Napulja načinio najbolju Italiju, Napulj je postao nebo zemlje Italije. Vidimo kako je odigrao, s njime će Napoli biti prvak Italije, ako neće s njime, neće nikad ni sa kime. Ali pre toga mora biti prvak sveta. Njegova pravilna, optimalna ishrana stek, biftek i čurasko od novog, obnovljivog govečeta i naravno njegova dečačka zaigranost čine da biva ono što nije nikad u Napulju bivalo. Stadion stalno pun, on igra kao omamljen, srećan on, a sreća obliva ceo Napulj. Burazeru, onaj gol prekjuče Englezima, onaj prvi pokazao je šta čini pravilna ishrana. Ništa čevapi, duveći, ćulbastije, pljeskavice, muć-

kalice, samo stekovi od obnovljivog goveđeg stegna. Pola ljudi kaže da je to bio gol rukom, ali danas smo svi stručnjaci za golove rukom. Evo, CIGA MILENKOVIĆ kaže da je gol čist, gledao utakmicu sa brigadirima u Ušću na Ibru, ACA SEKULIĆ isto kaže gol čist, gledao u Kameničkoj ulici, MOŠA PIJADE bi rekao, gol je takav kakav je, ali ga mi priznajemo zbog Engleza. Burazeru, nemoj smetnuti s uma šta je Maradona rekao kad je dolazio u Napoli: želim da budem idol dečacima Napulja, jer su oni ono što sam ja bio u Buenos Airesu. Čekaj, naravno Maldivski rat, ali u mojoj dokumentaciji ima Maradonina izjava od pre dve godine, odmah po dolasku u Napulj: 'Znate šta, ja engleski fudbal ne volim. Jer ja volim da treniram samo popodne!' E popodne im je dao gol. Burazeru, visoka inteligencija, pravilna ishrana, nutricionizam argentinski je poslao Engleze da se gorde po Albionu. Maradona, pisac i govornik loptom, rekao je još: 'Ljudi, ja engleski ne znam, a i da ga znam, ja ga govorio ne bih!' Onaj drugi gol Englezima je prekjuče trebalo poništiti, a ne prvi. Jer je pokazao da je Maradona neuhvatljiv na zemlji. A to Englezi ne podnose. Neuhvatljiv im je najpre bio u vazduhu, on, najniži čovek na terenu, a sad još i na zemlji neuhvatljiv. Juri ga ceo bataljon Engleza, a momak im beži i to još gura loptu ispred sebe. I to je gura nogama. Ako mu je išta trebalo poništiti, onda je trebalo to. E taj gol bi morao biti putokaz Napolitancima kako da ovladaju strpljivošću: čekajte da budem prvak sveta, pa ću onda biti prvak Italije. Jer je drugo teže od prvoga. Jer se utakmice u Italiji više nego igde drugde odlučuju za stolom, pre igranja. Razumeš. On je sa ta dva gola pokazao da je zreo da bude šampion sveta. Ako bude pravde, hoće, ako ne bude, možda neće. A pravde, znamo da ponekad ima, ali je uglavnom nema. Da je bilo pravde, novo goveče bi bilo izumljeno negde one godine kad je Maradona rođen. Tada bi njegovo meso došlo i do moje trpeze, imam tetku u Argentini, ona bi mi ga slala. Brodom naravno. Tada sam bio u vrhunskoj formi, a vidi me, građom sam posve na Maradonu! ■

Anarhistička utopija za turiste

Christiania, skvotirana bivša vojarna u Kopenhagenu i samoproglášena autonomna zona unutar danske države, istovremeno je jedan od najuspješnijih anarhističkih eksperimenata i komercijalizirana atrakcija u koju dolaze turisti sa svih strana svijeta

CHRISTIANIA je legalizirani skvot na području bivših vojnih baraka u neposrednoj blizini centra Kopenhagena. Karakterizira ga decentralizirana demokratska struktura i samoupravna autonomna praksa – sastoji se od 14 samoupravnih područja, a sve odluke koje se tiču cijele Christianije donose se konsenzusom na zajedničkom sastanku. Stanovnici su kolektivno odlučili o zakonima kojima se, među ostalim, zabranjuju osobni automobili, neprobijna odjeća, teške droge, oružje, nasilje... Proglasili su se autonomnim entitetom unutar Danske. Struktura zajednice kompatibilna je s tradicionalnim anarhizmom i predstavlja pomak od individualizma najistaknutijeg danskog anarhista, JEAN-JACQUESA IPSENA (1856. – 1936.) prema više kropotkinovskom naglasku na zajednici i dobrovoljnoj suradnji. Svi plaćaju istu 'rentu' u zajedničku kasicu, bez obzira na to u kakvoj zgradi ili kući žive, a kuće ne mogu posjedovati ni prodati. Danas u Christianiji živi oko 900 ljudi. Iako u komuni ima stanovnika sa značajnim prijavljenim dohotkom, dvije trećine njih ili primaju socijalnu pomoć ili nemaju registrirane prihode.

Područje bivše vojne baze skvotirano je 1971. U početku su stanovnici Christianije pokušali razgovarati o svim problemima na Fællesmødeu, zajedničkom sastanku, prije nego što su shvatili da je preteško raspravljati o svakom pojedinom pitanju s cijelom zajednicom. Godine 1972. usvojen je fleksibilniji lokalni sustav, koji je podijelio upravljanje na manje jedinice, pri čemu je zajednički sastanak služio kao krajnje upravljačko tijelo za pitanja relevantna za sve članove zajed-

Grafiti na zidovima skvotiranog kvarta (Foto: Wikimedia)

Ulaz u paralelnu stvarnost Christianije (Foto: Wikimedia)

nice – primjerice, pitanja nasilja, pregovora s državom i zajedničkih fondova i resursa, dok je lokalno upravljanje preneseno na četrnaest Områdera ili područja. Uvelike određena geografijom i u rasponu od devet do 80 stanovnika, područja se bave lokalnim pitanjima, od odabira novih stanovnika do planiranja sustava grijanja i kanalizacije. Ona također upravljaju lokalnom stambenom politikom. Svako područje imenuje blagajnika, kao i kontakt osobe za stanovnike i ekonomiju, koji su delegirani predstavnici na zajedničkom sastanku i drugim upravnim tijelima.

S vremenom je Christiania razvila specifične birokratske strukture. Kontakt skupina je tijelo formirano za upravljanje vanjskim odnosima s općinom i danskom državom, Ured za gospodarstvo održava veze s poduzećima i upravlja plaćanjem za građevinske projekte, dok Ured za izgradnju upravlja velikim projektima izgradnje i razvoja zajednice. Christiania je obilježena (ponovnom) prilagodbom i mutacijom – povijesne građevine prisvojene su za nove svrhe, mobilne kućice, nomadski karavani i kombiji postali su stalne kuće, a mnoge samoizgrađene kuće u rezidencijalnom dijelu skvota pozivaju se na tradicionalne 'narodne' stilove.

Mnogi autori smatraju izvanrednim da već nekoliko desetljeća gotovo potpuno dekomodificiran prostor opstaje u središnjem dijelu europske prijestolnice, unatoč zanimanju

developerima i investitorima. Međutim, dovela bih u pitanje 'potpunu dekomodifikaciju' Christianije. Prostor se čini znatno više pogodan komercijalizacijom, turistifikacijom i 'hipsterifikacijom' od sličnih skvotova, legalnih ili ilegalnih, u gradovima kao što je čak i gotovo potpuno gentrificirani Berlin. Christiania se svrstava među tri najveće turističke atrakcije u Danskoj, a s obzirom na to da se radi o kompaktnoj zajednici koja se nalazi na relativno malom, centralnom području, za razliku od skvoterske scene u Berlinu, koja je raširena i raspršena među nekoliko četvrti, postala je *de facto* turističko odredište reklamirano kao autonomna alternativna kulturna zona – imajmo na umu da većina turista dolazi kako bi konzumirali marihuanu u slavnom Pusher Streetu. Skvotovi u Berlinu puno su više usmjereni na ekonomiju dijeljenja i uzajamnu pomoć, kroz 'besplatne dućane', 'pučke kuhinje' gdje svatko plaća koliko može, besplatne radionice i događaje, dok kafići, restorani i barovi u Christianiji ne samo da djeluju kao standardni privatni biznisi (ma koliko 'alternativni' i 'autentični'), nego su cijene hrane i pića, kao i koncerata, na njenom području tek nešto manje od inače astronomskih cijena u ostatku grada. Tek ćemo u rezidencijalnom dijelu Christianije, u šumama i livadama sjeverno od turističkog dijela, gdje malo koji posjetitelj zaluta, naći uistinu 'dekomodificirani' prostor – iako ga danska država ometa, tu opstaju samoizgrađene kuće, 'uradi sam' vrtovi, dječji vrtići

i životni prostori kao demonstracija alternativnog stila života, nekapitalističke ekonomije, kolektivnog stanovanja i direktne demokracije. Sve to u doba kada su, nakon neoliberalnog obrata i nakon nazadovanja države blagostanja, središta gradova u Danskoj pretvorena u Disneylande. Toliko je skupina i pojedinaca koji su marginalizirani i izbrisani u vizijama Kopenhagena kao 'poduzetničkog grada' i 'lokomotive za razvoj cijele Danske' – to su stanovnici koji se ne uklapaju u diznjevski 'kreativni grad' i istisnuti su iz centra grada. Christiania prihvaća i slavi one na marginama. To je hipijevski nadahnuta, utopijska zajednica, 'revolucionarni otok u kapitalističkom oceanu'. Skvoteri Christianije prakticiraju 'prefigurativnu politiku' na koju se DAVID GRAEBER pozivao u mnogim svojim djelima – načine na koje aktivisti utje-
lovljuju i kreiraju, kao dio svog aktivizma, društvene zajednice i prakse koje žele vidjeti u budućnosti i u širem društvu. Provođeci anarhistički moto 'činimo nešto ovdje i sada', umjesto da čekaju neku daleku, buduću utopiju, predstavljaju protumocu državi ('counter-power' o kojoj je pisala NAOMI KLEIN) i dokazuju da je drugačiji svijet moguć.

Područje bivše vojne baze skvotirano je 1971. U početku su stanovnici Christianije pokušali razgovarati o svim problemima na Fællesmødeu, zajedničkom sastanku, prije nego što su shvatili da je preteško raspravljati o svakom pojedinom pitanju s cijelom zajednicom

Članovi danske akademske zajednice i intelektualci u Christianiji su vidjeli priliku za istraživanje mogućih alternativa kapitalističkoj ekonomiji i konvencionalnom, autoritarnom urbanom planiranju države blagostanja. Autonomne urbane zajednice i radikalni demokratski eksperimenti i oaze kao što je Christiania nalaze se na mjestima gdje 'unutar dominantnog društva postoje pukotine u kojima se druge stvarnosti počinju oblikovati', kao što kaže urbanistkinja LEONIE SANDERCOCK. Direktna demokracija i neplanski urbanizam Christianije evoluirali su postupno i organski. Pod utjecajem hipi-ere i studentskih pokreta 1968, kao i postmodernizma, arhitekti su uključili aspekte Freetowna u suvremeno planiranje: sudjelovanje pojedinaca, korisnika i stanovnika, vrijednosti individualnosti, inovativnosti, kreativnosti, osnaživanja; mješovite funkcije, održiva rješenja, lokalne demokracije, ponovne uporabe i očuvanje povijesnih struktura... Buntovnički stav iz 1968. ugrađen je u moderno potrošačko društvo. Članovi neoliberalnog korporativnog svijeta branili su Christianiju, ponavljajući mantru o kreativnom gradu, naglašavajući važnost inovacije i identiteta u urbanoj konkurenciji. U ekonomiji usluga i znanja kopenhagenski 'freak' dodaje posebnu vrijednost gradu. Ponavljam, to je treća najveća turistička atrakcija Danske. Riječima direktora službene gradske turističke organizacije Wonderful Copenhagen: 'Christiania je nevjerojatno važna za brend Kopenhagena na međunarodnoj razini. Ako danska prijestolnica želi zadržati svoj brend cool, tolerantne metropole, ključno je da se Christiania i dalje može nazivati Freetownom.'

Stanovnici Christianije su od početka zadržali krhki status 'društvenog eksperimenta', često pod prijetnjom konzervativnih danskih stranaka. Brojni stručnjaci i javni intelektualci branili su je kao 'laboratorij' za razvoj alternativa postojećim oblicima državne regulacije društvenih problema. Socijaldemokrati su tvrdili da ona državi štedi novac brinući se za značajan broj pojedinaca koji bi inače bili pod skrbi javnih institucija. To je vrsta obrane koju stanovnici i pristaše Christianie mogu koristiti kako bi je zagovarali i legitimizirali u očima društvenog *mainstreama* – jer ona obavlja funkcije koje su od ogromne pomoći za društvo u cjelini.

Freetown je zona tolerancije i sustav podrške za one koji su napustili školu, 'čudake', seksualne i rodne manjine, marginalizirane grupe kao što su Grenlandani, beskućnici, siročad, pojedinci koji se ne uklapaju u javni sustav socijalne skrbi. Christiania pruža 'prostor za nekonvencionalnu proizvodnju subjektivnosti', kao što piše istraživačica arhitekture i urbanizma SIGNE SOPHIE BØGGILD.

Zaključno, riječima ASKA KATZEFFA i LEENDERTA VAN HOOGENHUIJZEA iz knjige 'The City is Ours' ('Grad je naš'), Christiania je 'kolektivni oblik života koji negira atomizaciju suvremenog društva; egalitarne i antiautoritarne strukture stoje izvan normalnih hijerarhijskih odnosa umjesto da ih reproduciraju'. Samim time što jednostavno nastavlja postojati, pokazuje da je drugačiji svijet moguć – drugačiji način življenja, odnosa prema ljudima i okolini. Kao urbana utopija usred hipergentrificiranog neoliberalnog grada, njezina je vrijednost za nas kao posjetitelje, građane, urbaniste ili promatrače nemjerljiva. To je manjkava utopija, ne toliko nekomercijalizirana kakvom se možda želi predstavljati – područje oko Pusher Streeta funkcionira samo kao 'alternativna', gruba varijanta tipične komercijalne gradske ulice. Međutim, gledano u cjelini, a posebice njezina mirna i idilična rezidencijalna područja daleko od turističke gužve, teško je zamisliti uspješniji anarhistički eksperiment od Christianije. ■

Možemo li brže?

Zagrebačka vlast pokušava odgovoriti na višegodišnje infrastrukturno, financijsko i upravljačko zapuštanje kulture, ali kašnjenja do kojih je pritom došlo, osobito u pogledu izbora Emine Višnić na poziciju nove pročelnice Gradskog ureda za kulturu, daleko su od dobrog ulaska u suočavanje s nagomilanim problemima

KULTURNA politika je nesumnjivo područje u kojem su se, usprkos kriznim okolnostima uzrokovanim pandemijom i potresom, od nove zagrebačke vlasti očekivali osjetni pomaci već u ranoj fazi mandata. Naime, nije pretjerivanje reći da je trenutno riječ o praktički jedinoj političkoj opciji koja raspolaže ozbiljnim resursima u ljudstvu, znanju i operativnom iskustvu, potrebnima kako bi se artikulirala jedna suvisla kulturna politika koja će, makar na lokalnoj razini, napustiti dominantni tržišno-nacionalistički model. Nažalost, prelijevanje tih kapaciteta u praksu zasad je u velikoj mjeri bilo ograničeno, pa i razočaravajuće. Osobito se to odnosi na period upravljačkog limba do daleko prezakasnijelog imenovanja EMINE VIŠNIĆ na mjesto pročelnice Gradskog ureda za kulturu, međugradsku i međunarodnu suradnju i civilno društvo – tek u svibnju ove godine. Praktički je godinu dana, dakle, sektor bio bez čelne osobe, što znači da je za četvrtinu mandata u najvećoj mjeri odgođen početak ozbiljnog rada na nagomilanim problemima u sektoru. Kao što sam pisao na portalu Kulturpunkt.hr, taj je period u potpunosti protekao u znaku *de facto* sanacijske politike i sada već obilato parodirane, ali ne i nerealne zatečenosti nove vlasti 'iznenađujuće teškom financijskom situacijom'. Kultura je, u skladu s najklasičnijom politikom štednje, tijekom prve godine bila pretežito zanemarena, čak i što se tiče elementarnih pomaka u pogledu informiranja i transparentnosti procedure. Tako su, primjerice, rezultati gradskih javnih potreba u kulturi za 2022. godinu objavljeni na vrlo nekomunikativan način, bez popratnih sažetaka i osnovnih informacija iz kojih bi svaklo mogao dobiti opći dojam o novom ciklusu financiranja, što je minimalni standard kojeg se pridržava čak i notorno netransparentno Ministarstvo kulture i medija. Još važnije, u takvom kontekstu se nikakav napredak nije mogao dogoditi što se tiče proračuna za programe u kulturi.

Proceduralno i komunikacijsko nesnažjenje pokazali su se kao problem i kada je riječ o kadrovskoj politici. Razočaravajuć je u tom smislu bio rasplet predzadnjeg ciklusa izbora ravnateljice Muzeja grada Zagreba, kada je novo Upravno vijeće zbog pretjeranog proceduralnog opreza poništilo natječaj na kojem je izabralo kustosicu i članicu kolektiva Blok – Lokalna baza za osvježavanje kulture ANU KUTLEŠU. Takvom je odlukom, nažalost, propuštena prilika za institucionalnu legitimaciju rada jednog od najprogressivnijih aktera na nezavisnoj sceni, što bi bio vrlo logičan korak u smjeru snažnijeg povezivanja lokalne nezavisne kulture i ustanova. Daleko od toga da bivša voditeljica mariborskog Muzeja narodnog oslobođenja ALEKSANDRA BERBERIH SLANA, čijim izborom je sredinom ove godine napokon okončana upravljačka kriza u MGZ-u, nije vrijedna kadrovska akvizicija, no Kutlešin je slučaj u nekom smislu simptomatičan za inicijalne limite političke hrabrosti nove vlasti i njenih predstavnika.

Na potencijal za nešto ozbiljnije probleme u gradskim kadrovskim križaljka ukazao je pak slučaj izbora nove ravnateljice Umjetničkog paviljona. Nakon što je objavljeno da je za tu funkciju predložena dugogodišnja voditeljica Galerije Prozori IRENA BEKIĆ, u srpnju ove godine je nekolicina medija prenijela zabrinjavajuće optužbe da je od strane vladajućih izvršen politički pritisak na Upravno vijeće Paviljona kako bi odustalo od izbora njene protukandidatkinje LEILE TOPIĆ. Što se točno

Nova pročelnica Emina Višnić
(Foto: Davorin Višnjić/PIXSELL)

Muzej grada Zagreba (Foto: Emica Elvedji/PIXSELL)

Kultura je, u skladu s najklasičnijom politikom štednje, tijekom prve godine bila pretežito zane-marena, čak i što se tiče elementarnih pomaka u pogledu informiranja i transparentnosti procedure

dogodilo na sjednicama Vijeća nemoguće je rekonstruirati – u zapisnicima, važno je istaknuti, nema nikakvog traga izvanjskog utjecaja na proceduru. No definitivno je utvrđeno da je jedan njegov član, povjesničar umjetnosti PETAR PRELOG, potom dao ostavku, službeno informirajući gradonačelnika TOMAŠEVIĆA, koji ga je imenovao, da to čini ‘zbog okolnosti izbora nove ravnateljice’. Već sama činjenica da je jedan od predstavnika Grada kao osnivača Umjetničkog paviljona smatrao kako je postupak u toj mjeri kompromitiran da mora podnijeti ostavku snažan je znak da je došlo do neke vrste nesmotrenosti ili, u goreu slučaju, nepravilnosti u radu Upravnog vijeća Paviljona.

Nažalost, ovo nisu jedini primjeri problema s izborima novih ravnatelja/ica ustanova u kulturi pod novom vlašću. Tako je imenovanje MAJE GLADOVIĆ na čelo Kulturnog centra Travno stopirano nakon što je Večernji list u travnju objavio tekst u kojem je

Vesna Vuković (Foto: Davorin Višnjić/PIXSELL)

tadašnji ravnatelj JOSIP FORJAN optužuje da je prepisala dijelove njegovog programa za razdoblje od 2018. do 2022. godine. Ovakvi problemi štetni su u širem smislu jer neizbježno demotiviraju vrijedan kadar od upuštanja u takve vrste proceduralnih zapetljaja. Kao potencijalni primjer bi mogao poslužiti posljednji natječaj za ravnatelja Zagrebačkog kazališta mladih, proveden početkom ove godine, na kojem je po treći put izabrana nekadašnja BANDIĆEVA uzdanica SNJEŽANA ABRAMOVIĆ MILKOVIĆ. Posebno je u toj situaciji zabrinjavajuće za vladajuće da je Abramović Milkovićina prijava bila jedina valjana na natječaju, budući da je ZKM-ovo Kazališno vijeće odlučilo da prijava druge kandidatkinje TAMARE DAMJANOVIĆ nije ispunjavala formalne kriterije. Za vlast čiji bi uzlet trebao počivati upravo na animiranju novih ljudi i njihovom uplivu u institucije, činjenica da se nije našao jedan ozbiljan protukandidat/kinja za jedno od najvažnijih gradskih kazališta morala bi predstavljati razlog za preispitivanje.

ŠTO se pak tiče rada za koji je direktno nadležan Gradski ured za kulturu, međugradsku i međunarodnu suradnju i civilno društvo, on se nedvojbeno zahuktao dolaskom nove pročelnice. Najvažnija novost u tom smislu je pokretanje postupka izrade nove gradske kulturne strategije kao nužnog okvira za sistemski promišljeni razvoj sektora. Ured je u srpnju raspisao javni poziv namijenjen ekipiranju Radne grupe za izradu Prijedloga Plana razvoja kulture Grada Zagreba, no razočaravajuće je da je to otvaranje za dijalog sa sektorom bilo ograničeno problematičnom odlukom da angažman u navedenom tijelu ne bude plaćen. U svjetlu sve težih radnih uvjeta u polju, u kojima čak ni etablirane umjetnice i kulturne radnice često ne mogu adekvatno živjeti od svog rada, takav je potez nesumnjivo isključio dio ljudi čija bi participacija u ovom procesu bila dragocjena. Taj propust na stranu, četiri mjeseca kasnije dočekali smo rezultate selekcije, koji uglavnom djeluju pozitivno. Srećom, usprkos eksplo- atirajućim uvjetima angažmana u Radnoj grupi, postoje ljudi koji su voljni solidarno ponuditi svoje znanje na dobrobit kulturnog sustava, pa tako treba pozdraviti činjenicu da će na gradskoj kulturnoj strategiji raditi stručnjakinje poput dramaturginje NINE GOJIĆ, predsjednice Mreže DKC-HR Mirele Travar ili plesne umjetnice ANE KREITMEYER, dubinski upoznate sa stanjem na terenu, problemima radnih uvjeta u kulturi i nedostacima kulturne infrastrukture. Također u načelu pozitivno djeluje tematska raspodjela podskupina, koja zaobilazi

neproduktivnu ‘cehovsku’ logiku razdvajanja različitih umjetničkih djelatnosti, kao što je Višnić nedavno naglasila na tribini Književni petak posvećenoj gradskoj kulturnoj politici. Umjesto toga, ovdje je naglasak na specifičnim funkcijama kulture u širem razvoju grada, tako da će u promišljanju pojedinih područja zajednički sudjelovati predstavnici glazbenog, izvedbenog, vizualnog i drugih sektora. Izabrane članice i članovi podijeljeni su pet područja, kao što su ‘Umjetničko stvaralaštvo – grad imaginacije, inovacije i eksperimenta’ ili ‘Zagrebačka kultura u međunarodnom kontekstu – grad kao čvorište kultura’. Premda ovakve kategorije ne djeluju nesuvislo, same po sebi bitno ne odskakuju od maglovitog žanra projektnih slogana, a kako pritom u javnom pozivu nisu bila ponuđena njihova pojašnjenja, kandidati su se za sudjelovanje u njima prijavljivali donekle napamet. U tom smislu, moglo ih se možda definirati nakon provođenja natječaja, u inicijalnom procesu konzultacija s čitavim sastavom radne grupe, umjesto da ih se zadaje unaprijed.

Prema dosadašnjim pomacima, pa i u pogledu izrade kulturne strategije, članica kolektiva Blok i inicijative Za K.R.U.H. VESNA VUKOVIĆ izražava inicijalni oprez.

— Ne možemo govoriti o novoj kulturnoj politici Grada Zagreba dok još nemamo plan njezina razvoja, famoznu strategiju čija je izrada u tijeku. Nadamo se da će proces njezine izrade biti u relativnom smislu brži od izbora pročelnice na koji se predu-go čekalo. U svojim dosadašnjim istupima kao temeljne principe koji će je voditi u mandatu pročelnice ističe ‘strateški pristup, učinkovito i stručno upravljanje te transparentnost rada’, dakle najavljuje svojevrsno uvođenje reda u sustav koji je zapušten i čija infrastruktura propada. U tom je smislu Višnić posve na liniji možemojske politike – govori Vuković, napominjući i da je posebno zabrinjava to što se u govoru o razvoju gradske kulture nigdje ne spominje povećanje proračuna.

— Govori se o većem iskorištavanju EU fondova, ali nigdje ni slovom ni brojkom o drugačijoj raspodjeli gradskog proračuna. Također, a o čemu smo u okviru inicijative Za K.R.U.H. glasno progovarale, niti o brizi za radne uvjete u polju. Preimenovanje Ureda za kulturu u Ured za kulturu, međugradsku i

međunarodnu suradnju i civilno društvo po prvi put posve otvoreno spominje ‘civilno društvo’ u kulturi. A u tom je specifičnom proizvodnom polju upravo pitanje rada goruće jer njime dominira izrazito fleksibilizirani rad, projektno vezan i utoliko krajnje prekaran – zaključuje ona.

Kao dobar primjer prelamanja krize preko leđa nezaštićenih radnika Vuković ističe projekt Europske prijestolnice kulture, na čijem čelu je Višnić bila.

— Nadam se da su se iz te epizode izvukle određene lekcije i da najavljeno uvođenje reda neće značiti ‘racionalizaciju poslovanja’ kroz ukidanje radnih mjesta i srozavanje uvjeta rada – dodaje.

USPRKOS ovim nedoumicama na koje Vuković opravdano upozorava, proces koji je nova pročelnica pokrenula je dobrodošao i ostavlja razloga

za oprezni optimizam. Ključan faktor koji će određivati razmjere tog optimizma je, dakako, opseg i struktura proračuna za kulturu. Što se promjena u tom pogledu tiče, najvažnija je novina pokretanje posebnog programa ‘Kultura i umjetnost u zajednici’, namijenjenog prije svega poticanju kulturnih sadržaja u četvrtima u kojima ih manjka, kao i jačanju uloge kulture u životu lokalnih zajednica. Nakon njegovog pilotiranja u ovoj godini, prijedlog javnih potreba u kulturi za 2023. godinu donosi gotovo udvostručen proračun za idući ciklus programa – oko 200 tisuća eura. U širem smislu, prijedlog proračuna Grada Zagreba za 2023. godinu sadrži određene pozitivne pomake, pa su tako ukupna sredstva za javne potrebe u kulturi narasla za oko sedam posto. Također je moguće primijetiti nešto veće financiranje programskih područja u kojima djeluje najveći broj prekarnih radnica i radnika u kulturi, kao što su Interdisciplinarne i nove umjetničke i kulturne prakse, Dramska (kazališna) i plesna umjetnost te Vizualna (likovna) umjetnost. U apsolutnom nedostatku interesa Ministarstva kulture i medija kao nositelja sustava financiranja kulturnih programa da napravi pomak po pitanju radnih uvjeta u sektoru, signali na lokalnoj razini poput ovog su pozitivni, premda treba istaknuti da su još uvijek nedostatni za supstancijalni napredak. Pritom će svakako biti ključno da se u 2023. ne dogode katastrofalna, višestruka kašnjenja s isplatom sredstava za provedbu projekata, kao što je bio slučaj ove godine.

Važno je podcrtati i volju nove vlasti da pogura velike infrastrukturne projekte u kulturi, pri čemu je upravo izgradnja multifunkcionalnog društveno-kulturnog centra i knjižnice na lokaciji Paromlina predstavljena kao reprezentativni projekt u ovom mandatu. Ukratko, nova vlast pokušava odgovoriti na višegodišnje infrastrukturno, financijsko i upravljačko zapuštanje kulture. Kašnjenja do kojih je u tom smislu došlo, osobito u pogledu izbora nove pročelnice, daleko su od dobrog ulaska u suočavanje s nagomilanim problemima. Izvanjska su ograničenja nesumnjivo brojna – grad je i bez pandemije, potresa, a sada i energetske krize, bio u izrazito lošem stanju. No pomaci se naprosto moraju dogoditi, jer su sektor i njegove radnice i radnici u velikoj mjeri doslovno na egzistencijalnom rubu. Poduzetnost i senzibiliziranost nove pročelnice za stanje na terenu govore da se na čelu gradske kulture nalazi osoba kapacitirana da se suoči s nagomilanim problemima. Međutim, za iskorištavanje tih kapaciteta bit će potrebno opuštanje politike štednje, kao i nastavak rada na poboljšanju komunikacije s akterima u kulturi. ■

Ne možemo govoriti o novoj kulturnoj politici Grada Zagreba dok još nemamo plan njezina razvoja, famoznu strategiju čija je izrada u tijeku. Nadamo se da će proces njezine izrade biti u relativnom smislu brži od izbora pročelnice, kaže Vesna Vuković

TV RAŠETANJE

Od Kijeva
do Katara

PIŠE Boris Rašeta

U Qatari, HRT-ovoj emisiji posvećenoj Svjetskom prvenstvu u nogometu, okupili su se vrhunski stručnjaci, a mi smo se prisjetili britke misli neprežaljenog izbornika Franje Tuđmana da je 'kad nema rata, sport područje po kojem se narodi prepoznaju'. Zgodno, ali što ćemo sad kad rata ima?

Izvan formata:
projekt Blato, HRT,
15. studenog, 20:35

Pogled na gigantski armiranobetonski kostur i danas izaziva zaprepaštenje – nedovršena, velebna bolnica u Blatu, koja danas službeno nosi brešanovsko ime 'Sveučilišna bolnica u osnivanju u likvidaciji', jedan je od onih projekata koji otvaraju milijun pitanja. Zašto nije dovršena? Je li prekasno? Mora li se cijeli taj Skadar srušiti kako bi se od građevine koja je koštala kao dva Pelješka mosta (522 milijuna eura) dobila sekundarna sirovina vrijedna 21 milijun eura? Tko je kriv što je ta divovska ustanova, koja bi mogla riješiti mnoge probleme hrvatskog zdravstva, zastala na pola puta, kao simbol mnogih naših zabluda? Liječnički lobiji? Sukob Republike i Grada? Partijske frakcije? Na ta je pitanja odgovore pokušao dati BORUT ŠEPAROVIĆ, koji je u zadnjih sedam godina snimio tone materijala o bolnici u osnivanju u likvidaciji. Razgovarao je s nekoliko desetaka svjedoka i aktera, a iz tih bi materijala trebali nastati film i serija, koji će možda pokrenuti stvar s mrtve točke ili bar dovesti do nekih odgovora. IVANA ANTUNOVIĆ JOVIĆ sa Šeparovićem je napravila zanimljiv razgovor, koji je osim uvodnog priloga bio ilustriran i mnogim slikovnim materijalima (pohvala režiji), što je za razgovorni tip emisije uvijek dobro. Osim bolnice u emisiji smo vidjeli i segment posvećen američkom izdanju monografije Montažstroja, koja bi se – slikovno bogatija – uskoro trebala pojaviti i u hrvatskoj verziji. ('Montažstroj's Emancipatory Performance Politics: Never Mind the Score', Lexington Books, Rowman and Littlefield, autor LEO RAFOLT). Razgovor možete pogledati na HRTi.

Dnevnik, HRT,
19. studenog, 19:00

Čovjek ne može a da se u ova siva vremena ne sjeti apokrifnih, ali suštinski točnih misli BRUNE BUŠIĆA, koje se daju svesti na jednu jedinu misao – eh, kako će tek naši krasti, kad se dočepaju vlasti... Mirovinski će fondovi poželjeti Turaka, ali Turaka više biti neće. U razgovoru s ANTOM ŽIGMANOM, predsjednikom Upravnog vijeća Hanfe, čovjekom iz kruga MARTINE i NIKE DALIĆA, što ulijeva silno povjerenje, doznali smo da su mirovinski fondovi operušani kao kokoš. U vrijeme velike krize 2008. izgubili su 12 posto vrijednosti, ove godine gubitak se kreće od 4 do 5 posto. Džabe smo krečili. 'Radi se o nekih 5 do 6 milijardi kuna koje mirovinski fondovi ove godine nisu uspjeli zaraditi svojim članovima', kazao je Žigman. Nisu uspjeli? Pet do šest milijardi? Pa to je skoro godišnja penzija svih hrvatskih umirovljenika (procjena potrebnih sredstva za isplatu mirovina i mirovinskih primanja prema podacima objavljenima na mirovinsko.hr iznosi 4 milijarde i 150 milijuna

Postava Qatare – od enciklopedista Samovojške, preko Ivkovića do Strahonje
(Foto: Screenshot/HRT)

kuna). Ali imao je Žigman i riječi utjehe. Postoji, rekao je, niz drugih fondova unutar EU-a koji imaju veći pad, a među fondovima ima i razlika – nisu svi jednako pali. Treba samo malo strpljenja. Komšijama crkava krava, a naše penzionersko magare pouzdano gmiže prema zelenoj travi. Gubitak od 5 do 6 milijardi kuna može se nadoknaditi, kao što se nadoknadio i onaj iz 2008. godine, ali za to je potrebno malo više godina. 'Oni ma koji su sada pred mirovinom, taj povrat neće biti moguć, ali nama, kojima treba 15 do 20 godina za mirovinu, to će se sigurno vratiti', rekao je. Divno! Bravo! Za petinu stoljeća smo na svome. A onda ćemo živjeti sretno i zadovoljno do kraja života, onih par mjeseci što nam preostane. Ako.

Qatara, HRT,
20. studenog, 15:30

HRT je dobio mamac za publiku, Svjetsko nogometno prvenstvo, pa će narednih mjesec dana sve druge televizije muku mučiti s gledanošću. U Qatari – tako se zove specijalizirana emisija – okupili su se vrhunski stručnjaci, od enciklopedista ANTONA SAMOVOJSKE, preko TOMISLAVA IVKOVIĆA do JOŠKA JELIČIĆA, a mi smo se prisjetili britke misli neprežaljenog izbornika, FRANJE TUĐMANA – 'kad nema rata, sport je područje po kojem se narodi prepoznaju'. Zgodno, ali dovraga, što ćemo sad kad rata ima? Rusija i Ukrajina past će na većem dijelu planete u drugi plan, dijelom zbog nogometa, dijelom zbog 'generala zime' koji obama narodima, Rusima i Ukrajincima, jednako odgovara – to su narodi hladne klime. A kad smo već spomenuli Tuđmana, na ovom mu mjestu – *ex post facto* – moramo odati zaslužen priznanje. Tuđman je, naime, proveo mirnu reintegraciju Podunavlja i time spasio tisuće života, hrvatskih i srpskih – Hrvatska je izašla na svoje granice, preostali malobrojni Srbi muče još samo PENAVU, a sve razumne ljude muči to što taj sjajan, bogat i lijep prostor ostaje bez ljudi kao takvih, a ne Srba ili Hrvata. Zašto Ukrajina nije htjela provesti sporazum iz Minska, mirnu reintegraciju svog istoka, najbogatijeg, najgušće naseljenog, industrijski najrazvijenijeg kraja, nikad

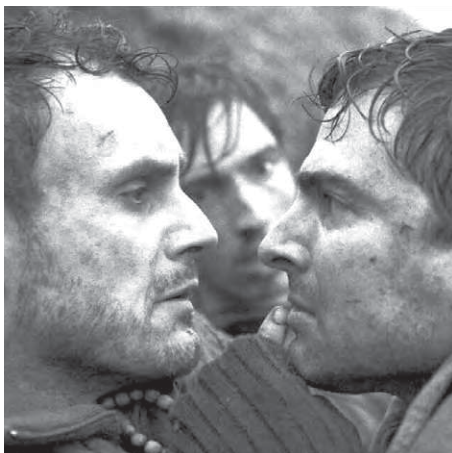
nam neće biti jasno. Da su proveli sporazum iz Minska, sad bi bili na granici s Rusijom, bez ispaljenog metka. Njemačka i Francuska jamčile su provedbu tog sporazuma, ali netko nije dao, znamo tko. Nije li bar ANDREJ PLENKOVIĆ, stručnjak za Ukrajinu, Ukrajincima trebao objasniti što se ovdje događalo za vrijeme mirne reintegracije i nakon nje, i koliko je to bolje i pragmatičnije rješenje? Jesu li braća htjela samo pustu zemlju Donbasa, bez Rusa? Ne dao Bog da su to željeli, nije to moguće, oni dijele naše vrijednosti, demokraciju i ljudska prava. Kako god bilo, sad na evropskom istoku bjesni nova 'Oluja' u kojoj država koja vlada oligarsima napada drugu u kojoj oligarsi vladaju državom, a na Bliskom istoku narodi se, kako je rekao besmrtni 'otac domovine', prepoznaju po sportu, kako i dolikuje.

Inspekcija, Netflix

Šteta je što je dobar, pače odličan film dobio tako administrativan naslov, iako za to postoji jak razlog. Radnja je smještena u 1939. godinu. Nakon pakta Ribbentrop-Molotov, Nijemci i Rusi komadaju Poljsku i u ruskom se zarobljeništvu nađe preko 400 tisuća poljskih vojnika. U tri logora smješteni su oficiri, pa STALJIN iz logora vadi sposobnog obavještajca, doktora VASILIIJA ZARUBINA, kojega šalje u logor s Poljacima, kako bi ih probao nagovoriti na formiranje poljske prosovjetske vojske. No Poljaci se ne daju pa većina završava u kompleksu zvanom 'Katyn' – između 15 i 22 tisuće poljskih oficira, podoficira, policajaca i sličnih profila likvidirano je u dvomjesečnim egzekucijama na nekoliko lokacija... Istina, nije baš lako imati Ruse za susjede. Poljski glumac MARIUSZ OSTROWSKI ostvario je veliku ulogu glumeći dijaboličnog NKVD-ovca Zarubina. Njegova rola nosi film, koji je i inače inteligentno koncipiran kao drama u kojoj okosnicu sukoba čine sovjetski obavještajci i njihovi uznici, Poljaci, razapeti između HITLERA i Staljina. Film zasluhuje sve preporuke – gledati! ■

Šesti autobus (r: Eduard Galić)

(2022.)

Scenarij 'Šestog autobusa' odbija crno-bijelu podjelu na dobre Hrvate i zle Srbe

PIŠE Damir Radić

Put u nepovrat

Drama o stradanju Vukovara i autobusu s ranjenicima čija se sudbi- na do danas ne zna

EDUARD GALIĆ najplodniji je hrvatski režiser pokretnih slika. Na popisu njegovih filmskih, televizijskih i video radova stoji čak 90 naslova, od kojih je većinu ostvario za Televiziju Zagreb (odnosno Hrvatsku televiziju) kao i za Televiziju Beograd, a čitatelji poznije dobi lako će se sjetiti naslova nekoć popularnih TV-serija kao što su 'Dnevnik Očenašeka', 'Dimitrije Tucović', 'Nikola Tesla', 'Svetozar Marković', 'Nepokoreni grad'... Sve su to djela 86-godišnjeg Galića koji je karijeru počeo zanimljivim kratkim dokumentarnim filmovima, među kojima su dva zaista moćna – 'Đurđica Bjedov ili o sreći' (1970.) i 'Majka Božja Letnička' (1972.), ali i njegov dugi igrani kino debi, 'Crne ptice' iz 1967., impresivno je djelo. U vrhunce Galićeva opusa spada i TV-serija 'Putovanje u Vučjak' po KRLEŽI iz 1986., ali kako je bio i jedan od onih koji nisu odoljeli nacionalističkom zovu ranih 1990-ih, potpisao je i neke grozne naslove poput video produkcije 'Sokak triju ruža', prema ARALIČINOJ priči. Činilo se da se umirovio 2008. dokumentarnom TV-serijom 'Heroji Vukovara', no deset godina kasnije izronio je prvim svojim dugim kino filmom nakon više od 30 godina, ostvarenjem 'Za ona dobra stara vremena' nastalim prema scenariju i u produkciji sina DOMINIKA. Film je sukladno temi i likovima imao stanovitu dozu mladalačke energije i natruha režijske modernosti, a četiri godine poslije otac i sin predstavili su ambiciozno zamišljen projekt o stradanju Vukovara – 'Šesti autobus'.

Olatokna okolnost za svakog tko se igranofilmski laća zahtjevnih teme bitke za Vukovar, njezinih uzroka i posljedica te traga koji su ostali do danas, jest činjenica da je o tome snimljeno malo filmova i da se svi osim jednog kreću u rasponu od slabog do lošeg. Drugim riječima, nije neki *kunst* napraviti bolji film s temom Vukovara od dosad snimljenih. Podsjetimo, 1994. nastali su mlaki i mediokritetski 'Vukovar se vraća kući' BRANKA SCHMIDTA i artistički ambiciozni, ali izvedbeno uglavnom nevje-

šti 'Vukovar poste restante' BORE DRAŠKOVIĆA, opterećen velikosrpskom perspektivom neuvjerljivo skrivenom iza tobože jugoslavenske agende. JAKOV i DOMINIK SEDLAR 2003. dotaknuli su temu vukovarskog stradanja jednim od najmanje loših filmova Sedlara oca, 'Milost mora', uspjevši se vinuti do donekle prolazne ocjene, što se nikako ne može reći za završni uradak FADILA HADŽIĆA – 'Zapamtite Vukovar', kojim se 2008. zaslužni autor vratio na postavke groznog hrvatskog državotvornog filma 1990-ih. Znakovito, jedini doista dobar film s temom Vukovara, 'Harrisonovo cvijeće' iz 2000., djelo je francuskog autora ÉLIEJA CHOURAQUIJA s nizom anglofonih zvijezda u glavnim ulogama.

Ostvarenje oca i sina Galića bavi se jednim segmentom tragedije Vukovara, navodno nestalim šestim autobusom upućenim na Ovčaru s ranjenicima iz vukovarske bolnice. Priča se odvija na dvije vremenske razine, sadašnjoj, smještenoj u 2008., i prošlosti, 1991., a povezuje ih lik mlade američke novinarke 'našeg' porijekla (ZALA ĐURIĆ) koja želi saznati što se dogodilo s naslovnim autobusom, pri čemu joj je glavni izvor mladoliki branitelj (MARKO PETRIĆ). Scenarij odbija crno-bijelu podjelu na dobre Hrvate i zle Srbe, i to je najbolje što se o njemu može reći, jer pun je tvrdih dijaloga i papirnatih likova kojima uglavnom slabo poznati glumci najčešće ne uspijevaju dati životnost. Tajna koju krije lik novinarke suviše je slaba da bi imala željeni dramaturški *impact*, a generalna režija bezlična, što osobito dolazi do izražaja u erotskoj sceni lišenoj svake erotičnosti, iako su njezini akteri mladi i lijepi glumci kakvi su Đurić i Petrić. Ipak, našavši se u opisanom, vrlo nezahtjevnom kontekstu, 'Šesti autobus' postao je najbolji hrvatski film o Vukovaru, što dakle treba pročitati kao najmanje slab. ■

László Krasznahorkai: Povratak baruna Wenckheima

(s mađarskog prevela Viktorija Šantić,
OceanMore, Zagreb, 2022.)

PIŠE Dragan Jurak

Romaneski pogled iz
ludnice na opću ludnicu
svijeta

Laszlovo maslo

Crna satira o mađarskoj provinciji, barunu i struč- njaku za mahovinu

NEŠTO je u slovu K. Točnije rečeno, stavljamo na znanje da bi nešto moglo biti u slovu K. Književnost dvadesetog stoljeća u Srednjoj Evropi dugi je niz velikog početnog K: KAFKA, KRAUS, KERTÉSZ, KUNDERA, KRLEŽA, KIŠ, KRISTÓF, KAPUŠČIŃSKI, KONRÁD... Srednjoj Evropi definitivno ne trebaju Kinksi da tvrdo K, kao izgubljeno slovo abecede, vrate u optičaj. Kako Dunav teče kroz B-prijestolnice – Beč, Bratislava, Budimpešta, Beograd, Bukurešt – tako književnost prostora nekad vezanog uz crno-žutu monarhiju ustrajno teče od jednog do drugog K-a. Na početku tog niza stoji Kafka i njegov Josef K., a na kraju Krasznahorkai. Kada se tako stvari postave, od Kafke do Krasznahorkaija, od 'Procesa' do 'Sotonskog tanga', najednom kao da sve ima smisla, najednom kao da u samom slovu K, i njegovoj literarnoj mistici, stoji ključ K.u.K. Književnosti.

Krasznahorkajeva inklinacija filozofskom poimanju svijeta, prvenstveno kao prostoru katastrofe i raznih katastrofa, njegov specifični humor, uvrnuti stil, mješavina modernizma i postmodernizma, ironije i idealizma – sve je to autentični dio tradicije 'čudačke' književnosti. Otka da ga pratimo u hrvatskim prijevodima, počevši s romanima 'Rat i rat' i 'Posljednji vuk', Krasznahorkai se nameće kao odraz u ogledalu početka 20. stoljeća, pišući na kraju 20. i početku 21. stoljeća. Tako je i s 'Povratkom baruna Wenckheima'. Ako Kafka i Kraus traže svoj odraz u današnjici, onda je taj odraz Krasznahorkai. 'Povratak baruna Wenckheima' djelo je hospitaliziranog genija, pogled iz ludnice na opću ludnicu svijeta.

Kaže K. da svaki roman piše zato da bude bolji od prethodnog i da svaki roman koji je napisao nakon prvog smatra boljim od prethodnog. Tko zna može li se to baš tako

gledati. Možda su stvari i obrnute. Možda je prvi roman bio baš taj, najbolji. A svi ostali nakon njega slabiji. Nekako ta piramida, na čijem je vrhu 'Sotonski tango', izgleda uvjerljivije od piramide na čijem vrhu stoji 'Povratak baruna Wenckheima'. U cjelini, možda je potonji tek skica romana, kako je to primijetio netko u angloameričkoj kritici u kojoj se Krasznahorkaija već desetljećima nepodijeljeno obožava. Priča o povratku navodno bogatog baruna u rodno mjesto koje od tog događaja očekuje financijski procvat pomalo stoji na klimavim nogama. Neki dijelovi tog obimnog romana doimaju se manirističkima i suvišnima. No između 500 plus stranica hrvatskog prijevoda nije problem pronaći i neke od najboljih Krasznahorkaijevih stranica. Recimo Profesor, lokalni i svjetski autoritet na području izučavanja mahovina, izgubio je interes za znanstveni rad, interes za mahovine, ako uopće nešto takvo i postoji. Jednog dana ugledao je kroz prozor red kupaca koji je vijugao ispred susjednog Penny Marketa, vjerojatno zato što je Coca-Cola od pola litre bila na akciji, a 'kad je to vidio, prošla ga je volja za znanstvenim istraživanjem'. Samo tako. Znao je kamo ide. Na rubu gradića, u zapuštenom gustišu primijetio je ploče od stiropora marke *hungarocell*, razbacane poput mađarskog Stonehengea. U duboko simboličnom tumačenju imena proizvođača Profesoru se ukazao novi 'dolazak Mađara'.

Eto nam Krasznahorkaija na vrhuncu. Profesor čuči na kraju grada u improviziranoj nastambi od kocki stiropora, K. čuči na kraju lanca srednjoevropskih K-ova. Neki smatraju da nema danas ničeg važnijeg u književnosti od tog čučanja. ■

PREPORUKE: SERIJE

The English

(BBC/Amazon)

VESTERN danas nije osobito popularan i njime se, srećom, bave samo stvarni zaljubljenici u žanr poput britanskog scenarista i redatelja HUGA BLICKA, koji je u koprodukciji BBC-a i Amazon Primea snimio prekrasnu posvetu žanru i njegovom posebnom senzibilitetu, ne bježeći od *hommagea* već od uvodne scene. U šest epizoda, smještenih u 1890. i posljednje dane koloniziranja starog zapada, kroz pripovijest o neočekivanom prijateljstvu engleske aristokratkinje Cornelia Locke (EMILY BLUNT) i američkog domoroca iz ple-

mena Pawnee Elija Whippa (CHASKE SPENCER), Blick revizionistički konstruira dehumanizirani svijet nastanjen živopisnim otpadnicima. Dok je Cornelia u osvetničkoj potrazi za čovjekom kojeg smatra odgovornim za smrt svoga sina, Eli je na putu za Nebraska kako bi, kao bivši izviđač američke konjice, premda svjestan da će vjerojatno biti izigran, ostvario pravo na hektare zemlje koju mu bijelci duguju za službu u vojsci. Očekivano, u okrutnom neukroćenom svijetu u kojem ništa nije zabranjeno njihov je pohod prepun prepreka, kao što je i serija prepuna klasičnih tropa žanra koji propituje mitove Divljeg zapada, kolonijalni impuls, moralnost nasilja i razliku između odmazde i pravde. No premda je sama priča dojmlija, glumci sjajni, a dijalozi likova promišljeno lakonični, vizualni aspekt serije ono je što plijeni i opčinjava od prve do posljednje scene. Prekrasni krajolici otvorene divljine (Ameriku uglavnom glumi Španjolska) snimani su u širokim kadrovima i tako hipnotični da zaboravite na radnju, a napeti sukobi između likova prikazani su u intenzivnim krupnim planovima i tjeskobno niskim kutovima. Boje, zasićene i žive gotovo do kiča, evociraju izgled starih filmova, montažne su sekvence duge i poetične, a kompletnom dojmu doprinosi i pažljivo birana muzika u rasponu od RODRIGUEZA do Mazzy Star, kao i originalan *score* argentinsko-španjolskog kompozitora FEDERICA JUSIDA. Ako se zanemari patetični uvodni monolog, *hommage* filmu ‘True Grit’ koji suviše podsjeća na najdosadniji dio serije ‘Vratite se rode’, gotovo bi se bez pretjerivanja moglo ustvrditi da je Blick uspio snimiti pravo malo žanrovsko remek-djelo.

High School

(Amazon Freevee)

FANOVI kultne ‘My So-Called Life’, pogotovo ako su odrastali u 90-ima, uživat će u ovoj seriji baziranoj na istoimenoj autobiografiji kanadskog indie-pop dua koji čine blizanke TEGAN i SARA QUIN. U njeznu priču o odrastanju i osvješćavanju

queer seksualnosti dviju petnaestogodišnjakinja (RAILEY i SARA GILLILAND) uvodi nas se u trenutku u kojem sestre, nakon selidbe u predgrađe Calgaryja, kreću u novu školu, a njihovi se dotad isprepleteni životi počinju razdvajati, ponajviše zbog Sarine tajne veze s njihovom najboljom prijateljicom zbog čega se Tegan osjeća izostavljenom. Na pomirenje pokušava utjecati majka

(COBIE SMULDERS) koja uz odgoj blizanki usklađuje noćne smjene na telefonskoj liniji za pomoć u kriznim situacijama i rad na magisteriju, istovremeno preispitujući svoj odnos s ljubaznim i pouzdanim dugogodišnjim partnerom Patrickom. Nakon što su se iskrale na *rave party*, tinejdžerice bivaju kažnjene čišćenjem podruma, pri čemu pronalaze Patrickovu staru gitaru, sramežljivo se okušavaju u sviranju i stihoklepstvu pa, osim neočekivanog talenta, pronalaze put jedna prema drugoj i stvaraju novi blizanački mjehurić. Dramaturški koncipirana tako da izmjenjuje fokalizacije sestara, ali i majke i Patricka, serija vješto plete pripovijest o adolescentskoj tjeskobi, očaju, prijateljstvu i usamljenosti, a obogaćena izvrsnim alt-rock soundtrackom iz 90-ih generaciju X gađa direktno u centar za nostalgiju.

Karen Pirie

(ITV)

KAD nadobudna milenijalka u svom *true crime* podcastu otvori priču neriješenog ubojstva djevojke i prozove policiju za nemar i nespособnost, ponovno otvoreni slučaj iz 90-ih biva dodijeljen ambicioznoj mladoj detektivki Karen Pirie (LAUREN LYLE). Osim mehanizama istrage zločina, kroz priču se

istražuju korupcija i seksizam u policiji čiji su čelni ljudi, mahom muškarci, povjerili posao neiskusnoj mladoj ženi tek kao zalag rodne ravnopravnosti, očekujući neuspjeh. Osim u poslu, Karen se sa seksizmom i dokazivanjem mora nositi i u privatnom životu, no sve te prepreke kao da je dodatno osnažuju da prkosno ustraje i nametne se kao ravnopravna istražiteljica na većinski muškom teritoriju. Škotska krimi-drama od tri dvosatne epizode adaptacija je prvog u nizu popularnih romana o istoimenoj detektivki spisateljice Val McDermid, a produkciju potpisuju producenti punokrvnih britanskih krimi-serija ‘Line of Duty’ i ‘Bodyguard’.

■ Jelena Svilar

Direktorica Sajma knjige u Istri o ovogodišnjem izdanju

MAGDALENA VODOPIJA
Svi autori i autorice
za nas su jednako važni

Tema dvadeset i osmog izdanja Sa(n)jam knjige u Istri je ‘Povratak’, a posvetili ste ga jednoj evropski poznatoj književnici istarskih korijena. O kome je riječ? Kako ćete ući u temu?

Malo kada nam se, ako uopće jeste, dogodilo da jedna sajamska tema u ovoj mjeri traži svog autora ili, konkretno, autoricu. Kako smo ušli u Dom hrvatskih branitelja – u koji se vraćamo nakon dvije pandemijske godine – tako nam se počeo ukazivati lik DAŠE DRNDIĆ. Ona nije s nama već četiri godine, ali smo njen duh, točnije duh njene književnosti, počeli osjećati na svakom koraku. Povratak sa svim svojim slojevitostima, emocionalnim lomovima, iznevjerenim i ostalim očekivanjima, ono je čime se Daša bavila i zbog čega nam sada, više nego inače, nedostaje. Ni nju ni nas nije zanimao povratak isključivo kao putovanje unazad, na polazno mjesto. Velika je to, teška i nadasve bolna tema za sve s iskustvom bilo kakvog povratka, od fizičkog do onoga u trenutak traume. Upravo na taj način ćemo se njome i baviti, kao emocionalnim i intelektualnim alpinizmom i, istovremeno, emocionalnom i intelektualnom spelologijom.

U deset dana sajma predvidjeli ste 100 programa. Što nikako ne bi valjalo propustiti?

Pa da imamo programe vrijedne propuštanja, ne bi ih bilo 100. Nije baš mudro trošiti novac, energiju i vrijeme na programe u koje ni vi ne vjerujete. Kada kreiramo program, cilj nam je da svaki dan bude jednako sadržajan i kvalitetan, dinamičan i privlačan. Ove godine su nam se želje ostvarivale kao rijetko kada. Pritom, Sajam knjiga i autora – Sa(n)jam knjige u Istri je poznat i po tome što su za nas svi autori i autorice jednako važni. Poznate i ne zovemo zbog slave, već zbog literarne važnosti i kompariranja s domaćom produkcijom, a oni nam svojim prisustvom pomažu da se istaknu i manje etablirani pisci i spisateljice. Dakle nikako ne bi valjalo propustiti sve, od otvaranja, pa do

Foto: Srećko Niketić/PIXSELL

posljednjeg programa: promocije zbornika kratkih priča regionalnih autora i autorica: ‘Trenutak kad je meni počeo rat’.

Osim toga ove godine imate i dva posebna nacionalna štanda. Jedan donosi izdanja srpskih, a drugi talijanskih izdavača. Kako ste ih koncipirali i što oni donose?

Ove godine će nastupiti gotovo 300 hrvatskih i inozemnih izdavača, s više od 25.000 naslova, što je najveći odaziv u povijesti Sajma. Među njima je i štand srpskih izdavača koji će prikazati bogatu scenu malih i srednjih izdavača Srbije, a suorganiziramo ga sa Srpskim narodnim vijećem, s kojim smo organizirali i promociju knjige velikog autora, ilustratora, crtača, režisera i animatora NEDELJKA DRAGIĆA i doveli niz sjajnih srpskih autora na Sajam. Storie Italiane ove su godine najkreativniji i najrazigraniji program Sajma zahvaljujući umjetnicima kojima je polazište bilo stvaralaštvo i život PIERA PAOLA PASOLINIJA, a usto imamo štand s velikim izborom knjiga na talijanskom jeziku. Sve to realiziramo u suradnji sa zagrebačkim Talijanskim institutom za kulturu i Zajednicom Talijana Pula.

■ Ana Grbac

KVADRAT

Švedski novinarski kolektiv Blankspot pripremio je posebno iznenađenje za sve ljubitelj(ice) nogometa: projekt pod naslovom ‘Cards of Qatar’ donosi zbirku digitalnih sličica s portretima migrantskih radnika koji su poginuli u pripremi Svjetskog prvenstva. Krvavu kolekciju možete pronaći na internetskoj stranici cardsofqatar.com.

■ B. P.

Foto: Cards of Qatar

DANI SRPSKE
KULTURE

07.11. —
10.12.2022.

SKD PROSVJETA
ZAGREB

RIJEKA - DARUVAR - UMAG
SLAVONSKI BROD - SISAK
VUKOVAR - KARLOVAC

VEZE ZAGREB BEOGRAD

02. 12. 2022. / 18:00

Preradovićeva 21

Una Popović,
MSU Beograd:
*Uvodno predavanje
o radu Zorana Popovića*
Projekcija filma:
Borba u New Yorku,
50 min, 1976.

02. 12. 2022. / 19:30

Preradovićeva 21

Una Popović, MSU
Beograd: *Uvodno
izlaganje
o radu Neše Paripovića*
Projekcija filma:
Neša Paripović:
N.P. 1975, 1975., 27 min.

03. 12. 2022. / 18:00

Preradovićeva 21

Darko Šimičić:
*Mangelos: Najlepše je
ne biti prisutan*

05. 12. 2022. / 18:00

Preradovićeva 21

Maja Đurinović:
*Laban u Zagrebu /
Tanz Bühne na
turneji 1924*

06. 12. 2022. / 18:00

Preradovićeva 21

Jadranka Vinterhalter,
muzejska savjetnica,
Zagreb: *Susreti
umjetnika
i kustosa, 10 godina
rada (1974./84.), 400
km razdaljine (Beograd-
Zagreb)*

07. 12. 2022. / 20:00

Preradovićeva 21

Zatvaranje izložbe
TABULA RASA No1
Nastup: Ana Đurić –
Konstrakta

KAZALIŠTE,
PLES I GLAZBA

26. 11. 2022. / 20:00

**Osijek, Dječje
kazalište Branka
Mihaljevića**

ANI SKD "Prosvjeta",
Vukovar i Ansambl
narodnih igara i
pjesama "Veselin
Masleša" Banja Luka

28. 11. 2022. 20:00

**Zagreb, Kazalište
Kempuh**

Knjižica o Milutinu
Režija: Egona Savin

29. 11. 2022. / 19:00

**Daruvar, Kino
dvorana**

Predstava:
"Noć Bogova"
Režija: Marko
Manojlović

30. 11. 2022. / 19:00

**Vukovar,
Hrvatski dom**

Predstava: "Noć
Bogova"
Režija: Marko
Manojlović

30. 11. 2022. / 19:00

**Zagreb, Kazalište
KNAP**

Dr. Ausländer
(Made for Germany),
Režija: Bojan Đorđev,
Bitef teatar,
Jugoslovensko
dramsko pozorište

02. 12. 2022. / 18:00

**Sisak, Dom INA
rafinerije nafte**

*Ivo Andrić:
Na Drini Čuprija*,
Tihomir Stanić,
monodrama

3. 12. 2022. / 20:00

**Karlovac,
Zorin Dom**

*Ivo Andrić:
Na Drini Čuprija*,
Tihomir Stanić,
monodrama

4. 12. 2022. / 20:00

Umag

*Ivo Andrić:
Na Drini Čuprija*,
Tihomir Stanić,
monodrama

10. 12. 2022. / 19:00

**Slavonski Brod,
Radnički dom**

Etno Grupa
ISKON

